

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA
Vijeće za katehizaciju i novu evangelizaciju

»Da vaša radost
bude potpuna«

(Iv 15,11)

Kateheza i rast u vjeri
u današnjim okolnostima

RADNI DOKUMENT

Zagreb, listopad 2016.

PREDGOVOR

Veliki i značajni tekstovi kao da trebaju vrijeme da ih se ispravno razumije. Prije dvadeset i pet godina sv. Ivan Pavao II. u enciklici o trajnoj vrijednosti misijske naredbe *Redemptoris missio* naglasio je da je poslanje Krista Otкупitelja, povjereno Crkvi, još daleko od svojega dovršetka (usp. br. 1). Misionarska dimenzija djelovanja Crkve, odnosno obnova misionarske svijesti svih vjernika u sekulariziranoj situaciji ne bi trebala voditi samo tomu da se svaki vjernik osobno *osigura* u svojoj vjeri, nego da njome i druge zahvati. Od tada je ovo uvjerenje postalo uporištem traženja novih putova evangelizacije cijele Crkve, koja je danas u središtu njezine pozornosti. To je zacijelo pretpostavljalo i nov pristup katehezi kao odgoju u vjeri.

U početku devedesetih godina prošloga stoljeća naša je domovinska Crkva proživljavala teške trenutke rađanja *novoga svijeta*, s velikim očekivanjima u demokratskoj Hrvatskoj. U tomu vremenu ona je hrabro prihvatila izazov poslanja u do tada za nju *zatvorenim prostorima* javnih škola. Stoga je svoje snage usmjeravala na sustavno i kvalitetno uvođenje vjeronauka u školi koji je, u posljednjih dvadeset i pet godina, postao jedan od njezinih najvažnijih katehetskih pothvata. Istodobno, smijemo danas ustvrditi, evangelizacija je u župnim zajednicama, a time i njezin bitan dio župna kateheza, na trenutke počela gubiti svoje izvorno značenje i razumijevanje. U svezi s time pojavila su se, među ostalim, i pitanja o odnosu župne kateheze i vjeronauka u školi, ulozi i svjedočanstvu vjernika laika u životu Crkve, kao i o samom identitetu župne zajednice kao prve i izvorne nositeljice katehetskoga djelovanja. U tom je smislu naša Crkva već pozivala na značajnije promjene, orisane u katehetskome dokumentu HBK *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program* (2000.), zajedno s pastoralnim smjernicama izraženim u dokumentu *Na svetost pozvani* (2002.).

Svjesna novonastale situacije posljednjih godina, a što je na poseban način došlo do izražaja na Biskupskoj sinodi (2012.) *Nova evangelizacija za prenošenje vjere*, Hrvatska biskupska konferencija je po Vijeću za katehizaciju i novu evangelizaciju dala sačiniti radni dokument *Da vaša radost bude potpuna (Iv 15,11). Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*. Cilj je ovoga Dokumenta, imajući na umu bogatu katehetsku baštinu naše Crkve, prvi put u novijoj povijesti sagledati sveukupno katehetsko djelovanje Crkve kao jedinstvenu cjelinu. Njime se želi upozoriti na poneke značajnije pothvate u obnovi kateheze kao odgoja u vjeri u obitelji, putem vjeronauka u školi i vjerskoga odgoja u predškolskim ustanovama, te kateheze u župnoj zajednici.

Raduje nas činjenica porasta svijesti da je upravo kateheza jedna od prvenstvenih zadaća cijele župne zajednice. Drugim riječima, ona nije briga samo biskupa, stručnjaka i pojedinaca obdarenih takvom karizmom. Odgovornost za župnu katehezu nosi cijela župna zajednica, na čelu sa svojim župnikom. Upravo to razrađuje, pretpostavlja se, i na određen način uređuje ovaj Dokument.

Onako kako poslanje Crkve nije vlastita zadaća pojedinaca ili pojedinih skupina vjernika, nego zadaća cijele Crkve, tako je i Hrvatska biskupska konferencija odlučila te sve poziva da se svojim promišljanjima i komentarima uključe u doradu ovoga Dokumenta, provjeravajući ga istodobno u pastoralno-katehetskoj praksi. Na taj bi način evangelizacijsko-katehetsko poslanje naše Crkve moglo doživjeti značajniji procvat.

Poziv na stručnu i javnu raspravu

Ovime pozivamo sve svećenike, redovnike i redovnice, teološka i druga učilišta, predstojnike nad/biskupijskih katehetskih ureda i pastoralnih centara, sve vjeroučitelje i katehete, članove župnih vijeća, roditelje i sve ostale zainteresirane vjernike laike da se uključe u stručnu i javnu raspravu o ovom Dokumentu i o njegovim sadržajima. Organizatore permanentnog obrazovanja za svećenike i vjeroučitelje na nacionalnoj razini te u svim našim nad/biskupijama molimo da priloženom radnom tekstu poklone svoju pozornost te da znanstvenim i stručnim pristupom njegovim temama pridonese javnoj raspravi i izradi konačne verzije ovoga Dokumenta. Od svih očekujemo da barem jedan dio vremena na svojim stručnim i znanstvenim skupovima na nacionalnoj, biskupijskoj i nižim razinama posvete ovom Dokumentu, da potaknu javnu konstruktivnu raspravu o njegovim sadržajima te da se pobrinu da bitni naglasci u raspravi i prijedlozi za doradu Dokumenta budu proslijeđeni Nacionalnom katehetskom uredu. Jednako tako molimo i urednike pastoralno-katehetskih te teoloških revija, stručnih i znanstvenih časopisa, kao i odgovorne u elektronskim i pisanim sredstvima društvenog priopćavanja, da otvore i omoguće prostor za javnu i stručnu raspravu o predloženom radnom Dokumentu i njegovim sadržajima. Poslanje i zajedništvo svih članova Crkve pozivaju nas na suodgovornost stvaranja zajedničkoga Dokumenta koji će, na temelju svih prijedloga i komentara artikulirati temeljna pastoralna i katehetska opredjeljenja Crkve u našoj domovini. Još i više, vjerujemo da ćemo svi, zajedničkim naporima i razmišljanjima, našim župnim zajednicama dati novo lice i novi duh.

Ovoj inicijativi pridružujemo i želju da se ovaj tekst Dokumenta postavi i na mrežne stranice naših nadbiskupijskih i biskupijskih institucija, kako bi željena rasprava bila omogućena doista svim vjernicima, ali i svim zainteresiranim pojedincima.

Naposljetku, pozivamo odgovorne za pastoralni i evangelizacijsko-katehetski rad u svim našim nad/biskupijama da u dogovoru sa svojim nad/biskupom odrede središnje mjesto primitka svih pisanih komentara i osvrta na radni dokument te zaključe javnu i stručnu raspravu o Dokumentu krajem ove pastoralno-katehetske godine, najkasnije do 30. kolovoza 2017. godine. Hrvatska biskupska konferencija će potom, uz pomoć Vijeća za katehizaciju i novu evangelizaciju, oblikovati završni te izdati važeći tekst dokumenta *Da vaša radost bude potpuna (Iv 15,11). Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*.

Zahvaljujući svima na otvorenosti i suradnji, u nadi da će naš zajednički doprinos stvaranju Dokumenta biti zalogom novoga lica naših župnih zajednica, stavljam sav naš pastoralni i katehetski rad u ruke onoga koji nam jedini može dati »puninu radosti«. Neka Krist, Otkupitelj, čije poslanje još nije do-

vršeno, dade našoj Crkvi, po zagovoru Majke Marije, snage za nove iskorake i ispuni nadu u ostvarenje zajedničke nam brige za svakoga vjernika i poslanje naših župnih zajednica.

U Zagrebu, na spomendan sv. Franje Asiškog, 4. listopada 2016. godine

✠ Đuro Hranić
nadbiskup đakovačko-osječki
predsjednik Vijeća HBK za katehizaciju i novu evangelizaciju

UVODNE NAPOMENE

Svjesni da »unutarnji rast Crkve, njezino suglasje s Božjim naumom bitno sovisi o katehezi«¹, u ovom dokumentu, vrednujući prijedeni evangelizacijsko-katehetski put naše Crkve u dvadeset i pet zadnjih godina, nastojimo promišljati o aktualnome trenutku te pomoći otvaranju obzorja za kvalitetnije susrete s novim izazovima u djelovanju Crkve. Pritom se, dakako, imaju pred očima nove okolnosti, uvjetovane kulturalnim i društvenim scenarijima, kojima se želi pristupiti evanđeoskim odnosno crkvenim razlučivanjem.

Činjenica je, naime, da se današnji čovjek sve više nalazi pred mnogim *zdecima* na kojima pokušava utažiti svoju životnu žeđ, često ne uspijevajući pronaći *živi izvor*. Pozivajući se na tu misao Biskupske sinode posvećene novoj evangelizaciji za prenošenje kršćanske vjere (2012.), i naša se Crkva osjeća dužnom, poput Isusa na zdencu Sihar, *sjesti* uz suvremenoga čovjeka te mu pomoći da susretne, upozna i živi s Gospodinom koji je izvor »vode žive« (Iv 4,10), pravi i jedini »Put, Istina i Život« (Iv 14,6). Upravo katehezom, kao jednom od svojih glavnih zadataka, Crkva, vođena Duhom Svetim, pospješuje sve dublju istinu o Bogu i čovjeku, odnosno služi uvođenju u puninu života (usp. Iv 10,10). Time je ona u službi navještaja istine i nade za sve ljude, što je izvor cjelovite životne radosti, na tragu upućivanja u temeljni sadržaj Kristova navještaja: *To sam vam govorio da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna* (Iv 15,11).

Uvođenjem katoličkoga vjeronauka u školu, naša se Crkva našla pred izazovima koji uvelike mijenjaju narav i zadaću odgoja u vjeri. Time se znatno mijenja uloga i odgovornost svih odgojnih čimbenika, posebice obitelji i župne zajednice, što se sve više odražava na narav i zadaću suvremene kateheze. Budući da se ona danas događa na više mjesta i da je za nju odgovorno više odgojnih čimbenika, nakon dugogodišnjih iskustava potrebno je iznova upozoriti na važnost njezina shvaćanja i ostvarivanja u sklopu sveukupnoga evangelizacijskog poslanja. To je tim potrebnije što se zadnjih dvadesetak godina, zbog promijenjenih okolnosti, u prenošenju kršćanske vjere naglasak stavlja na *novu evangelizaciju*. Pritom se vodi sviješću da još uvijek nije dovoljno prodr-la svijest kako kateheza iziskuje trajan rast i put prema obnovljenom odnosu s Isusom Kristom. Stoga je cjelokupnom navještaju potrebno »vratiti izvorni zanos i onu snagu koja je svojstvena ispravno naviještanoj riječi Božjoj, a da u ljudskom srcu proizvodi ono što označuje«².

¹ IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, u daljnjem tekstu: CT; hrvatski prijevod: pretisak iz *Glasa Koncila*, br. 24/1979., Zagreb, 1994., br. 15.

² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, (15. kolovoza 2002.), u daljnjem tekstu: NSP, *Glas Koncila*, Zagreb, 2002., br. 20.

Osim čovjeku tražitelju, Crkva se osjeća dužnom i društvu u cjelini, obilježeno rastućom globalizacijom i sekularizacijom sve do indiferentizma i relativizma, pružiti obrazloženje nade koja je u njoj (usp. 1 Pt 3,15), odnosno svjedočiti radosnu vjeru s misionarskim zanosom, čemu treba služiti upravo istinski odgoj u vjeri. Ta radost i polet mogu proizaći samo iz susreta s Isusom Kristom u zajedništvu Crkve. Upravo župna kateheza treba odgovoriti duhovsko iskustvo Crkve u različitosti darova (karizmi) i službi. Njezina posebnost je i u tome da podupire i razvija obiteljsku bliskost i osjećanje Crkve, odnosno s Crkvom (*sentire cum Ecclesia*), jer se na župnoj katehezi uči iskustvom i praksom Crkvu doživljavati, s njom i za nju osjećati te živjeti, kako bi bila sve osposobljenija da uvodi u susret s Kristom.

U ovom je dokumentu, dakle, riječ o sveukupnoj katehezi i stoga on zahvaća sve vidove njezina ostvarenja. U određenom smislu može se držati prvim dokumentom nakon demokratskih promjena devedesetih godina prošloga stoljeća, koji na jedan način *zaokružuje* to područje crkvenoga djelovanja u sklopu evangelizacije. Razumljivo je da su u središtu pozornosti svi čimbenici odgoja u vjeri, od obitelji, predškolskih ustanova i škola do župnih zajednica kao njihova uporišna mjesta. U tome evangelizacijsko-katehetskom procesu poglavito se misli na mjesto i ulogu župne zajednice i njezine specifične odgovornosti, a na tragu ranijega katehetskog dokumenta HBK *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program*³. Pritom se težište stavlja na *umreženost* raznih mjesta i vidika kateheze kao odgoja u vjeri, imajući pred očima aktualnu pastoralno-katehetsku situaciju, ali i potrebu novih pomaka.

Budući da je odgoj u vjeri složen proces, važno je uzeti još pozornije u obzir našu konkretnu katehetsku stvarnost. Katehezi se, dakle, kao odgoju u vjeri pristupa cjelovitije kako se ne bi događalo nesuglasje među pojedinim mjestima odnosno čimbenicima vjerskoga odgoja. Stoga se, uza svu različitost, posebice kada je riječ o vjeronauku u školi i župnoj katehezi, poseban naglasak stavlja na komplementarnost, a time i prijeko potrebnu suradnju svih mjesta i odgovornih osoba u prenošenju vjere.

Slijedom rečenoga, dokument želi biti polazište za ponovno promišljanje cjelokupne evangelizacije i kateheze. U tom ga smislu valja razumjeti kao određeni smjerokaz za moguću kvalitetniju provedbu nove evangelizacije i kateheze. Dakako, očekuje se da će se naznačenim usmjerenjima više pozornosti i mjesta dati u dokumentima, odnosno priručnicima koji bi trebali uslijediti za pojedina pastoralno-katehetska područja. Stoga se pozivaju svi da tome djelu daju svoj doprinos, kako osobno tako i u sklopu katehetskih institucija na razini Hrvatske biskupske konferencije te pojedinih nad/biskupija.

Naposljetku, očekuje se da ovaj radni dokument postane uporištem za promišljanje o što sustavnijem evangelizacijsko-katehetskom djelovanju u Katoličkoj Crkvi u Hrvatskoj. To će postati tek kada ga u ruke dobije svatko tko – bio zaređeni službenik, redovnik, redovnica ili vjernik laik – danas više uviđa

³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program*, u daljnjem tekstu: ŽKOŽZ, Nacionalni katehetski ured (Zagreb) – Hrvatski institut za liturgijski pastoral (Zadar), 2000.

potrebu novih iskoraka u pastoralnom djelovanju. Dokument, naime, poziva na hrabrost susreta s *novim*, za što se u njemu mogu pronaći brojna usmjerenja koja će uputiti na postizanje cilja nove evangelizacije i kateheze, to jest na novi susret čovjeka s Kristom te ljudi međusobno i, u svezi s time, na nov načini djelovanja. Za nadati se je da će oni koji se izravno susretnu s Kristom jednom moći reći: *Sami smo čuli i znamo: ovo je uistinu Spasitelj svijeta* (Iv 4,42).

Upravo zbog posebne važnosti ovoga dokumenta, Hrvatska biskupska konferencija želi da on postane predmet intenzivne rasprave svih onih kojih se izravno tiče, od svećenika i njihovih prvih suradnika, redovnika i redovnica, vjeroučitelja i kateheta te vjernika laika, barem članova župnih pastoralnih vijeća te onih koji ne samo prate već i žele sudjelovati u procesu nove evangelizacije, a time i kateheze u našoj Crkvi. Istodobnim pokušajem primjenjivanja i provjeravanja ovoga dokumenta u konkretnoj pastoralno-katehetskoj praksi, stvorit će se pretpostavke da naša Crkva dobije takav uporišni dokument koji će njezino evangelizacijsko-katehetsko djelovanje danomice obogaćivati i što bolje usmjeravati u duhu nastojanja Opće crkve i očekivanja svih slojeva Božjega naroda.

I. DIO

Katehetske zadaće Crkve u promijenjenim okolnostima

Nitko neće otparati krpe s novog odijela da je stavi na staro odijelo. Inače će i novo rasparati, a starom neće pristajati krpa s novoga. I nitko ne ulijeva novo vino u stare mješine. Inače će novo vino proderati mješine pa će se i ono prolići i mješine će propasti. Nego, novo vino neka se ulijeva u nove mješine (Lk 5,36-37).

Buđenje, rast i jačanje vjere u središtu crkvenoga djelovanja

1 Zbog naglih promjena na gotovo svim razinama čovjekova života zadnjih se godina osjeća sve veća potreba novoga produbljenja i jačanja vjere, odnosno opredjeljenja za Krista u Crkvi. Naime, dok je kod jednih ona prerasla u običaj i naviku bez utjecaja na osobni i društveni život, kod drugih se našla na velikoj kušnji. Na tragu traženja odgovora na takvu stvarnost prijeko je potrebno svima bez razlike, suočenima s raznim pitanjima, sumnjama i nevoljama, više *misliti* na Boga Isusa Krista, uz daleko svjesnije prepuštanje njemu koji svojim pozivima može preobraziti našu egzistenciju.⁴ Upravo je Drugi vatikanski sabor, na tragu svekolike obnove Crkve, čiju smo pedesetu obljetnicu obilježili, izričito stavio u središte pozornosti prvenstvo Boga koji nam se objavio u Isusu Kristu. Pritom je, kada je riječ o posredovanju u odgoju istinske vjere, dolazila do izražaja *majčinska* uloga Crkve, pozvana da katehezu smatra svojom »prvenstvenom zadaćom«.⁵

Za nas je ta zadaća tim potrebniji što se, nakon demokratskih promjena u početku devedesetih godina prošloga stoljeća te ulaskom vjeronauka u školski sustav, cjelovita kateheza kao odgoj u vjeri našla pred zadaćom novoga promi-

⁴ »Vjerovati znači pouzdati se u milosrdnu ljubav koja uvijek prihvaća, prašta, koja podržava i usmjeruje egzistenciju, koja se pokazuje moćnom u svojoj sposobnosti ispraviti iskrivljenje naše povijesti. Vjera se sastoji u spremnosti prepustiti se preobraziti uvijek nanovo Božjim pozivom.« Vidi: PAPA FRANJO, *Lumen fidei. Enciklika o vjeri*, u daljnjem tekstu: LF, Dokumenti 162., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013., br. 1.

⁵ »Crkva je kao Majka dužna svojoj djeci dati takav odgoj, po kojem će cijeli njihov život biti prožet Kristovim duhom, a svim narodima istodobno ponuditi pomoć za usavršavanje cjelovite ljudske osobe, za dobrobit zemaljskog društva i za izgradnju svijeta koji mora biti sve čovječnije oblikovan.« Stoga u cjelokupnom njezinom djelovanju valja imati na umu da je upravo »kateheza uvijek bila i ostat će djelo za koje će se ona uvijek morati osjećati odgovornom«. Štoviše, Crkva je pozvana iznova obnoviti »svoje povjerenje u katehetsko djelovanje kao prvenstvenu zadaću svoga poslanja«. *Isto*, br. 15.

šljanja svoje naravi i svoje zadaće, što je došlo do izražaja u dokumentu Hrvatske biskupske konferencije o župnoj katehezi u obnovi župne zajednice. Stoga je razumljivo da je u zadnje vrijeme unutar *Vijeća za katehizaciju i novu evangelizaciju*, nakon što se u cijeloj Crkvi poseban naglasak stavlja na zauzetije prenošenje vjere u duhu nove evangelizacije, raslo uvjerenje o potrebi jačanja svijesti da je kateheza u cjelokupnoj razgranatosti djelo cijele Crkve, odnosno cijele župne zajednice. Zbog toga svi postkoncilski crkveni dokumenti uporno naglašavaju da je svima potreban trajan rast u vjeri, a to znači i cijeloj župnoj zajednici.

Budući da vjera »ima nužno crkveni oblik, ispovijeda se iz unutrašnjosti Kristova tijela kao konkretno zajedništvo vjernika«⁶, u središte pozornosti sve više dolazi biskupijska odnosno župna zajednica kao uporišno mjesto za objedinjavanje svekolikih postupaka u odgoju i rastu u vjeri, tim više što pojačana sekularizacija uzrokuje slabljenje vjere i njezinu marginalizaciju u životu pojedinca i društva u cjelini. Zato se uočava potreba dublje obnove župne zajednice, kako bi svojim cjelokupnim životom trebala biti što boljim uporištem i *okruženjem* za potpunije uključivanje svih, osobito djece i mladih, u vrijeme naglašene krize tradicije i međugeneracijskoga prenošenja vjere. To za cijelu Crkvu znači da je potrebno jačanje uvjerenja da se vjeru u mnogim vjernicima ne može jednostavno pretpostaviti, te da je važno ponovno promišljati evangelizacijsko-katehetsko djelovanje, odnosno pitati se kako danas katehizirati da Božja riječ više *odjekne*, odnosno da je svatko snažnije doživi kao temeljnu životnu istinu.

2 Činjenica jest da se vjeronauku u školi posvetila velika pozornost – bilo njegova sadržaja i metodičkih pristupa te vjeronaučnih udžbenika, bilo za brigu o doškolovanju vjeroučitelja. U isto vrijeme župna se kateheza nije na vrijeme pravo profilirala, štoviše često se svela uglavnom na dulju ili kraću pripremu za primanje sakramenata. Ipak zadnjih godina raste svijest o prijeko potrebi novih motivacija za uključivanje cijele župne zajednice u proces odgoja u vjeri, za što je potrebno obogaćivanje cjelokupnoga djelovanja, od naviještanja do liturgije i svjedočenja vjere, te i radi potpunijega zahvaćanja svih koji joj se žele pridružiti. Sve više se javlja potreba kvalitetnijega *udruživanja* glavnih odgojnih čimbenika – od obitelji do župne zajednice, uz sudjelovanje vjeroučitelja u školi te teološko-katehetskih stručnjaka – u intenzivnijem osluškivanju pastoralne prakse. Naime, valja svakako izbjeći opasnost i nesvjesnog produbljivanja raskoraka između teološko-katehetskoga promišljanja i konkretnoga pastorala župne zajednice.

Ostvarivanje evangelizacije u javnom odgojno-obrazovnom prostoru

3 Uza sve to što se neka očekivanja u odnosu na katehiziranje ne ostvaruju u željenoj mjeri, ipak se može reći da je ono u Crkvi u Hrvatskoj na poseban način prepoznatljivo. Činjenica jest da je katehetski pokret bio prilično snažan još od sedamdesetih godina prošloga stoljeća, osobito putem katehetskih ljetnih i zimskih škola, te prijevoda, ali i izradbe izvornih katehetskih

⁶ LF, br. 22.

materijala, čiji se dosezi mogu iščitavati posebice u dokumentu naših biskupa *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri*⁷. Premda je taj dokument bio vezan uz kontekst djelovanja Crkve u komunističkome društvenom sustavu, kada se kateheza (župni vjeronauk) održavala samo u crkvenim prostorima, ipak se može reći da je označio snažan pomak u daljnjemu shvaćanju i provođenju kateheze, odnosno odgoja u vjeri. Naime, u postkoncilskim je godinama rasla svijest o potrebi naglaska na prenošenju vjere kao Radosne vijesti, a time i svijest o evangelizacijskoj dimenziji kateheze.

Zato spomenuti dokument i danas može biti od pomoći u obnovi vjerskoga odgoja i kateheze. U tom smislu treba također istaknuti, pogotovo danas kada se na razne načine želi marginalizirati važnost vjerskoga odgoja, činjenicu da je taj dokument od iznimnoga značenja jer govori o cjelovitome općeljudskom odgoju, ne samo vjerskom, s ciljem da se dogodi svestran i skladan razvoj čovjeka u svim njegovim dimenzijama. Postavke poput onih da je vjerski odgoj proces koji se ne odnosi samo na djecu i mlade, već i na odrasle i starije osobe, te da je potrebno biti svjestan ne samo sadržaja već i načina promicanja toga procesa, konkretno modela i metoda kateheze, utrle su dobar put za nove načine i mjesta ostvarivanja odgoja u vjeri u vrijeme demokratskih promjena devedesetih godina 20. stoljeća, kada je Crkva u Hrvatskoj mogla ponovno ući u *javni prostor*, konkretno u školu, odakle je bila istisnuta pedesetih godina, u doba komunističkoga totalitarizma.

4 Uzimajući u obzir različita promišljanja kako kod nas tako i na europskoj razini, opće je uvjerenje da je Crkva i putem vjeronauka u školi i vjerskoga odgoja u javnim predškolskim ustanovama znatno dinamizirala svoje evangelizacijsko poslanje. Naime, uz određene poteškoće pa i nesnalaženja, osobito na samim počecima, može se reći da je vjeronauk u školi ostvario značajnu ulogu u djelovanju Crkve u javnosti, konkretno u prostoru gdje se događa cjelovit odgoj i obrazovanje mladih ljudi.

U slijedu rečenoga, svaki se objektivan promatrač može i danas uvjeriti u dalekosežnost *Poruke hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* (1991.), u kojoj jasno stavlja do znanja da navještajem evanđelja i vjeronaukom u školi iskazuje specifično služenje u odnosu na mladi naraštaj.⁸

⁷ BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze* (30. rujna 1983.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.

⁸ »Crkva se smatra pozvanom i dužnom upoznati sve ljude koji to žele s porukom kršćanske vjere o najdubljem smislu čovjekova života i svijeta. Ona to svoje poslanje na poseban način ostvaruje prikladnim oblicima sustavnog vjerskog odgoja i obrazovanja (vjeronauka) ne samo u crkvenoj (župnoj) zajednici nego i u školi. Na taj način Crkva istodobno ispunja svoju zadaću naviještanja evanđelja i svoju djelotvornu ljubav na području odgoja i obrazovanja mladih naraštaja. Uvođenjem katoličkog vjeronauka u novi školski odgojno-obrazovni sustav u Hrvatskoj, Katolička crkva u Hrvata može potpunije ostvarivati svoje bitno poslanje.« *Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* (lipanj 1991.) u: AKSA, br. 24. (1098.), (14. lipnja 1991.), Prilog VI., str. 19-21, te u: *Glas Koncila*, 30 (1991.), 23. lipnja, br. 25, str. 3-4, kao i u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Plan i program katoličkoga*

Uostalom, od samoga početka isticalo se da je riječ o slobodnom izboru katoličkoga vjeronauka kao školskoga predmeta, čime se dobiva izvrsna prilika za upoznavanje i razvijanje svojega vjerskoga, nacionalnog i kulturnog identiteta, poštujući pritom sve one različitih kultura i vjera. Štoviše, u vrijeme kada se događa *ispražnjenje smisla života* te kulture življenja u cjelini, Crkva školskim vjeronaukom, kako ističe i *Opći direktorij za katehezu*, »uprisutnjuje evanđelje u osobnom i sustavnom kritičkom procesu«⁹. U tome uvjerenju ona je nastojala da se vjeronauk u školi shvati kao iznimna prilika za kritičko prosuđivanje svih životnih ponuda, te u vezi s time kao mogućnost za istinsko shvaćanje Isusove perspektive, odnosno za oblikovanje života u svjetlu kršćanske vjere, s očekivanjem da se to nastavi u crkvenoj zajednici.

Evandeosko razlučivanje novih kulturalnih izazova

5 Razumljivo je da je ulaskom vjeronauka u školu cjelokupan odgoj u vjeri, osobito u župnoj zajednici, trebalo iznova promisliti. Ta dva vidika odgoja vjere (školski i župni), različita, ali i komplementarna, pretpostavljaju odgojno-katehetsku suradnju svih odgojnih čimbenika, konkretno roditelja, vjeroučitelja te kateheta. Pritom, dok školski vjeronauk, kao i obiteljski odgoj, čini propedeutsku odnosno »inicijacijsku zadaću«¹⁰, uloga župne kateheze u uvođenju u vjeru zajednice uvelike se mijenja. To je tim potrebnije jer je društveno okruženje u procesu stalnih promjena, o čemu svjedoče kako Biskupske sinode tako i papinske enciklike te suvremena teološko-pastoralna promišljanja, pa su u isto vrijeme na djelu ne samo novi ekleziološki poticaji nego i praktični zahtjevi koje je potrebno uzimati u obzir. U tom je smislu već pripremni dokument za Biskupsku sinodu o novoj evangelizaciji za prenošenje kršćanske vjere (2012.) upozorio i na *paradigmu mučeništva*, naglasivši da je »to oblik koji kršćanska *martyria* poprima u današnjem svijetu, prihvaćajući sučeljavanje i s onim novijim oblicima agresivnog sekularizma ili krajnje sekularizacije kojoj je svrha iščezavanje pitanja o Bogu iz čovjekova života«¹¹. Stoga je zadatak Crkve usvojiti stav *evandeoskoga razlučivanja*¹² s obzirom na utjecaje sekularističkoga procesa, što može pomoći shvaćanju da težište crkvenoga djelovanja valja staviti na takav odgoj u vjeri koji će voditi dubljemu osobnom i zajedničarskom opredjeljenju za Krista. Ta opcija za Krista pretpostavlja trajno obnavljanu odluku koja traži pravo obraćenje pojedinca i cijele zajednice, a što ne može ići bez trpljenja, sve do neke vrste mučeništva.¹³

vjeronauka u osnovnoj školi, Nacionalni katehetski ured HBK i Ministarstvo prosvjete i športa RH, Zagreb, 1998., str. 282-287., nav. cit., str. 283.

⁹ KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu* (15. kolovoza 1997.), u daljnjem tekstu: ODK, Kršćanska sadašnjost – Nacionalni katehetski ured HBK, Zagreb, 2000., br. 75.

¹⁰ Usp. *Isto*, br. 51.

¹¹ *Lineamenta* (2011.), br. 7.

¹² Usp. PAPA FRANJO, *Evangeliij gaudium. Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. studenog 2013.), u daljnjem tekstu: EG, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 163, Zagreb, 2013., br. 50.

¹³ Usp. *Isto*, br. 24.

6 Kako bi se bolje uvidjela sva složenost situacije koja se desetljećima stvara, valja se ponovno vratiti enciklici pape sv. Ivana Pavla II. *Crkva u Europi*, koja naglašuje »kako naše crkvene zajednice potresaju slabosti, teškoće i proturječnosti. I one trebaju ponovno čuti glas Zaručnika koji ih zove na obraćenje, potiče ih na odvažnost prema novinama i poziva ih da se zauzmu u velikome djelu 'nove evangelizacije'«¹⁴. Posebno je to važno istaknuti u vremenu kada se uočava velik nesrazmjer između čovjekovih tehničkih moći u eri globalizacije i razvoja digitalne tehnologije. U tom je kontekstu činjenica da suvremeni čovjek, ne samo mlađe dobi, pod utjecajem relativiziranja nekih temeljnih vrijednosti »daje posebno važno mjesto samopotvrđivanju i neposrednim zadovoljstvima«¹⁵. Štoviše, stavljajući u središte vlastiti *ja*, čovjek dolazi u opasnost »da prije ili kasnije posumnja u dobrotu svoga vlastitoga života i odnosa od kojih je sastavljen, te u valjanost svoga angažiranja da zajedno s drugima nešto zajedno izgradi«¹⁶. Dakako, u našoj situaciji sve je više na djelu i besperspektivnost zbog još uvijek rastuće ekonomske krize i ideoloških prijevora. Ako se tomu dodaju i *svjetska previranja* koja u zadnje vrijeme dobivaju zastrašujuće razmjere, poput ratova na raznim stranama, progonstava, izbjeglištva i terorizma, nije se čuditi da počinje prevladavati *strah za preživljavanje* i strah za sigurniju budućnost.

Ne zanemarujući, dakako, brojne pozitivne znakove, od naglašavanja dostojanstva ljudske osobe, jednakopravnosti u svim demokratskim procesima, humanitarne i ekološke osjetljivosti, kao i čežnje za pomirenjem i mirom nasuprot pojavi tolikih različitosti i dr., ipak ono što najviše zabrinjava jest ugrožavanje obitelji u njezinim temeljima, a posebice što se tiče prenošenja života, odnosno zabrinjavajućega pada nataliteta te općeljudskih i kršćanskih vrijednosti na europskoj razini.

Više evanđeoske hrabrosti i nade

7 U toj situaciji odgoj u vjeri, u najširem smislu riječi, suočio se s brojnim izazovima koji su uvjetovali slabljenje međugeneracijskog prenošenja vjere, uz naglašenu krizu tradicije i *memorije*. Zato je postajala sve očitija potreba *razgranate kateheze* koja u sebi sadrži sve elemente takvoga cjelovitog odgoja i formacije koji bi više smjerao pomaganju čovjeku u trajnom oslanjanju na Krista, jedinoga Spasitelja, koji može ispuniti sva naša očekivanja i nadanja.

Dok brojne promjene mogu katkad djelovati obeshrabrujuće, u isto vrijeme one upućuju na potrebu jačanja vjere i nade, te potiču na novo teološko i pastoralno tumačenje *znakova vremena* pomoću prosudbe vjere, u snazi Duha uskrsnuloga Gospodina. Držeći se Isusove upute učenicima da im, usprkos svemu što ih očekuje u svijetu, srce ne treba biti uznemireno i prestrašeno (usp. Iv 14,27), svi koji su odgovorni za evangelizaciju i katehezu

¹⁴ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa. Postsinodalna pobudnica o Crkvi u Europi* (28. lipnja 2013.), u daljnjem tekstu: EiE, Verbum, Split, 2003.

¹⁵ BENEDIKT XVI., *Govor Općoj skupštini Talijanske biskupske konferencije*, 29. svibnja 2008.

¹⁶ ISTI, *Govor sudionicima crkvenog skupa Rimske biskupije*, 6. lipnja 2005.

u novim okolnostima pozvani su više pokazati da, prema *Poruci* Biskupske sinode (2012.), nema mjesta pesimizmu za one koji su uvjereni da je njihov Gospodin pobijedio smrt i da njegov Duh snažno djeluje u povijesti. Naprotiv, svijetu valja pristupiti s odlučnošću u sigurnosti da istina na kraju pobjeđuje. U svim izazovima treba prepoznati Božji poziv na hrabro svjedočenje njegova imena.¹⁷

Zato se Crkva ne umara *sijati Božju riječ*, svjesna da su pred njom novi *areopazi* (javni prostori) kao što su škola, svijet medija, kultura i drugo, na kojima želi susresti čovjeka tražitelja smisla. Pritom je uvjeren da dok s jedne strane čovjek pokazuje, barem na izvan, odbijanje kršćanskoga poimanja Boga i Crkve, u isto se vrijeme osjeća *povratak svetomu*, odnosno *traženje* nekih oblika duhovnosti. Već i sama pojava crkvenih pokreta i zajednica vidljiv je znak tražanja za nečim novim, što dokazuje da ni kod mladih naraštaja ne prestaje žed za religioznim smislom postojanja, makar daju naslutiti da se ne zadovoljavaju s nekim obilježjima njima poznatoga kršćanstva.

Stoga ako je, kako je rekao papa sv. Ivan Pavao II. već osamdesetih godina prošloga stoljeća, »kucnuo čas za pothvat nove evangelizacije«¹⁸, krajnje je vrijeme da se to počinje sa svom odgovornošću učinkovitije ostvarivati. Nema koristi od izgovora zbog nesklone situacije, odnosno traženja odgovornosti za zastoje uglavnom negdje drugdje. Naime, prema riječima pape Benedikta XVI., »sa samokritikom suvremenoga doba mora ukorak ići i samokritika suvremenoga kršćanstva, koje se mora uvijek iznova propitkivati o tome kako ono samo sebe shvaća imajući uvijek pred očima svoje izvorišne osnove«¹⁹.

8 Slijedom rečenoga, župne zajednice pozvane su trajno preispitivati načine svojega poslanja. Naime, dok smo, kako je svojedobno rekao papa sv. Ivan Pavao II., sve osjetljiviji i kritički raspoloženi prema nekim kretanjima i usmjerenjima dijela društva, u očekivanju da se zaustavi ili barem znatno umanjí rastakanje tkiva temeljnih ljudskih vrijednosti od poimanja čovjeka u cjelini, posebice istinskoga poimanja braka i obitelji, postaje sve očitija potreba uvjerenja da je »uvjet da do toga dođe prepravljjanje kršćanskog tkiva crkvenih zajednica«²⁰.

Pritom se postavlja pitanje ne bi li pojedine župne zajednice trebale biti otvorenije, manje zauzete sobom i svojim strukturama, a više otvorene velikoj *temi Boga*, što dakako nije jednostavan zadatak, štoviše često predstavlja istinsko *pastoralno obraćenje*. Zato je, s obzirom na ponovno otkrivanje i oblikovanje vlastitoga identiteta i poslanja, Crkva u svom evangelizacijskom zanosu pozvana tražiti nove putove s obzirom na narav i zadaću kateheze. Upravo ona

¹⁷ Usp. *Poruka Božjemu narodu*, br. 6.

¹⁸ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu* (30. prosinca 1988.), u daljnjem tekstu: ChL, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 93, Zagreb, 1990., br. 34.

¹⁹ BENEDIKT XVI., *Spe salvi. Enciklika o kršćanskoj nadi* (20. studenoga 2007.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 149, Zagreb, 2008., br. 22.

²⁰ ChL, br. 34.

može i mora pomoći da župna zajednica u svojoj navjesticeljskoj, slavljeničkoj i svjedočkoj zadaći, bude više na crti očekivanja Crkve.

9 Dakako, u cjelokupnome djelovanju, a što se želi naglasiti i ovim dokumentom, treba više doći do izražaja radost koju se može doživjeti jedino u susretu s evanđeljem, čemu služi i obnovljena kateheza u sklopu nove evangelizacije. Upravo je pospješivanje osobnog susreta s Kristom od presudne važnosti,²¹ što predstavlja najveću životnu radost. Upravo takvu radost može se pospješivati samo obnovljenim navještajem.

Na taj se način Crkva cjelokupnim svojim djelovanjem predstavlja kao novi mesijanski narod svjedoka koji je poslan biti u službi Božjega kraljevstva i njegovih obećanja. Moglo bi se reći da se to njezino djelo navještavanja odnosno evangelizacije grana i pokazuje u pojedinim osnovnim oblicima crkvenoga djelovanja, to jest: *kerigmi* (navještaj Božje riječi kao spasenja i nade), *liturgiji* (slavljenje Boga kao očitovanja života u punini), *koinoniju* (življenje zajedništva s Bogom i braćom), *dijakoniji* (služenje u znaku bezuvjetne Božje ljubavi) te *martiriji* (svjedočenje koje je Crkva i danas dužna iskazati u sklopu navještaja i življenja evanđelja).

U tome smislu ovaj dokument, u kontinuitetu s prethodnima, te biskupskim poslanicama i posebice dokumentima na razini cijele Crkve, želi biti potporom i uporištem u višestrukoj obnovi odgoja u vjeri, odnosno kateheze u cjelini.

10 Zaključni poticaji

a) Za što plodniju evangelizaciju i katehezu potrebno je novo *evanđeosko razlučivanje*, odnosno uočavanje novih kulturalnih izazova koji potiču na zauzetije katehetsko djelovanje, jer se zadnjih desetljeća znatno izmijenila slika našega gledanja na svijet i čovjeka.

b) Nastojanjem da s vjeronaukom uđe u *javni prostor*, konkretno u školu, Crkva je u Hrvatskoj učinila jedan od iznimno važnih iskoraka u služenju mladim naraštajima. O tome su pozvani objektivnije promišljati osobito oni koji još uvijek ne vide pravo značenje toga djelovanja Crkve u javnosti, tim više ako su imali pretjerana očekivanja od vjeronauka.

c) Valja odati priznanje obiteljima, svećenicima, katehetama u župnim zajednicama, vjeroučiteljima u školama, kao i odgajateljima u javnim predškolskim ustanovama koji hrabro prenose i svjedoče svoju vjeru, ne umarajući se u *sijanju Božje riječi*, makar katkad i ne dočekali plodove.

d) Zbog znatno izmijenjenih prilika i zahtjeva za veće uočavanje novosti evanđelja te potrebe nove evangelizacije i kateheze, razgranate na više mjesta

²¹ »Ne postoji ništa ljepše nego biti dotaknut, zatečen evanđeljem, Kristom. Ne postoji ništa ljepše nego poznavati njega i priopćavati drugima prijateljstvo s njime. Zadatak pastira, ribara ljudi, često može izgledati teškim. Ali je lijep i velik, jer je u konačnici služenje radosti, radosti Božjoj koja želi ući u svijet.« (Papa Benedikt XVI. u homiliji na dan početka svojega pontifikata.)

i načina, danas su potrebni navjestitelji koji više imaju pred očima Isusovo upozorenje o *novome vinu i novim mješinama* (usp. Mk 2,22). Otud potreba temeljitijega teološko-katehetskog doškovanja.

e) Svjesni svega što je učinjeno, ali i novih izazova zbog brzih promjena, potrebno je imati daleko više hrabrosti, žara i nade za nove iskorake u višeslojnome odgoju u vjeri: u obitelji, vrtićima, župnoj zajednici i školi, uza sve otpore na koje se može naići.

f) Pritom valja zauzetije proučiti i najnovije mjerodavne i smjerodavne crkvene dokumente te crpsti nadahnuća za novu evangelizaciju i katehezu.

g) Slijedom rečenoga preporučuje se čitanje i tumačenje ovoga dokumenta kako na biskupijskim i dekanatskim razinama, tako i na razini župne zajednice. Posebno se predlaže njegovo podrobnije tumačenje u sklopu susreta angažiranih vjernika laika u raznim vijećima i povjerenstvima, kako bi – u promijenjenim društvenim i kulturnim prilikama – mogao pomoći u osvježivanju i upotpunjavanju djelatne vjere.

h) Isto tako nove prilike upozoravaju pastoralne djelatnike da još više vode računa o crkvenim dokumentima i prepoznavanju karizmi, prisutnih u vjericima laicima, u duhovnim pokretima, štoviše i u preporukama nadležnih biskupijskih ureda i povjerenstava kao i savjetodavnih tijela, kao što je župno pastoralno vijeće.

II. DIO

Evangelizacija i kateheza u službi spasenjskoga susreta s Kristom

Isus im pristupi i prozbori: Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeci ih čuvati sve što sam vam zapovjedio. I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta (Mt 28,18-20).

Prema cjelovitijem shvaćanju svrhe i cilja evangelizacije

11 Stavljajući trajno u središte našega zanimanja Isusov evangelizacijski nalog, danas se pokazuje prijeko potrebnim još veće zalaganje u uočavanju njegova izvornog značenja. Prisjetimo se da prema novozavjetnim spisima evangelizacija znači svečani navještaj (*kerigma*) o spasenju koje Bog trajno nudi svakomu čovjeku po Isusu Kristu, umrlomu i uskrsnomu. Zato Isus u svećeničkoj molitvi kaže: *A ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga istinskog Boga, i koga si poslao – Isusa Krista (Iv 17,3)*. U središtu je, dakle, radosna vijest spasenja, odnosno proglas da se Bog u Isusu Kristu objavio kao Spasitelj, te da je nastupilo vrijeme ostvarenja Kraljevstva nebeskoga. Zato navještaj Kristova vazma (muke, smrti i uskrsnuća) predstavlja vrhunac Božje objave i njezina ostvarivanja u svijetu. Evangelizacija, dakle, bitno smjera prema predstavljanju ljepote i neprolazne novosti susreta s Kristom.²²

Pritom treba istaknuti kako već postkoncilski dokument *Evangelii nuntiandi* tvrdi da je evangelizacija bogata, dinamična i složena stvarnost koju je teško odrediti kakvom djelomičnom i nepotpunom definicijom. Riječ je, naime, o sveukupnome procesu koji označuje najdublji identitet Crkve, koja zapravo postoji da bi evangelizirala.²³ To je proces s pomoću kojega Crkva, narod Božji, pokretana Duhom Svetim, naviješta svijetu evanđelje Božjega kraljevstva, svjedoči među ljudima nov način života i djelovanja koji je njime svečano započeo, odgaja u vjeri one koji se obraćaju evanđelju, dok u kršćanskoj zajednici u sakramentima slavi prisutnost Gospodina Isusa i zadobiva darove njegova Duha, kako bi božanskom snagom prožimala svijet.

²² Biskupska sinoda (2012.) u *Poruci Božjemu narodu* poziva sve u Crkvi da promatraju lice Gospodina Isusa Krista, da ulaze »u otajstvo njegova života, darovanog za nas na križu, potvrđena u njegovu uskrsnuću od mrtvih kao dar od Oca i objavljena nama po Duhu Svetom. U Isusovoj se osobi otkriva otajstvo ljubavi Boga Oca prema čitavoj ljudskoj obitelji. On nas nije htio prepustiti na milost i nemilost našoj lažnoj autonomiji, nego nas je pomirio sa sobom u novom savezu ljubavi.«

²³ Usp. EN, br. 14.

Stoga, ako je evangelizacija bitno poslanje Crkve, mora joj se pristupiti sa što većom odgovornošću, ne misleći da se ona odnosi uglavnom na misijske zemlje. Naprotiv, ona je usmjerena cijeloj Crkvi pa i kada drži da je već evangelizirana. U shvaćanju i životu vjere ona to mora trajno potvrđivati i obnavljati, štoviše u nekim slučajevima i iznova započeti. U tom smislu valja ponoviti riječi pobudnice *Evangelii nuntiandi*: »Još jednom želimo potvrditi da zadaća naviještanja svim ljudima tvori temeljno poslanje Crkve, zadaću i poslanje što uslijed velikih promjena u suvremenome društvu postaju sve hitniji. Da Crkva može naviještati evanđelje, za nju je to zapravo milost i njeno poslanje, njena najdublja raspoznajna crta.«²⁴

12 Nema sumnje da se, opredjeljujući se zauzetije za evangelizaciju, Crkva ne može miriti s činjenicom da vjera kod znatnoga broja kršćana ima sve manju životnu važnost. To znači da se osjeća sve pozvanijom težiti »da snagom Evanđelja takoreći isprevrne mjerila ljudskoga prosuđivanja, ustaljene vrijednote, interese, misaona kretanja, ishodišna nadahnuća i životne obrasce koji su unutar ljudskoga roda u suprotnosti s Božjom riječi i njegovim naukom spasenja«²⁵. To pretpostavlja prijeku potrebu smišljenija izlaska na *poprište života*, ali ne kao neki *suparnik* nego kao svjedok cjelovitoga, a to znači vječnoga određenja čovjeka kako ga je Bog zamislio i u Isusu Kristu pokazao. Otuda potreba zauzetijega djelovanja i svjedočenja, jer Crkva evangelizira s pomoću svega što govori i što čini. Štoviše, evangelizacija »poprima puninu svoga smisla samo kad postane svjedočanstvo, kad izaziva udivljenje i obraćanje, kad postaje propovijed i navještaj Radosne vijesti«²⁶.

13 U vidu definiranja nekih pojmova u promišljanju i praksi valja reći da evangelizaciju treba shvaćati kao trajni proces u služenju Riječi, koji se odvija u više etapa. Pozivajući se na dokument *Redemptoris missio*²⁷, može se razlikovati, makar zbog njihova ispreplitanja ne striktno dijeliti, tri pravca koji obilježuju djelovanje Crkve:

- *missio ad gentes*, kada je riječ o misijskome djelovanju Crkve u odnosu na daleke narode, ljudske skupine, sociokulturalne kontekste u kojem Krist i evanđelje još uopće nisu poznati;
- *pastoralno djelovanje (pastoral)*, kada je riječ o kršćanskim zajednicama koje su već više ili manje crkveno ustrojene, te gorljive u vjeri i životu, u izarivanju svjedočanstva za evanđelje u ozračju u kojem se odvija pastoralna djelatnost ili skrb Crkve;

²⁴ EN, br. 14.

²⁵ *Isto*, br. 19.

²⁶ *Isto*, br. 15.

²⁷ IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio. Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* (7. prosinca 1990.), u daljnjem tekstu: RM, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 96, Zagreb, 1991., br. 33.

- ♦ *situacija 'dalekih'*, to jest brojnih skupina krštenih koji su izgubili smisao žive vjere, štoviše ne prepoznaju se više članovima Crkve, provodeći život daleko od Krista i njegova evanđelja. Upravo se i zbog takvih više govori o potrebi *nove evangelizacije*, jer se vjera rađa iz istinskoga navještaja Uskrsloga.

Stoga, i kada se upotrebljavaju izrazi *misije*, *misionarska djelatnost* i sl., očito se misli i na proces nove evangelizacije u već kršćanskim sredinama, posebice s obzirom na one koje su se udaljili od Krista i Crkve. Ta se kategorija gotovo izjednačuje s onom za koju su predviđene misije *ad gentes*, s time da se zahtijeva drukčiji pristup, jer kršćanstvo tu na neki način već postoji. Upravo su te osobe, ne samo na europskoj razini, jedna od glavnih briga današnje Crkve pa se postavlja pitanje: Što i kako učiniti da tzv. nominalni vjernici, praktično neevangelizirani, ponovno susretnu Krista? Zato se evangelizaciju katkad shvaća i kao *misionarsko djelovanje*, bilo da je usmjereno prema onima koji za Krista nisu čuli, bilo da su zahvaćeni vjerskim indiferentizmom.

U svakom slučaju evangelizacija, razgranata u niz pravaca i pothvata, bitno je obilježena *svjedočanstvom života*, opredijeljenim za Isusa Krista. Upravo je u situaciji vjerske ravnodušnosti svjedočenje vjere najrječitiji *govor* u navještaju Radosne vijesti i katehezi. Takav govor stječe svoju autentičnost kada uključuje i iskazivanje djelotvorne ljubavi. Iz toga slijedi da istinski evangelizirani čovjek postaje *Isusov čovjek*, ispunjen ljubavlju i prema drugima. Njegova čovjekoljubivost počiva na sigurnome temelju, na Božjemu sebedarju, od kojega dobiva motivaciju, snagu i ustrajnost.

Zašto nova evangelizacija i kateheza?

14 U Crkvi je u zadnje vrijeme u središtu pozornosti pojam *nova evangelizacija*. Taj je pojam posebice došao do izražaja na XIII. redovitoj Biskupskoj sinodi (2012.) koja je imala temu *Nova evangelizacija za prenošenje kršćanske vjere*, kao i pozivom pape Benedikta XVI. da se osnuje posebno *Papinsko vijeće za novu evangelizaciju*. Valja, međutim, istaknuti kako je taj pojam zapravo trajno prisutan temeljem usmjerenja Drugoga vatikanskog koncila.²⁸

No sada je riječ o novome duhovnom dinamizmu nakon što je porasla svijest o sve očitijoj činjenici da evangelizacija mora imati pred očima drukčije okolnosti odnosno kulturalne izazove. Ipak treba reći da se naglasak na *novoj* evangelizaciji duguje sv. Ivanu Pavlu II. koji je na tu zadaću upozorio još potkraj sedamdesetih godina prošloga stoljeća: »Nadošlo je vrijeme jedne nove evangelizacije, kao da se radi o drugom navještaju, iako je u stvarnosti uvijek

²⁸ Crkva je pozvana »razlučiti prave znakove Božje prisutnosti ili njegovih nauma u događajima, potrebama i željama koje su mu zajedničke s ostalim ljudima našega doba. Vjera, naime, rasvjetljuje sve stvari novim svjetlom i očituje nam Božje nakane o cjelovitom čovjekovu pozivu te tako usmjeruje duh prema potpuno ljudskim rješenjima.« Vidi: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna institucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, (u daljnjem tekstu: GS), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 11.

isti.«²⁹ A nekoliko godina kasnije ističe da je riječ o evangelizaciji »*novoj u zanosu, u metodama i u izričajima*«³⁰. Upravo će ta definicija ostati trajnom *sin-tagmom* za svaki govor o novoj evangelizaciji, bez obzira što nije lako odrediti sve njezine domašaje. I spomenuta Biskupska sinoda usredotočila se upravo na uočavanje toga novog pristupa u evangelizaciji, kako bi se Crkva više opredijelila za nove iskorake.

15 Govor o novoj evangelizaciji na poseban je način aktualiziran dolaškom pape Franje na Petrovu stolicu koji, temeljem zaključaka spomenute Biskupske sinode, upućuje Crkvi apostolsku pobudnicu *Evangelii gaudium*. Kako je poznato, on uvodi neke, za mnoge iznenađujuće, novine. Štoviše, ističe pitanja koja upućuju na nova poimanja Crkve i prijeku potrebu adekvatnijih evangelizacijskih iskoraka. To se u prvome redu odnosi na poslanje Crkve, pa se može govoriti kako Papa zapravo želi da se više aktualizira koncilaska *slika Crkve* za XXI. stoljeće. U tom smislu njegova pobudnica postaje nezaobilaznim *priručnikom* za cjelokupno pastoralno djelovanje. On, naime, naglašuje da Crkva nije *defenzivna* i u obrambenome stavu,³¹ nego misionarska, te kao zajednica učenika-misionara preuzima inicijativu.³² Ona prvenstveno objavljuje evanđeosku *sliku Boga ljubavi i milosrđa*, o čemu se najčešće govori u pobudnici. Papa promatra *Crkvu koja ide na periferije* kako bi ljudima približila Isusa Krista.³³ To je Crkva koja radosno evangelizira *ljepotom liturgije*, zajedništvom novih odnosa koje je Krist donio.³⁴ Ona je izrazito svjedočka i nije usmjerena samo na sebe, već je puna misijskoga duha i žara, sa živom željom da dopre do svih ljudi,³⁵ osobito do siromaha. Zbog svega toga ona je još više pozvana na razlučivanje današnjega vremena u svjetlu evanđelja, što joj omogućuje da postavi nove evangelizacijske ciljeve, a to znači i ustroj djelovanja vlastitih zajednica. To zacijelo zahtijeva i pastoralnu preobrazbu,³⁶ pri čemu je važna ne samo administrativna, već i pastoralna dimenzija.³⁷

Konačno, nova evangelizacija, a što je naglašeno već na Biskupskoj sinodi (2012.), ne znači neko *novo evanđelje* jer je Krist uvijek isti jučer i danas (usp. Heb 13,8). Ali ono jest zapravo zauzetije pomaganje suvremenome čovjeku da iziđe iz *unutarnje pustinje*, te da nađe pravi model čovječnosti koji se očituje u Kristu. Naime, kako kaže papa Franjo, u prenošenju doktrinarnog sadržaja ili kakve ideje bila bi dovoljna knjiga ili ponavljanje kakve usmene poruke. Međutim, ono što se priopćuje u Crkvi i njezinoj tradiciji jest novo svjetlo koje se

²⁹ IVAN PAVAO II., *Propovijed* (Mogila, 9. lipnja 1979.), u: AAS 671. (1979.) 865.

³⁰ IVAN PAVAO II., Govor na XIX. skupštini CELAM-a, Port au Prince, Haiti, 9. ožujka 1983., 3; u: AAS 75. (1983.) 778.

³¹ EG, br. 45.

³² *Isto*, br. 24.

³³ *Isto*, br. 24, 49, 120.

³⁴ *Isto*, br. 87.

³⁵ *Isto*, br. 31.

³⁶ *Isto*, br. 27.

³⁷ *Isto*, br. 62.

rađa iz susreta sa živim Bogom u Isusu Kristu, odnosno novo svjetlo koje dira osobu u središtu njezina života te ga cjelovito zahvaća.³⁸

Narav i zadaća kateheze kao temeljnog vida evangelizacije

16 Jasno je da se u tom kontekstu postavlja posebno pitanje s obzirom na *mjesto i značenje kateheze* u cjelokupnome evangelizacijskom poslanju. Pritom je prijeko potrebno imati pred očima temeljni okvir koji je izražen na Drugome vatikanskom koncilu: »Katehetska pouka prosvjetljuje i učvršćuje vjeru, hrani život Kristovim duhom, vodi k svjesnom i djelatnom sudjelovanju u liturgijskom otajstvu i potiče na apostolsko djelovanje.«³⁹ Dakako, potrebno je biti svjestan razlike između (prvog) navještaja odnosno proglašenja kršćanske poruke (evangelizacije u najširem značenju) i njezina daljnjeg tumačenja i produbljivanja, odnosno raznih oblika službe riječi, poučavanja, propovijedi-homilije i kateheze. Upravo tu kateheza ima posebno mjesto i značenje, kako bi one koji se opredjeljuju za Krista dublje uvodila u njegovo otajstvo, u življenje i slavljenje vjere u kršćanskoj zajednici. Drugim riječima, kateheza je u službi prenošenja vjere na način da je bûdi, odnosno pospješuje, da bude pomoć u njezinu produbljivanju i svjedočenju. Naime, svima koji se odluče za Krista potrebna je pratnja, upućivanje prema istinskomu obraćenju. U tome smislu *Opći direktorij za katehezu*⁴⁰ smatra upravo katehezu bitnim momentom u evangelizacijskom procesu.

Bitno je, dakle, imati na umu da u odnosu na prvi navještaj (evangelizaciju) kateheza »promiče i pomaže u sazrijevanju toga početnog obraćenja, odgajajući obraćenika u vjeri i uključujući ga u kršćansku zajednicu«⁴¹. Stoga se katehezu smatra temeljnim dijelom ili vidom evangelizacije.⁴² Već je Drugi vatikanski koncil istaknuo da »biskupi bdiju nad time da se katehetska poduka s pomnijom skrbi pruži kako djeci i adolescentima tako mladeži i odraslima, jer ona teži tome da vjera osvijetljena naukom bude u ljudima živa, razvijena i djelotvorna«⁴³. Zato i *Opći katehetski direktorij* naglašava upravo važnost značenja vođenja prema zrelosti vjere,⁴⁴ pri čemu kateheza mora trajno imati evangelizacijsku dimenziju. To znači da u njoj neprestano odjekuje, što je izvorno značenje riječi kateheza (*katehein*), radosna vijest o čovjekovu spasenju. Stoga je prijeko potrebno imati pred očima da je kateheza proces koji zahvaća um i srce, razum i volju te vodi k radosti vjerovanja i življenja po vjeri. U svakome slučaju ona se mora očitovati u vidu procesa rasvjetljavanja ljud-

³⁸ Usp. LF, br. 40.

³⁹ GE, br. 4.; usp. CIC, 788, 2.

⁴⁰ ODK, br. 60-68. Stoga su svi pastoralni djelatnici, osobito katehete i vjeroučitelji, pozvani ponovno se vraćati tom uporišnom dokumentu za shvaćanje i provođenje kateheze, odnosno odgoja u vjeri.

⁴¹ *Isto*, br. 61

⁴² Usp. CT, br. 18.

⁴³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Christus Dominus. O pastirskoj službi biskupa*, u daljnjem tekstu: CD, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti, Zagreb, 2008. br. 14.

⁴⁴ Usp. ODK, br. 21.

skoga života kao spasonosnoga Božjeg zahvata, u kojemu se otajstvo Krista svjedoči u obliku navještaja sa svrhom da potakne i hrani vjeru te dovede do njezina ostvarivanja u životu. Stoga valja trajno podsjećati na temeljnu narav i zadaću postkoncilske kateheze koja se sastoji u *tumačenju i produbljivanju* te u *uvođenju* u vjeru i život kršćanske zajednice,⁴⁵ imajući pred očima određene pojmove koji se uz nju vežu.

Kateheza kao programirani odgoj u vjeri

17 Slijedom rečenoga, a na tragu apostolske pobudnice sv. Ivana Pavla II. *Catechesi tradendae*, kateheza se nikako ne može svesti samo na poučavanje osnovnih formula koje izražavaju vjeru,⁴⁶ već je ona odgojni put, odnosno uvođenje u život po vjeri. Stoga se u postkoncilskoj katehezi naglasak više stavlja na vjeru kao Božji dar koji treba bûditi, poticati i promicati njegov trajni rast. Slijedeći načelo da je potrebno »evangelizirati odgajajući i odgajati evangelizirajući«⁴⁷, a što se na poseban način događa u katehezi, jasno je da kako čovjek raste tako se i shvaćanje i življenje vjere prilagođuje njegovim mogućnostima. U tome smislu nije dovoljno vjeru samo upoznati u bitnim crtama, i to uglavnom u vrijeme pripreme na sakramente, već je čovjek pozvan na trajni odgoj i rast u vjeri, na što upućuju svi crkveni dokumenti. Zato ona pripada području čovjekova odgoja do punine, odnosno do zrele vjere. Na taj se način kateheza sve više smatra odgojem vjere, za vjeru ili u vjeri.⁴⁸ Stoga je očito da se o odgoju u vjeri može govoriti kao nečemu što Crkva to čini unutar ljudskih odnosno crkvenih posredovanja koja mogu olakšati, pomoći i otkloniti poteškoće u procesu buđenja i rasta stava vjere, ali uvijek u svijesti da ona ostaje vezana uz sebedarno Božje djelovanje i slobodan čovjekov odgovor.

Poznato je, naime, da se Božja milost očituje u redovitim prilikama spasenjskoga djelovanja Crkve, jer je sama Crkva spasiteljska Božja milost u svojoj povijesnoj vidljivosti. Drugim riječima, valja isticati istinsku odgojnu narav katehetskoga djelovanja koje treba biti poticaj, pomoć, smišljeno posredovanje u pravcu osobnoga, slobodnoga i pounutarnjenog odgovora na Božju riječ, u službi cjelovitoga životnog projekta. Stoga je kateheza na tragu ljudskoga posredovanja spasiteljskog susreta Boga i čovjeka, uz jasan stav da *svijet vjere* nije uglavnom *svijet istina ili stvari*, nego je riječ o odnosu Boga i čovjeka, što znači da je kateheza u službi njihova susreta(nja) i zajedništva. To posredovanje vodi prema zauzimanju stavova, stvaranju *mentaliteta vjere*, odnosno prožetosti života Isusom Kristom. Na taj se način kateheza trajno nadahnjuje,

⁴⁵ Katekumenat, riječ iz drevne kršćanske starine, označuje stupnjevito upućivanje i vježbanje u vjeri i kršćanskom životu što vodi prema slavlju sakramenata kršćanske inicijacije. Izraz katekizam odnosi se na tekst ili priručnik kao pomoć za poučavanje u vjeri. Stoga se može reći da je kateheza pouka, s time da to uključuje odgojno djelovanje i proces uvođenja u vjeru. Ključni su, dakle, pojmovi: formacija, odgoj, proces, dozrijevanje, zajednica, osobe, crkveno služenje, a svakako na prvome mjestu Božja riječ.

⁴⁶ Usp. CT, br. 25.

⁴⁷ Usp. ODK, br. 147.

⁴⁸ Usp. *Isto*, br. 18. Valja reći da se pridaje veliko značenje sintagmi *kateheza – odgoj u vjeri ili odgoj vjere*, i stoga je njome obilježen i ovaj dokument HBK.

kako ističe *Opći direktorij za katehezu*, na *pedagogiji vjere*, pri čemu »kateheta svoju službu uobličava kao kvalificirani odgojni put, tj. s jedne strane pomaže osobi da se otvori vjerskoj dimenziji života, dok joj s druge strane nudi evanđelje koje mijenja procese shvaćanja, svijesti, slobode, djelovanja, kako bi ona svoje postojanje učinila sebedarjem po primjeru Isusa Krista«⁴⁹. Suvremeni bi katehete trebali biti pozorniji na sliku prvih Isusovih učenika koji su, susrevši Isusa, druge dovodili k njemu. U tome je značajan primjer apostol Andrija koji svojega brata Petra dovodi Isusu ili pak Filip koji nalazi Natanaela i javlja mu da je našao Onoga o kojemu je pisao Mojsije (usp. Iv 1,40-42.45-46).

U tome smislu, u postkoncilskoj se katehezi dogodio značajan pomak s obzirom na postupnost u odgoju u vjeri do njezine zrelosti, s ciljem da kršćanin stječe *iskustvo vjere*, nešto što mu se ne samo sviđa već što duboko prožima njegov život. To znači da se ona izgrađuje i potvrđuje ovisno i o čovjekovoj dobi i sredini u kojoj živi.

18 Na temelju rečenoga od presudnoga je značenja trajno imati pred očima da kateheza mora imati bitno crkveno obilježje. Ona je zapravo *crkveni čin*, bez obzira događala se u obitelji, kao *Crkvi u malom*, u kršćanskoj, odnosno župnoj zajednici ili u vjeronauku u školi. Stoga treba reći da prijanjanje uz Krista nužno pretpostavlja i uključivanje u crkvenu zajednicu pa je zato upravo crkvena dimenzija bitna u definiranju naravi i zadaće kateheze.

Dakako, u promišljanju o katehezi potrebno je naglasiti da je Crkva pozvana osigurati prenošenje nauka i *poznavanja sadržaja vjere (fides quae)* ali i *osigurati načine odnosno modele* kateheze koji bolje promiču dozrijevanje stavova, odnosno mentaliteta vjere, koji postaje kršćaninov životni plan (*fides qua*). Sažeto rečeno, kateheza vodi poznavanju Božje riječi koje snagom Duha Svetoga prerasta u vjeru te počinje prožimati čitav čovjekov život. Ta se vjera slavi i jača po sakramentima Crkve i ispovijeda i svjedoči u životnome okruženju. Pritom treba reći da katehezu valja ugrađivati u cjelokupno evangelizacijsko i pastoralno djelovanje, u trajnome odnosu s liturgijom i diakonijom. U tome se smislu ne može zanemarivati jedna djelatnost na račun druge, ili pak sve svoditi na jednu od njih. Uzevši u obzir da svako društvo, ovisno o tome prema kojim temeljnim ciljevima teži, odgoj i obrazovanje smatra svojom pokretačkom polugom i okosnicom, Crkva je pozvana odgoj u vjeri, odnosno promicanje njezina dozrijevanja, smatrati jednim od osnovnih elemenata svojega života i trajne obnove. Štoviše, svatko se može prije ili kasnije uvjeriti da bez istinske kateheze Crkva ne može napredovati.

Radosna vijest: temeljna okosnica u sadržaju nove evangelizacije i kateheze

19 U različitosti mišljenja, teoloških rasprava te dokumenata u zadnje vrijeme znatan se broj vjernika katkad nalazi u situaciji svojevrstne neodumice kada se postavi pitanje: Što je naša vjera, što je vjera Crkve, odnosno što je u temeljima kršćanstva? Odgovor bi mogao biti jasan, pogotovo nakon

⁴⁹ *Isto*, br. 147.

što je objavljen *Katekizam Katoličke Crkve*⁵⁰, odnosno njegov *Kompendij*⁵¹. Jer on je, kako kaže i *Opći direktorij za katehezu*, »čin učiteljstva pape kojim on u naše doba snagom apostolske vlasti normativno sažimlje globalnost katoličke vjere te je pruža kao uporište za vjerodostojno izlaganje sadržaja vjere ponajprije Crkvama... On je službeni priručnik za prenošenje evanđeoske poruke i za sveukupnost katehetskoga čina.«⁵² U tome se smislu može zaključiti da je Crkva, držeći se temeljnih sadržaja KKC-a, u njegovoj aktualizaciji ipak pozvana usredotočiti se na ono što je bitno i što oblikuje kršćanski identitet. Jer, valja priznati da neki vjernici u brojnim vjerskim formulama, obredima, tradicijama i pobožnostima ne uspijevaju otkriti sržnu evanđeosku poruku. Prema tome, ne može se očekivati od svih, pogotovo ne od djece i mladih, pa i dobroga dijela odraslih, da poznaju čitav nauk Crkve, što ostaje zadatak i ideal za cijeli život.

S druge strane, naglasak nije samo na znanju nego na usvajanju stavova. Štoviše, i na najrelevantnijim skupovima na razini sveopće Crkve zadnjih se godina naglašava da valja imati na umu tzv. postkršćansko vrijeme, a to znači da novi naraštaji mogu nanovo biti zahvaćeni u prvome redu poticanjem istinskoga osobnog i zajedničarskog upoznavanja Isusa Krista i usvajanja njegovih stavova, pri čemu iskustvo igra važnu ulogu. Pritom valja biti krajnje oprezan u situaciji kada se kršćanstvo nastoji svesti na nešto *jači humanizam*, na određenu etičnost te skladnije življenje u različitosti na crti multikulturalnosti i multikonfesionalnosti, u što se nekad možda želi pretvoriti i konfesionalan vjeronauk u školi.

20 U tome smislu, onaj koji uvodi u vjeru, već od roditelja pa do službenika Crkve, opravdano se pita na što je prijeko potrebno staviti naglasak, odnosno što je ono bitno što objedinjuje cjelovit poklad vjere Crkve.⁵³ Valja naglasiti potrebu što jasnijega i sržnoga formuliranja kršćanskoga vjerovanja koje će biti kristološki i soteriološki usmjereno, što pretpostavlja i potrebu da svi oblici pobožnosti, molitveni obrasci, imaju poučan i odgoj, odnosno katehetski karakter. To znači da je potrebno ići prema takvim razumljivim *formulama vjere* u kojima će, uz ostalo, doći do izražaja istinski lik Kristova vjernika i člana Crkve.

Ipak za razliku od negdašnje kateheze (vjeronauka) u kojoj se više vodila briga o kronološkom vidu *povijesti spasenja* (od stvaranja svijeta, istočnoga grijeha itd.), zahvaljujući smjernicama Drugoga vatikanskog sabora i postkoncilskih dokumenata te teološko-katehetskom promišljanju, temeljna okosnica kršćanstva jest evanđelje Isusa Krista, kao radosna vijest o spasenju koje se jedino po njemu ostvaruje i dovršava. Jedini on objavljuje dubinu Božjega bo-

⁵⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve* (1994.), u daljnjem tekstu: KKC, Glas Koncila, Zagreb, 1994.

⁵¹ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve. Kompendij* (2005.), HBK – Verbum – Crkva u svijetu, 2006.

⁵² ODK, br. 120.

⁵³ Usp. ŽKOŽZ, br. 48. Posljednjih se godina, posebice u odnosu na određene krugove vjernika, osjeća potreba za tzv. zgusnutim evangelizacijama i katehezama, s naglasakom na bitnom, ali i onom *radosnom* evangelizacijom koja vjeru čini poželjnom.

gatstva, Božju trojstvenost. Stoga upravo vjeru u Trojedinoga Boga valja isticati kao bitnu i neusporedivu novost u kršćanskoj ispovijesti koja se izravno i konkretno odražava na kršćansko poimanje i razumijevanje samoga čovjeka, Crkve i društva. To znači da je osim o eklezijalnoj, kristološko-spasenjskoj, prijeko potrebno voditi računa o trinitarnoj stvarnosti kršćanske vjere.⁵⁴ Upravo zahvaljujući Božjemu zahvatu u *punini vremena* po Isusu Kristu, njegovu utjelovljenju i vazmenom otajstvu, što predstavlja dva stožera u povijesti spasenja, otvara se put istinskoj vjeri koja otkriva perspektivu vječnosti u Bogu.⁵⁵

21 Od iznimnog je značenja što se u postkoncilskoj evangelizaciji i katehezi naglasak stavlja na *novi život*, i to život u punini koji Krist donosi. Radosna vijest koju Isus naviješta, biblijskim rječnikom govoreći »kraljevstvo Božje«, jest u pobjedi nad grijehom i samom smrću. Od čovjeka se očekuje promjena života, obraćenje i trajno vjerovanje toj radosnoj vijesti. Jasno je da Objava sadrži osnovni nauk o Bogu i čovjeku te uključuje i njegovo novo moralno ponašanje koje neće biti vjerodostojno ako trajno nije utemeljeno na Kristu kao prvini novoga čovječanstva, odnosno na događaju Vazma (muke, smrti i uskrsnuća). To valja naglašavati, jer sve religije uče o Bogu i čovjeku, a jedino kršćanska vjera ima Krista koji umire i uskrisuje da nas oslobodi od zla (otkupi) i otvori nam nadu da bismo i mi, snagom njegova Duha, mogli pobjeđivati zlo i prijeći granicu smrti. Stoga, uz govor o grijehu od kojega nas je Krist svojom smrću i uskrsnućem oslobodio i spasio, valja u katehezi više govoriti o radosti Božjega spasenja koja je objavljena već na *brdu blaženstava*. Kraljevstvo Božje, naime, ostvarilo se u Isusu Kristu i blago onome tko ga prihvaća, uz trajno ulaženje u dubine njegova bogatstva. Stoga je temeljni naglasak na novome navještaju u tome da valja ostaviti sve ono što nas *veže i zarobljava*, a prionuti uz pronađeno dragocjeno blago (usp. Mt 13,44).

22 Makar je to, barem u prvoj fazi opredjeljenja za Krista, teško prihvatiti, kao što je to bio slučaj i s njegovim učenicima, ipak je na kraju postalo jasno da je i sâm križ radosna vijest, pa se nije čuditi što ga apostol Pavao veže uz glagol *evangelizirati* (usp. 1 Kor 1,17-18). Upravo Isusova muka i trpljenje otkrivaju svu puninu Božje ljubavi, odnosno koliku nam je i na koji način milosrdnu ljubav Bog iskazao. Tu se očitovala vrhunska Božja solidarnost sa čovjekom. Otada, križni životni put i *prolazak* kroz samu smrt nije više

⁵⁴ Od posebne je važnosti »da Crkva zna dobro spojiti ispovijest kristološke vjere, *Isus je Gospodin*, s trojstvenom ispoviješću, *Vjerujem u Oca, Sina i Duha Svetoga*, jer su to dva načina izražavanja iste kršćanske vjere. Tko se zbog prvog navještaja obrati Isusu Kristu i prizna ga Gospodinom, počinje proces, potpomognut katehezom, koji nužno završava u izričitoj ispovijesti Trojstva.« (ODK, br. 82)

⁵⁵ Papa Franjo u enciklici *Lumen fidei* naglašuje: »Vjera se rađa u susretu sa živim Bogom koji nas zove i koji nam objavljuje svoju ljubav, ljubav koja nam prethodi i na koju se možemo osloniti kako bismo bili čvrsti i kako bismo usmogli sagraditi život. Preobraženi ovom ljubavlju zadobivamo nove oči, imamo iskustvo da je u njoj sadržano veliko obećanje punine te nam se otvara pogled na budućnost. Vjera, koju primamo od Boga kao nadnaravni dar, dolazi kao svjetlo na putu, svjetlo koje usmjeruje naš hod u vremenu.« (LF, br. 4)

krah nego nagovještaj novoga života. Ako se Bog na takav način supatio sa čovjekom, onda je ovaj pozvan uzvratiti takvom ljubavlju ne samo prema njemu nego i prema svakomu čovjeku. Stoga, ako bismo htjeli najkraće izreći sadržaj i cilj navještaja, a time i kateheze, treba isticati da raspeti, umrli i uskrsli Krist osigurava istinsko čovjekovo oslobođenje i međuljudsku solidarnost. I nema drugoga puta nego prionuti uz njega i za nj svjedočiti, osnaženi na euharistiji kao spomenu Isusove pashe, jer je ona vrhunac i izvor kršćanskoga života i Crkve u cjelini.

Stoga pri uvođenju u vjeru valja ispravno shvatiti i jedan od temeljnih naglasaka u novoj evangelizaciji, a to znači da je *nova u izražajima* kako bi se više istaknulo srž evanđelja. Zato je važan *postupak razlučivanja*, što je naglasio papa Franjo, jer »postoje crkvene uredbe ili zapovijedi koje su bile vrlo učinkovite u drugim razdobljima, ali koje danas nemaju istu odgojnu moć usmjeravanja i oblikovanja ljudskih života. Sveti Toma Akvinski isticao je da postoji *sasvim malo* zapovijedi koje su Krist i apostoli dali Božjem narodu. Citirajući svetog Augustina, on je iznio opažanje kako treba biti umjeren u inzistiranju na zapovijedima koje je Crkva poslije dodala, *da ne opterećuju život vjernika* i ne pretvore našu vjeru u ropstvo, kada je *Bog u svojoj ljubavi htio da ona bude slobodna*.«⁵⁶ Bilo bi pogrešno zaključiti kako se time relativiziraju Božje istine i zapovijedi. Naprotiv, valja trajno imati pred očima cjelovitu biblijsku poruku spasenja, te napredak u vjeri Crkve danas.

Veća otvorenost nadahnućima Duha Svetoga u ostvarenju evangelizacijsko-katehetskog poslanja

23 Svjesni da upravo Duh Sveti uvodi Crkvu u sve dublju istinu o njoj samoj i njezinu poslanju u svijetu (usp. Iv 16,13), odnosno da je on jamstvo ostvarenja Isusova navještaja, a time i Božjega nauma o nastajanju *novoga neba i nove zemlje*, potrebno je i u katehezi daleko više otvorenosti njegovim nadahnućima. Crkva je pozvana trajno moliti da je Duh ispuni svojim darovima, kako bi raznim segmentima svoga djelovanja uvijek pokazivala novi duhovni dinamizam. To znači da je potrebna daleko veća otvorenost i poslušnost poticajima Duha i molitva koja će *obnoviti lice zemlje*.

Treba, naime, podsjetiti da se u navještaju i katehezi, počevši od sakramenata kršćanske inicijacije, ne govori dovoljno zauzeto o otvorenosti i pozornosti djelovanju Duha Svetoga. Pred župnom zajednicom je stoga zadaća revnijega prepoznavanja djelovanja Duha Svetoga te oslanjanja na njegovo svjetlo i snagu. On nas jedini može poučiti i osnažiti za vjeru kadru prepoznati Boga koji izlazi u susret čovjeku, kako lijepo naučava Drugi vatikanski sabor kada govori o poslanju i djelovanju Duha Svetoga u Crkvi.⁵⁷ Pritom je prijeko potrebno imati pred očima i dalekosežnost riječi sv. Ivana Pavla II. u enciklici o trajnoj vrijednosti misijskoga poslanja, čiji je protagonist upravo Duh Sveti.⁵⁸

⁵⁶ EG, br. 43.

⁵⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 4 i 12.

⁵⁸ »Naše doba, s čovječanstvom u neprestanom pokretu i traženju, zahtijeva novi za-

U tome smislu ne smijemo se umoriti u naglašavanju da nas Duh Sveti sve dublje uvodi u tajne Božjega kraljevstva koje je Isus došao uspostaviti. Taj evangelizacijski žar, ta oduhovljenost i oduševljenost, što je dar Duha Svetoga, trebali bi biti daleko prisutniji u evangelizacijsko-katehetskom djelovanju Crkve. Naposljetku, važno je naglasiti istinu vjere da je za pravi *Credo* potrebna »Božja milost koja predusreće i potpomaže te unutarnja pomoć Duha Svetoga, koji srce treba pokrenuti i obratiti ga k Bogu, otvoriti oči uma te svima dati ugodnost pristanka i vjerovanja istini. A da razumijevanje Objave bude sve dublje, isti Duh Sveti svojim darovima vjeru sveudilj usavršuje.«⁵⁹

Nekoliko nezaobilaznih katehetskih kriterija i sadržajni naglasci

24 Premda je prethodno većim dijelom istaknuto, potrebno je *na jednom mjestu* više naglasiti temeljni *sažetak* kršćanske poruke, uza sve to što pokušaj može biti nedostatan. Bitno je imati na umu da je cijela kršćanska poruka usredotočena na Božji plan spasenja koji se, ako dobro proučimo Bibliju i slijedimo učiteljstvo Crkve,⁶⁰ a na tragu *hijerarhije istina*, može pokušati izreći na sljedeći način:

a) Bog je dobar i milosrdan Otac i njegovo je milosrđe *srce* povijesti spasenja, premda nam se u isto vrijeme čini *dalekim*, ali i izrazito *prisutnim*.

b) Božji plan spasenja čovjeka ili kraljevstvo Božje očituje se i u potpunosti ostvaruje u Isusu Kristu, u cjelokupnom njegovu djelovanju, a na definitivan način u njegovoj smrti i uskrsnuću, što je čin vrhunske ljubavi spram čovjeka. Time je omogućeno nadilaženje zla i postizanje spasenja, a što je izvor nade za cijelo čovječanstvo, jer se u tome vidi što znači da smo postali posinjena Božja djeca te braća i sestre međusobno. To znači da u središte pozornosti mora daleko više doći cjelovitost shvaćanja i življenja pashalnog otajstva.

c) Okupljanje svih ljudi u novi Božji narod, u kojemu je sâm Bog na djelu snagom poslanja i djelovanja Duha Svetoga, dok je Crkva u službi toga Božjega plana pozvana ostvarivati ga svim sredstvima koja joj je Krist predao. Tu su, uz njegovu poruku, posrijedi spasiteljski čini odnosno sakramenti. Na taj način po njima sudjelujemo u samome životu Isusa Krista koji ulazi u naš život i prožima ga. To pretpostavlja najveću moguću radosnu činjenicu da je Bog svakomu namijenio odgovorno mjesto u tome planu, dajući svima snagu kako bi izvršili poslanje naviještanja njegovih veličanstvenih djela.

d) U korijenu svega je, dakle, Božja spasiteljska ljubav koja nadilazi sva čovjekova mišljenja i očekivanja, a što znači da se cjelokupno Božje djelovanje sastoji od bezbroj inicijativa u korist čovjeka. Prema tome, temeljna stvarnost

mah misionarskog djelovanja Crkve. Obzori i mogućnosti misije šire se, i mi kršćani pozvani smo na apostolsku srčanost kojoj je uporište u Duhu. On je protagonist misije!» (RM, br. 30).

⁵⁹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 5.

⁶⁰ Tako imamo primjera sažetka temeljne kršćanske poruke koji donosi sv. Augustin kao sadržajnu okosnicu početnicima u vjeri, te pritom navodi potrebu usredotočivanja na osnove *kerigme*.

evanđelja jest Božja ljubav koja spašava, i upravo od te činjenice mora početi svaka obnova, osobito danas nova evangelizacija i kateheza, kako bi se pokazalo da je kršćanstvo put prema istinskomu životu ili put života, i to vječnoga. Upravo je to srž evanđelja, odnosno *vrata* kroz koja se može lakše prići čovjeku, osobito indiferentnom ili razočaranom nad sobom i životom.

e) Pritom je kateheza trajan proces po kojemu se čovjek uvijek iznova u Kristu obnavlja, prelazeći iz *staroga u novoga čovjeka* u Kristu (usp. Ef 4,17-24). To se događa usvajanjem Kristovih stavova, što određuje i kršćaninov moral.⁶¹ Susret s uskrsnim Kristom temeljno preobražava život i pretvara ga u poslanje.

f) Naposljetku valja imati na umu riječi pape Franje s obzirom na usredotočenost na bitno, ljepše, veće, privlačnije i istodobno prijeko potrebnije u kršćanskoj vjeri: »Sve objavljene istine proizlaze iz istoga božanskog izvora i u njih se vjeruje istom vjerom, ali neke su od njih važnije jer izražavaju samu srž evanđelja. U toj temeljnoj srži blista ljepota Božje spasiteljske ljubavi očitovane u Isusu Kristu umrlom i uskrsnom.«⁶²

Stoga, evangelizator i kateheta, na tragu istinske pravovjernosti, moraju trajno biti svjesni činjenice da je ključno pitanje kako navijestiti da je Isus Sin Božji, Spasitelj, odnosno da sve što je živio, činio i govorio vodi čovjeka prema spasenju. Još konkretnije: Isus iz Nazareta jest istinski Mesija, Bog ga je uskrsio od mrtvih i time je postao Gospodin i sudac živih i mrtvih. U njemu se događa istinska okrenutost i ljubav Boga prema čovjeku.

25 U slijedu iznesenoga valja reći, slijedeći i *Opći direktorij za katehezu*,⁶³ da je od bitne važnosti imati na umu sržne sadržaje i kriterije za izlaganje poruke. Premda poruka mora biti *utjelovljena* u svakome povijesnom trenutku, prilagođena osobama i prilikama na način da bude značajna, ona mora sačuvati evanđeosku cjelovitost. Zato valja upozoriti na činjenicu da, temeljem usmjerenja najnovijih crkvenih dokumenata s obzirom na nove izražaje u evangelizaciji, valja pristupiti teološko-katehetskom obogaćivanju pojedinih izražaja vjere. To znači da je ponegdje potrebno i posuvremenjivanje i samih molitvenika kao osnovnih izričaja vjere i pobožnosti, jer oni su prvi *obiteljski katekizam*. Odgovornost je na svima, od teološko-katehetskih stručnjaka pa dalje, da rade na boljem teološkom razumijevanju, osvjetljavanju, a tim i prihvaćanju *istina vjere*, što će biti vidljivije u ponekim aktualnim obrascima (primjerice, šest istina kršćanske vjere ili pet crkvenih zapovijedi, i drugo).

U tome smislu dovoljno je vidjeti i određene *ispite savjesti* prije prve ispovijedi i inače. Nije ovdje mjesto za cjelovitu raspravu o tome pitanju, ali valja pod-

⁶¹ U tom smislu, pozivajući se na ostale crkvene dokumente, ODK kaže: »Govor na gori, u kojem Isus nastavlja Dekalog i utiskuje mu duh blaženstva, nužno je uporište u moralnom obrazovanju koje je danas toliko potrebno. Evangelizacija koja također uključuje navještaj i moralnu ponudu širi cijelu svoju potražiteljsku snagu kada, s naviještenom riječi, zna ponuditi i življenu riječ. To moralno svjedočanstvo za koje priprema kateheza, mora znati pokazati društvene posljedice evanđeoskih zahtjeva.« (ODK, br. 85)

⁶² EG, br. 36.

⁶³ Usp. ODK, br. 97.

sjetiti na ono što govori *Direktorij HBK za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*: »Dobar ispit savjesti je osnovni, a nekada i nenadomjestivi uvjet za valjanu i plodonosnu ispovijed. Nedostaci i neuspjesi često su posljedica nepravilnog, predloženog i obavljenog ispita savjesti. Kao katehetska pomoć mogu biti od koristi dobro sastavljeni formulari ispita savjesti. Pritom valja upozoriti i na neke neprikladne oblike s teološkog stajališta, u kojima ne odzvanja radost oproštenja i pomirenja. Zato je potrebno da biskupijski, liturgijski i pastoralni uredi provjere neke takve ponude i upozore na neprikladnosti.«⁶⁴ To znatno uvjetuje i drukčiji pristup sakramentu pokore, kao prilikom za susret s Božjim milosrđem.⁶⁵

Župna zajednica u trajnom katehetskom procesu

26 Ako unutarnji rast Crkve i njezina vjernost Božjemu naumu bitno ovise o katezezi, prijeko je potrebno na izričiti način postaviti pitanje uloge župne zajednice i njezine drukčije odgovornosti. Jer ona je, kako se ovdje češće naglašuje, uz obitelj, glavni promicatelj kateheze, odnosno temeljni čimbenik u odgoju vjere. Budući da je u odgoju od bitnoga značenja *okruženje*, župna zajednica, a posebice župno pastoralno vijeće, mora se osjetiti pozvanijom djelovati u pravcu kvalitete navještaja i kateheze, odnosno njezina praćenja.

Štoviše, župna se zajednica mora predstaviti kao *majka koja rađa*⁶⁶ svoju djecu u kršćanskoj vjeri te ih trajno podupire. To je tim više potrebnije što je suvremena obitelj često i nesvjesno zatvorena u okvire svojih briga te gubi osjećaj za praćenje crkvenih zbivanja, a pogotovo razmišljanja o njima. To znači da župnoj zajednici mora biti na srcu način okupljanja, djelovanja i življenja kako bi svi koji se u nju uključuju, počevši od djece i mladih, imali prilike susresti se s iskustvom življenoga kršćanstva. Drugim riječima, potrebno je da ona više *zadobije sliku* mjesta u kojem se okupljaju *spasenici*, potrebni trajnoga Božjega oproštenja i milosrđa, uz uvjet da prihvate zadatak da svojim djelovanjem i cjelokupnim životom svjedoče obraćenje. Naime, kako kaže papa Franjo, »gdje god je Crkva prisutna, ondje mora biti vidljivo Božje milosrđe. U našim župama, zajednicama, udruženjima i pokretima, ukratko, gdje god su kršćani, svatko mora naći oazu milosrđa.«⁶⁷

27 Premda treba istaknuti važne pomake koji su se, i temeljem spomenutoga biskupskog dokumenta (ŽKOŽZ), dogodili u brojnim župnim zajednicama, zahvaljujući posebice zauzetijim svećenicima, redovnicima i redovnicama te župnim katehetama koji su bili uglavnom vjeroučitelji u školi, ipak valja biti svjestan i opasnosti određenih zastoja, ovisno i o tome kako se negdje gleda na potrebu novih zaokreta u katezezi. Dakako, tome je pridonijelo i niz drugih čimbenika, od prezauzetosti djece i mladih u raznim slobodnim

⁶⁴ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Glas Koncila, 2008., br. 140.

⁶⁵ Usp. EG, br. 44 i 47.

⁶⁶ Usp. ODK, br. 79; KKC, br. 169.

⁶⁷ PAPA FRANJO, *Misericordiae vultus. Bula najave izvanrednog jubileja milosrđa*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 168, Zagreb, 2015., br. 12.

aktivnostima, te zbog izazovnih ponuda elektroničkih medija (interneta), djelom i suprotnih kršćanskim stavovima, sve do pomanjkanja suradnje roditelja. Istodobno, pitanje je kako se izvode katehetski susreti, odnosno ne pretvaraju li se katkad u novi *školski sat*, pogotovo ako vjeroučitelji u školi, koji uglavnom predvode i onu osnovnu župnu katehezu, ponajviše primjenjuju školske metodičke pristupe. Dakako, pritom se postavlja i problem pretvaranja župne kateheze u najužu pripremu za sakramente, katkad više usredotočenu na tzv. tehnička pitanja o samom slavlju prve pričesti ili potvrde.

28 S obzirom na sporost i nesnalaženje provođenja cjelovite župne kateheze, ne samo prigodne i uglavnom usredotočene na djecu i mlade već i na odrasle, u sklopu Hrvatske biskupske konferencije zadnjih se godina iskristalizirala zamisao o pokretanju pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike, jer su oni najodgovorniji koordinatori župne kateheze, odnosno odgoja vjere u cjelini, u brizi za ispravno suglasje svih njegovih mjesta i načina, od obitelji do škole i župne zajednice. Za sada se ti susreti ograničavaju na predstavnike pojedinih dekanata u Hrvatskoj, kao i voditelje katehetskih ureda i povjerenstava za katehezu. Zahvaljujući poticajima Hrvatske biskupske konferencije održano je više takvih kolokvija koji su dobro prihvaćeni, tim više što se tu otvara veća mogućnost za iznošenje i doradbu postojećih, odnosno stvaranje novih praktičnih modela župne kateheze. Sažetci predavanja kao i konkretni materijali u *katehetskim radionicama* mogu biti od značajne pomoći u konkretnome pastoralno-katehetskom radu. Dakako, kako na tim kolokvijima tako i u redovitoj praksi, osjeća se goruća potreba priručnika za župnu katehezu, ne samo u sklopu pojedinih biskupija, što inače treba pozdraviti, nego i u prvome redu na razini Hrvatske biskupske konferencije, za što sada postoji bogatstvo raznovrsnoga katehetskog materijala koji bi mogao biti temelj dobrih i kvalitetnih službenih tematskih priručnika.

To je tim potrebnije što se zapaža gubljenje osjećaja za sustavnu župnu katehezu, dakako primjereniju novim okolnostima. Makar mnogo toga u današnje vrijeme otežava župna katehetska okupljanja i zajedništvo kao temelja župne zajednice, ipak se nipošto od toga ne može odustajati. I fenomen duhovnih pokreta govori da su ta okupljanja neophodna, jer valja biti svjestan da čovjek, uza sva otuđenja, osjeća potrebu za zajedništvom i osobnim iskustvom vjere. Pod svaku cijenu valja raditi na otklanjanju opasnosti stvaranja prakse da se župu uglavnom shvaća kao kakvu administrativnu strukturu koja služi za *udovoljavanje vjerskim potrebama*, odnosno za podjeljivanje sakramenata i drugo. To se događa tamo gdje se sporo prihvaćaju one promjene koje teže prema novoj *slici* župne zajednice koja ima više *obiteljsko obilježje* i koja može postati privlačnom. Očito to ovisi i o teološko-katehetskoj i duhovnoj formaciji župnika, osobito tamo gdje je posrijedi nesklonost nekoj znatnijoj promjeni. Stoga tomu pitanju treba pristupiti sa svom ozbiljnošću i odgovornošću, uza sve otpore koji se mogu doživjeti, u svijesti »da pravog pomaka u katehezi i sveukupnom pastoralnom djelu nema bez živih i odgovornih župnih zajednica«⁶⁸.

⁶⁸ NSP, br. 28.

Novo vrjednovanje katekumenata i katekumenske dimenzije u katehezi

29 Valja se prisjetiti da je još u početku devedesetih godina prošloga stoljeća u tome pravcu u Hrvatskoj učinjen značajan iskorak s dokumentom hrvatskih biskupa *Pristup odraslih u kršćanstvo*⁶⁹. On je mnogim pastoralnim djelatnicima bio od velike pomoći pri odgovornijemu postavljanju s obzirom na pripremu mladih i odraslih koji su tražili sakramente kršćanske inicijacije. Postavlja se pitanje koliko je taj dokument danas prisutan u katehetskoj praksi.⁷⁰ Ponovno upućivanje na važnost katekumenata dogodilo se i putem spomenutoga *Direktorija HBK o pastoralu sakramenata u župnoj zajednici*. Valja primijetiti da zbog nedostatnoga shvaćanja važnosti katekumenata, nekad i znatnoga skraćivanja njegova trajanja, zadnjih godina raste svijest o potrebi svjesnijega katekumenskog pristupa u redovitome pastoralu. U tome smislu osjeća se potreba nove prilagodbe priručnih materijala za pojedinačnu i zajedničku pripremu mladih i odraslih, što više i jače institucionalizacije katekumenata.

Naime, dobar dio postojećih mehanizama prenošenja vjere sve više pokazuje svoje slabosti, a ona se najvećma očituje u praksi u kojoj je kateheza poglavito ili jedino namijenjena djeci, a da se ne vodi računa o odraslima, konkretno roditeljima. Naprotiv, svima je potrebno trajno ulaženje u prvi navještaj Isusa Krista i njegovo produbljivanje, kako bi se ušlo u novo zajedništvo s njime. Odnosno, kako će reći Tertulijan: *Fiunt non nascuntur Christiani*.⁷¹ Očito valja, kako je naglašeno, dublje shvaćati i vrednovati sâm pojam *inicijacije* koja znači proces koji počinje *iz temelja* ako želi uvesti u istinski odnos s Isusom Kristom u Crkvi. Zato mogu dobro doći i poneki *obredni prijelazi* koje predviđa katekumenat, ne samo za odrasle već i za djecu koju se želi uvoditi u zajednicu Isusovih učenika. To znači da se inicijacija može zvati *kršćanskom* samo kada smjera prema obraćenju i uvodi u kršćansku zajednicu, koja je u cjelini, posebice putem svojih predstavnika, pozvana naviještati, odnosno *pričati* o veličanstvenim Božjim djelima, o pružanju razloga nade koja je u nama. Valja, dakle, pratiti, produbljavati, slaviti, živjeti i svjedočiti vjeru, uz potporu osvjedočenih jamaca, odnosno cijele župne zajednice.

Zanimljivo je da je već Biskupska sinoda (1977.) jasno naglasila da je »model svake kateheze krsni katekumenat, koji je posebno odgajanje putem kojim se odrasloga obraćenika na vjeru dovodi do ispovijedanja krsne vjere tijekom vazmenoga bdijenja«⁷². Ipak je razumljivo da se postavlja pitanje otkud prijeka potreba povratka na početke Crkve? Odgovor bi mogao biti jednostavan, jer

⁶⁹ HRVATSKI BISKUPI, *Pristup odraslih u kršćanstvo*. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar – Zagreb, 1993.

⁷⁰ Obično pastoralni djelatnici znaju ponavljati zahtjeve da dobiju *nešto konkretno* u obliku pomagala. A upravo spomenuti biskupski dokument donosi tridesetak kateheza u povodu raznih stupnjeva katekumenata. Isto tako i katehetski dokument HBK ŽKOŽZ donosi ne samo smjernice za provođenje katekumenata, nego i nacrt za stupnjevit i cjelovitu katehezu (s potrebnim temama), usp. br. 66-72.

⁷¹ Tertulijan, *Apologeticum*, 18.

⁷² BISKUPSKA SINODA, Poruka narodu Božjem *Cum iam ad exitum* o katehezi naše doba (28. listopada 1977.), Typis Polyglottis Vaticanis, 1977., br. 8.

je Crkva tada živjela među poganima, a danas imamo svojevrsno novo *pogansko vrijeme*, premda u drugim varijantama. Naime, uz mnoge nekrštene ipak postoji i dobar dio onih koji su doduše kršteni, ali ne žive po vjeri. Stoga, ako se uzme u obzir nedostatnost njihove vjere i sekularizirano okruženje koje ju danomice sve više ugrožava, krajnje je vrijeme da u Crkvi više zaživi katekumenski duh, odnosno potreba korjenitoga zaokreta u cjelokupnom pastoralnom, posebice katehetskom, djelovanju, što drugim riječima znači ponovno, sustavno i stupnjevito uvođenje u kršćansku vjeru. Prihvatiti promjene nije kakvo *poniženje* ili svijest da se nešto do sada nije pravo radilo, već odgovor Duhu Svetomu koji nas dublje uvodi u spoznaju o situaciji i čovjeku koji se mijenja. U svakom slučaju cjelokupna obnova kateheze u katekumenskome duhu znači da je *hod vjere*, koji uvijek mora imati obraćenički pristup, potreban već u pripremi za sakramente djece i mladih, pa se neće događati da se oni proslave, i na najsvečaniji način, a da se nije dogodila fundamentalna opcija za Krista, dakako primjerena određenoj dobi.

Stoga je šteta što se katkad ne vodi računa o činjenici da se, i kada je riječ o nekrštenoj djeci a koja se pripremaju za prvu pričest ili krizmu, dovoljno ne vrednuju postavke *Reda pristupa odraslih u kršćanstvo*⁷³ koje predviđaju sadržaj te način pripreme djece koja su sposobna za katehizaciju. Zato ne samo *slovo* već i *duh* ovih tekstova i načina pripreme za sakramente inicijacije valja više ugrađivati u katehetske susrete ostale djece u povodu pripreme na sakramente, što je već jako naglašeno i u dokumentu HBK o župnoj katehezi u obnovi župne zajednice. Naime, naglasak na temeljnim elementima krsne kateheze znači vraćanje korijenu i ishodištu vjere, jer ono pretpostavlja prianjanje uz Krista i njegovo evanđelje, put svetosti i izvor je kršćanskoga života. U tome smislu i pripremu na sakramente, do kojih se još uvijek, makar iz raznih motivacija, dosta drži (kao što su prva pričest /euharistija/ i potvrda), valja više koristiti kao prigodu za stavljanje naglaska na postajanje *novim čovjekom u Kristu*, posebice kada je posrijedi sakrament potvrde. Tu će trebati više vrjednovati i sakrament pomirenja (pokore) kao sakrament obraćenja. Štoviše, držimo uputnim u sakramentalnu katehezu uvesti određene stupnjeve koji će označavati stupnjevitost rasta u vjeri. Katekumenat, odnosno njegovi temeljni dijelovi, jest u tom smislu trajno nadahnuće katehetskoga rada.⁷⁴

30 Daleko sustavniji, konkretno obraćenički hod vjere, svojstven određenoj dobi, danas postaje sve očitijim jer se dobar dio djece koja su već krštena, malo ili gotovo ni po čemu ne razlikuje od nekrštenih, tim više ako u obitelji nisu bili čak ni elementarno inicirani. Ne vrijedi li i o njima razmišljati kao onima koje treba inicirati kako bi se osobno opredijelili za Krista, odnosno kako bi se poduprla živa i djelatna ispovijest vjere? To govori u prilog takve pripreme na slavlja sakramenata koja će više smjerati prema unutarnjoj otvorenosti za susret s Gospodinom, što se događa navještajem Božje riječi i dogovo-

⁷³ *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*. Rimski obrednik obnovljen odlukom svetoga općega Sabora Drugog vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. (172.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., 306-369

⁷⁴ Usp. ODK, br. 90.

rom na njezine pozive, s većim vrednovanjem određenih stupnjeva i simbola. Ako bi se ovo odgovornije uvažavalo, vrijeme slavlja sakramenata ne bi se povezivalo s pohađanjem *nekoga razreda škole*, nego prema tome kako se prolazi *put priprave*. To je, uostalom, prilika za veće zajedničko domišljanje biskupa i župnika, posebno u situaciji kada se roditelji, pa i sama župna zajednica, nedovoljno uključuju u pripravu ne samo u korist djece nego i svojega rasta u vjeri.

Problem pomanjkanja mistagoške dimenzije u katehezi

31 Jasno je da govoru o inicijaciji bitno pripada i njezina mistagoška sastavnica. To znači da, slijedeći izvorno značenje mistagogije prisutno u spisima otaca Crkve, mistagogiju valja shvatiti kao uvođenje u misterije kršćanske vjere, slavljene u sakramentima i na taj način sve dublje uvođenje u život kršćanske zajednice. To bi očito trebalo biti više prisutno u suvremenoj katehezi nakon proslavljenih sakramenata kršćanske inicijacije, konkretno u današnjem slučaju sakramenta potvrde. Uostalom, kako je poznato, u prvim vremenima Crkve mistagogija je nužno pripadala inicijacijskome putu poslije vazmene noći u kojoj su bili proslavljeni sakramenti. Od te bi noći, pa tijekom cijeloga vazmenog vremena, susreti novokrštenika bili izvršna prilika za ostvarivanje mistagogije. Time su sakramenti kršćanske inicijacije postajali onim životnim iskustvima u kojima je ono što se u sakramentima proslavilo, trebalo duboko prožeti iskustvima vlastita života. A to se, uz prethodni hod, dobrim dijelom postizalo upravo postkršnim mistagoškim susretima u kojim se doživljavala otkupljenost kao duboko unutarnje iskustvo.

Govor o mistagogiji danas je od posebnoga značenja, jer se u aktualnoj pastoralnoj praksi glavni naglasak stavlja na pripremu za sakramente, a praksa mistagogije rijetko gdje zaživljava, što je velik propust. Stoga postaje sve očiti-jim da mistagoški pastoral stavlja sakramentalnu katehezu pred nove izazove: postavljati pitanja o Bogu na nov način koji prijeko potrebno uključuje doživljaj odnosno iskustvo vjere, koje mijenja život i ispunja ga radošću. Pritom valja reći da iskustvo Boga, konkretno u sakramentima, posebice u euharistiji, nadilazi svako iskustvo osjećaja i sigurnosti te je daleko više od nekoga općenitog religioznog osjećaja, kakav god on bio. Upravo stoga dolazi do izražaja potreba mistagoške kateheze koja se posvećuje zadaći susretanja s Bogom u svakidašnjici života. To je tim potrebnije što je na djelu zaboravljivost Boga, a onda i samoga čovjeka u cjelini.

Slijedom rečenoga, s obzirom na buđenje i rast vjere, valja reći da u našoj katehezi još uvijek nije pravo zaživio mistagoški vid.⁷⁵ Naravno, ponajprije se misli na proces katekumenata za odrasle koji predviđa taj stupanj u rastu vjere. No činjenica je da bi posebnu pozornost trebalo posvetiti i mistagoškoj katehezi nakon slavlja sakramenta potvrde. To je bitno zbog toga što taj sakrament često prerasta u svojevrsan *završetak* puta mladih ljudi u vjeru, očituje se i sve slabijim prisustvom na euharistijskim slavljinama, a također nedostaje i vlastit angažman u životu kršćanske zajednice.

⁷⁵ Inače, mistagoški vid kateheze već je jako naglašen u dokumentu HBK, ŽKOŽŽ, br. 10, 26-27.

Premda nije u svemu moguće *preslikati* iskustvo prve Crkve, ipak se valja pozivati na njezine temeljne postavke s obzirom na mistagogiju, u kojoj je novokrštenik nakon Vazma bio uveden u kršćanske tajne koje proizlaze iz proslavljenih sakramenata kršćanske inicijacije. To znači da se kateheza mora tako oblikovati da bude trajan poticaj za što vjerodostojniji život s Bogom i odnos s braćom ljudima. Nema sumnje da je pred župnim zajednicama izazov, a osobito njezinim predvoditeljima, da mistagogiju promatraju kao prijeko potreban dio nove, duhovne ili tzv. druge inicijacije. Štoviše, moglo bi se reći da bi elementi mistagogije trebali biti sastavan dio evangelizacijskoga procesa, jer ona nije nikada samo intelektualno priopćavanje vjere već je životni proces, očišćenje i preobrazba našega života.

Kateheza i liturgija: trajna uzajamna usmjerenost i prožetost

32 Uvijek, a posebice danas, potrebno je isticati jasniji suodnos kateheze i liturgije. Njihovo prožimanje posebice se odnosi na euharistijsko bogoslužje koje je »vrhunac kojemu teži djelovanje Crkve i ujedno je vrelo iz kojega struji sva njezina snaga.«⁷⁶ I zato, ako je na djelu svojevrsno udaljavanje od sudjelovanja u euharistijskome slavlju, a što najviše muči pastoralne djelatnike, odgovornost je očito i u pomanjkanju istinske evangelizacije odnosno kateheze. Ne smije se smetnuti s uma da je liturgija dar ponajprije onima koji su pravo inicirani, odnosno koji posjeduju osnovno shvaćanje dubine otajstava koja se tu slave. Naprotiv, bez toga ona često predstavlja obred na koji se samo *običajno dolazi* umjesto da bude slavlje susreta s Kristom uskrslim i braćom u vjeri.

S druge strane liturgija se tako treba slaviti da postaje izvrsnom prilikom potvrde i jačanja osobne, odnosno zajedničarske vjere. Otud presudna uloga predsjedatelja i svih čimbenika koji su odgovorni za slavlje liturgije, koja cjelokupnim odvijanjem, osobito putem službe riječi, postaje i izvrsna prilika za odgoj u vjeri.⁷⁷ Pritom valja upozoriti na tendenciju da se gotovo sav pastoral svodi na liturgiju, odnosno nedjeljnu misu, sve dotle da se ponegdje drži da je ona dovoljna te da nisu potrebni kakvi posebni momenti *službe riječi*, posebice kateheza, bilo zbog toga što nema odaziva bilo što su zahtjevni. Često se zaboravlja da sama liturgija izražava ono otajstvo prema kojemu kateheza treba voditi, odnosno nastaviti produbljavati ono što se na liturgiji doživjelo, pa je u tom smislu važan kriterij dubokoga prožimanja kateheze i liturgije. Zato je važan govor o prijeko potrebi inicijacije, za što imamo primjer u prvim kršćanskim vremenima, kada su mogli sudjelovati samo oni koji su prošli sve etape uvođenja u vjeru (dugotrajan katekumenat). Istina, danas su vrata crkve *otvorena svima*, znači i neiniciranim u vjeru, ali zato valja voditi računa i o

⁷⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum concilium, Konstitucija o svetoj liturgiji*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 10.

⁷⁷ Valja se pritom pozvati na *Opći direktorij za katehezu*: »Služenje riječi podrazumijeva također liturgijsku zadaću, jer kada se ono ostvaruje unutar svetoga čina, postaje sastavnim dijelom njega samoga. Ono se na najizvrsniji način izražava putem homilije. Ostali oblici jesu zahvati i upute za vrijeme službe riječi. Potrebno je spomenuti i odnos prema pripravi za različite sakramente, sakramentalna slavlja i nadasve za sudjelovanje vjernika u euharistiji kao izvornomu obliku odgoja u vjeri.« (ODK, br. 51)

opasnosti da se liturgija pretvori u kakav skup, pa i *prigodničarski*, na kojemu se samo očekuje kakva će biti propovijed, po čemu će biti zanimljiva, s pomanjkanjem svijesti o uvođenju prema punomu euharistijskom zajedništvu *na oba Stola*, posebice o djelatnom sudjelovanju iz vjere.

33 Slijedom rečenoga veliki je propust što liturgijski obrednici, počevši od Rimskog misala i drugih, do liturgijske čitanke (Reda čitanja) nisu još postali i svojevrsni *katehetski priručnici*, osobito za mlade i odrasle, kako uostalom predlaže i biskupski dokument (2000.) o župnoj katehezi. Stoga se u novome shvaćanju kateheze u *manjim vjerničkim zajednicama ili krugovima*, posebice u liturgijskoj zajednici, u poučnome dijelu naglasak stavlja upravo na liturgijske tekstove. Jer oni bogatstvom biblijskih čitanja i molitava, uz obredne znakove, mogu biti uporišna točka za približavanje Kristu u otajstvima vjere u liturgijskomu slavlju. U tome je smislu *liturgijska kateheza* nešto više od učenja *misnih dijelova*. Naprotiv, ona – kako kaže *Opći direktorij za katehezu* – »priprema za sakramente i potiče shvaćanje i dublje iskustvo liturgije. Ona objašnjava sadržaje molitava, smisao gesti i znakova, odgaja za djelatno sudjelovanje, za razmatranje i šutnju.«⁷⁸ To će zacijelo uvelike pomoći da sâm liturgijski obred bude što djelotvorniji, da uvodi u vjerodostojan odnos s otajstvom koje se tu naviješta i slavi, a što je živi Bog, koji djeluje u Isusu Kristu djelotvornom snagom Duha Svetoga. Obred, dakle, po sebi ima zadatak da se doživi istinski naviještenoga te da se iskusi spasenje koje se u njoj aktualizira. U tom smislu od presudne je važnosti i veće posvećivanje pažnje homiliji, njezinu sadržaju i načinu, odnosno kakvoći pristupa biblijskom tekstu i slušateljstvu.⁷⁹

To pretpostavlja i dublje shvaćanje i življenje *liturgijske godine*. U vrijeme kada se na razini opće i partikularne Crkve obilježavaju *posebne godine* sa specifičnim programima u vidu produbljenja kakve istine vjere i poboljšanja kakvoga segmenta crkvenoga života kada je posrijedi dublje shvaćanje i djelovanje, valja paziti da ne oslabi ozbiljno i odgovorno shvaćanje važnosti crkvene odnosno liturgijske godine⁸⁰ koja nam u tri ciklusa lekcionara (A, B, C) pruža bogatstvo Crkve kao nadahnuće i snagu za cjelokupno djelovanje Crkve. Upravo takvom *redu čitanja* valja pridati posebnu važnost, jer on upućuje na temeljne sadržaje župne kateheze.

Zato katehezu očekuje velika zadaća u smjeru dubljega shvaćanja liturgije, a posebice pojedinih osobito *jakih* vremena u liturgijskoj godini. Liturgičari s pravom upozoravaju na prijeku potrebu pojedinih pomaka o kojima i kateheza mora ozbiljnije skrbiti, posebice što se tiče korizme, kao i važnosti Velikoga tjedna. Sv. Ivan Pavao II. naglašuje: »Razmatranje Kristova lica ne može se

⁷⁸ *Isto*, br. 72.

⁷⁹ Usp. EG, br. 135-159; Uz ostale dokumente i stručna liturgijska (homiletska) pomagala, kao što je u nas *Živo vrelo* u izdanju Hrvatskog instituta za liturgijski pastoral pri HBK, valja svakako dobro proučiti dokument: KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENATA, *Homiletski direktorij*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 167, Zagreb, 2015.

⁸⁰ I u katehetskom smislu upravo *liturgijskoj godini* posebnu važnosti pridaje dokument HBK ŽKOŽZ, br. 22.

zaustaviti na slici Krista raspetoga. On je uskrsnuo.«⁸¹ U središtu pozornosti, dakle, mora biti cjelokupno vazmeno otajstvo. U protivnom se može dogoditi da kršćanski život »izgleda kao korizma bez Uskrsa«⁸².

Vjera Crkve bitno je euharistijska s posebnim vrjednovanjem Dana Gospodnjega

34 Sve rečeno je na tragu djelatnijega sudjelovanja, posebice u euharistiji koja je ne samo *hrana* za kršćanski odnosno crkveni život, već i izvor za poslanje iz vjere. To znači da pastoralno-katehetski prioritet treba biti da Kristovi učenici postanu svjesniji kako je euharistija izvorište za mnogovrsne oblike žrtvovanja odnosno darivanja za druge. Naime, osobe koje se poučava i odgaja u vjeri valja pripremati da u euharistijskoj zajednici mogu prepoznati i susresti Krista Spasitelja u svakome čovjeku.⁸³ To će se događati i s drugim sakramentima koji su susreti u vjeri s proslavljenim Bogočovjekom Isusom, i to s pomoću vidljivih oblika jer upravo On u njima djeluje. Zato će pripravi za sakramente, ovisno o kategorijama vjernika, u suvremenoj katehezi trebati dati veće značenje istinskoga susreta s Kristom, na što su ozbiljno upozorili hrvatski biskupi.⁸⁴

Prema riječima pape Benedikta XVI., u postsinodskoj apostolskoj pobudnici *Sacramentum caritatis*, »vjera Crkve bitno je euharistijska vjera i na osobit se način hrani na euharistijskom stolu«⁸⁵. Pozivajući se na *Katekizam Katoličke Crkve* (1327) Papa kaže da je euharistija kao *tajna vjere*, »sažetak i ukupnost naše vjere«. A ta se vjera hrani i raste u »milosnome susretu s uskrsnim Gospodinom«. Slijedom toga »svaka je velika reforma (Crkve) na neki način povezana s ponovnim otkrićem vjere u euharistijsku prisutnost Gospodina posred svojega naroda,⁸⁶ ali i s jačanjem euharistijske dimenzije života.

Sve rečeno vodi prema dubljem shvaćanju i odgovornosti predsjedatelja u promicanju istinske kateheze koja će uvoditi u liturgijska odnosno sakramen-

⁸¹ IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte* – 2001. *Ulaskom u treće tisućljeće*. Apostolsko pismo na završetku Velikoga jubileja godine 2000., Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 127, (u daljnjem tekstu: *NMI*), Zagreb, 2001., br. 22.

⁸² EG, br. 6.

⁸³ Sv. Ivan Pavao II. naglašuje da se »pritjelovljenje Kristu, ostvareno po krštenju, ne prestano obnavlja i učvršćuje dioništvom u euharistijskoj žrtvi, poglavito punim sudjelovanjem u njoj koje se zbiva u sakramentnom zajedništvu... Tako se euharistija postavlja kao izvor i ujedno vrhunac čitave evangelizacije, jer je njezin cilj zajedništvo ljudi s Kristom i u njemu s Ocem i s Duhom Svetim«, usp. IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia*. Enciklika o odnosu euharistije i Crkve (17. travnja 2003.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 134, Zagreb, 2003., br. 23.

⁸⁴ »Bez istinskoga navještaja i raspoloživosti koju on treba stvoriti u srcima slušatelja, sakramenti se ne mogu ni slaviti ni primati na autentičan način, tj. kao otajstveni susret s Isusom Kristom. Štoviše, njihovo primanje bez takve pripreme, postaje prazni obred i običaj bliži magijskomu nego vjerničkom činu« (NSP, br. 38).

⁸⁵ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*. *Postsinodalna apostolska pobudnica* (2007.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 146, br. 6, Zagreb, 2007.

⁸⁶ *Isto*

talna slavlja, kako bi cjelokupni život imao liturgijski pečat.⁸⁷ Nije posrijedi puko poučavanje o sakramentima već o njihovu eminentnom značenju za susret s Bogom i braćom ljudima te njihovu *življenju* u župnoj zajednici. Zato odgoj za zrelost u vjeri omogućuje kršćanskoj zajednici da »u liturgijskim, naročito euharistijskim slavljima, proživljava bogoštvlje u duhu i istini«⁸⁸. S druge strane svećenik se mora više potruditi kako bi euharistija bila tako slavljena da se vidi sva ljepota i bogatstvo koje Krist pruža onima koji se za njega opredijele i zavole ga. Jer ona na osebujuć način *evangelizira i katehizira*, štoviše upravo obnova liturgije postaje najvažnije evangelizacijsko mjesto, jer tu se hrani vjera onih koji sudjeluju.⁸⁹ To znači, kako je već naglašeno, da po susretu, liturgiji riječi, homiliji i središnjim molitvama liturgija svojom ljepotom predstavlja izniman oblik evangelizacije i kateheze.⁹⁰ Na svećenicima i njihovim suradnicima je zadaća da misna slavlja budu takva da sama po sebi *motiviraju*, čemu uvelike pridonosi i djelovanje liturgijske zajednice.⁹¹ Pritom treba homiliji pristupati kao aktualiziranju samoga spasenjskog otajstva Kristova, odnosno kao uvijek novom iznošenju sržne evandeoske poruke koju liturgija sadrži.

U svezi s rečenim bit će važno pojačati motivaciju za vjerodostojnije shvaćanje i življenje, ali i očuvanje *Dana Gospodnjega*, kako bi on postao jamstvo očuvanja čovjeka, jer on ima antropološko, kulturološko i društveno značenje. On vodi k zajedništvu, k slavlju, k oslobađanju čovjeka od apsolutiziranja rada i profita ili čak prazne dokolice. To znači da to nije samo *Dan Gospodnji* nego i *dan čovjekov*. I način na koji bude slavljena euharistija bit će presudan u rastu apostolske odgovornosti da se vjeru u Krista *podijeli s drugima*, u bratsko-sestrinskom sebedarju, u pružanju nade koja nas drži. Stoga, *Dan Gospodnji* u cjelini treba biti jedan od glavnih temelja župne kateheze.

Kateheza i pučke pobožnosti

35 Ovdje nam se čini važnim istaknuti kako i pučke pobožnosti pripadaju u sustav kateheze, jer predstavljaju izvrsnu i dobru priliku za prenošenje i življenje vjere. One su, naime, izričaj žeđi za onostranošću koja pomaže u susretu s Bogom, kako je pisao bl. Pavao VI. Uz tu pozitivnu odliku, Papa je upozorio kako su pučke pobožnosti katkad popraćene i određenim nedoumicama, jer su sklone nekim skretanjem od istinskoga pristanka vjere, pa ih valja

⁸⁷ Već je *Opći katehetski direktorij* (1971.) rekao: »Kateheza mora služiti aktivnom, svjesnom i vjerodostojnom sudioništvu u liturgiji Crkve, ne samo pokazujući značenje obreda, nego i odgajajući vjernike u molitvi, zahvaljivanju, u pomirenju, u pouzdanju, u osjećaju zajedništva, u simboličkom jeziku, u svemu što je potrebno za istinski liturgijski život.« (ODK, br. 25)

⁸⁸ *Isto*, br. 25.

⁸⁹ Usp. SC, br. 33.

⁹⁰ U tom smislu papa Franjo naglašuje: »Radosna se evangelizacija pretače u ljepotu u liturgiji, kao sastavni dio naše brige da širimo dobro. Crkva evangelizira i sama je evangelizirana ljepotom liturgije, koja je ujedno i proslava evangelizacijskog djelovanja i izvor novog poticaja na sebedarje« (EG, br. 24).

⁹¹ Usp. LF, br. 31.

budno pratiti i pročišćavati gdje je potrebno.⁹² Na tom je tragu i *Opći direktorij za katehezu* koji naglašuje: »To je bogata i ujedno ranjena stvarnost gdje vjera, koja je njezin temelj, treba pročišćenje i jačanje. Za to je područje potrebna kateheza koja može iskoristiti unutarnje dimenzije i neporecive vrijednosti iz takvoga religijskog izvora, pomažući joj u nadvladavanju rizika fanatizma, praznovjerja, sinkretizma i vjerskoga neznanja.«⁹³

To znači da svi oblici pobožnosti, duhovno-molitveni obrasci, trebaju imati poučan i odgojan, odnosno katehetski karakter, s jasnim kristološkim i soteriološkim naglascima. Pritom, dok treba vrjednovati neke pobožnosti, valja više imati na umu i nove liturgijske dokumente i promišljanja, kako bi u pobožnostima do izražaja došao upravo njihov otajstveni karakter. Kateheza tome može dati značajan doprinos. Zbog toga je potrebno ići i prema novim kratkim *formulama vjere* i molitvama u kojima će doći do izražaja nov lik Kristova vjernika i člana Crkve.

36 Zaključni poticaji

a) Potrebno je, u većoj otvorenosti Duhu Svetomu, uočavati izvornije značenje nove evangelizacije i kateheze, s usredotočenjem na bitne sadržaje kršćanske vjere. U svakom slučaju mora doći do izražaja radost zbog novoga odnosa s Isusom Kristom u kršćanskoj zajednici.

b) Stoga u svim oblicima navještaja, posebice pak u katehezi, svećenik ili kateheta, mora biti spreman na trajno ulaženje u dubinu Božjega otajstva u Isusu Kristu i nove spoznaje i usmjerenja Crkve.

c) Od posebnoga je značenja imati na umu da se kateheza ne može usredotočiti samo na učenje *skupa istina i formula*, zanemarujući postupno odgajanje stavova vjere. Pritom je važno naglasiti da »nova evangelizacija traži gorljivo, cjelovito i dobro utemeljeno naviještanje Riječi, s jasnim teološkim, duhovnim, liturgijskim i moralnim sadržajem, pozornim na stvarne potrebe ljudi do kojih mora doprijeti«⁹⁴.

d) Služba riječi, a na poseban način homilija, predstavlja priliku za *specifičnu katehezu*. To znači da ima katehetsku dimenziju, te joj stoga valja posvetiti posebnu pozornost. Stoga se već ranije naglašavala potreba tzv. katehetskih propovijedi. Naime, valja imati na umu da je danas *nedjeljni skup*, zbog raznih okolnosti, za znatan broj kršćana gotovo jedina prilika za dolazak u crkvu. Zato mu s liturgijskog i evangelizacijsko-katehetskog stajališta valja posvetiti najveću pozornost, razmišljajući i o ponekim, barem kraćim, susretima (druženjima) poslije mise.

⁹² »Pučka religioznost nesumnjivo ima svojih ograničenosti. Često je sklona izobličenjima religije, odnosno praznovjerju. Često ostaje na razini čisto kulturalnih očitovanja i ne dolazi do istinskog pristanka vjere. Štoviše, može čak voditi nastajanju sekti i ugroziti pravu crkvenu zajednicu« (EN, br. 48).

⁹³ ODK, br. 195.

⁹⁴ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj Riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskog trećeg tisućljeća*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 122, Zagreb, 1999., II. pogl. t.2.

e) Cijela je župna zajednica u katehetskom procesu, što znači da mora prihvatiti trajno produbljenje vjere na sadržajnom i iskustvenom planu. Ona je nositelj kateheze, kao što je istodobno i objekt katehetskoga djelovanja. U tom smislu uviđa se važnost katekumenske dimenzije na svim razinama u vidu stupnjevitoga rasta vjere, što vodi istinskom obraćenju i ulaženju u *tajne vjere*.

f) Osobit naglasak valja staviti na važnost kateheze u vidu djelatnijega slavlja liturgije kako bi vjera postajala više *euharistijskom*, uz vrednovanje, a gdje je potrebno i obnovu, pučkih pobožnosti.

g) Željena obnova, uz vrednovanje i provjeravanje svega što se do sada poduzimalo, može se ostvariti uz što kvalitetniju suradnju svih odgovornih u promišljanju značenja liturgije i kateheze u pastoralu Crkve, posebice i u evangelizacijsko-katehetskom smislu.

III. DIO

Komu je namijenjena kateheza? Od odraslih do djece i mladih

Pristupite k njemu, Kamenu živomu što ga istina, ljudi odbaciše, ali je u očima Božjim izabran, dragocjen, pa se kao živo kamenje ugrađujte u duhovni dom za sveto svećenstvo da prinesete žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu ... A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela Onoga koji vas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu: vi, nekoć Ne-narod, a sada Narod Božji; vi Ne-mili, a sada Mili (1 Pt 2,4-5.9-10).

Težište na katehezi odraslih

37 S obzirom na rastuću pojavu da Isus Krist u životu znatnoga broja vjernika ne predstavlja *kamen zaglavni*, odnosno da se nije dogodila temeljna opcija za njega uz očekivano *obraćenje* s novim odnosima koje je ponudio, u postkoncilskoj, također i hrvatskoj, katehezi već se od sedamdesetih godina 20 stoljeća počela naglašavati potreba veće pozornosti prema obnovljenoj, odnosno *drugoj* inicijaciji odraslih. Naime, gotovo svi katehetski dokumenti, počevši od *Općega katehetskog direktorija* (1971.), govore da katehezu odraslih treba shvatiti glavnim oblikom kateheze.

Premda je na djelu dugotrajna praksa uvođenja u vjeru djece i mladih, ipak danas i prema *Općemu direktoriju za katehezu* (1997.) kateheza odraslih predstavlja *uporišnu točku* za katehezu djece i mladih.⁹⁵ Naime Crkva, u konkretnoj župnoj zajednici, Majka i odgajateljica naše vjere⁹⁶ »putem kateheze hrani svoju djecu svojom vlastitom vjerom i kao svoje članove uključuje ih u crkvenu obitelj«⁹⁷. To je potrebno trajno imati pred očima kao temeljni razlog za stavljanje kateheze odraslih, odnosno cijele župne zajednice, u središte pozornosti. Danas je to, naime, još važnije jer se uviđa da je kod mnogih odraslih, posebice roditelja, poznavanje vjere često minimalno, a njezino prakticiranje svedeno na ustaljene, katkad i beznačajne, običaje obilježene infantilnom religioznošću. Drugim riječima, kateheza odraslih je prijeko potrebna u prvome redu radi toga da se ostvari prijelaz »od vjere oslonjene na društvene običaje makar je ona vrijedna poštovanja, k osobnijoj i zrelijoj vjeri koju resi razumijevanje i otvorenost«⁹⁸. Odatle prijeka potreba onih inicijativa koje bi mogle, na neki

⁹⁵ Usp. ODK, br. 59.

⁹⁶ Usp. KKC, br. 169.

⁹⁷ Usp. ODK, br. 79.

⁹⁸ EiE, br. 50.

način, pozitivno *uznemiriti* odrasle, praktički *zatvorene* daljnjem rastu vjere, s ciljem da im vjera sve više postaje zrelijom te time postaje životno opredjeljenje. Štoviše, cijela bi Crkva trebala češće ponavljati molbu apostolâ Gospodinu: »Umnoži nam vjeru!« (Lk 17,5).

38 Nema sumnje da se jedan od razloga zastoja kateheze odraslih može vidjeti i u činjenici da ne postoji dovoljna svijest o odraslosti suvremenoga čovjeka. Već je bl. Pavao VI. rekao da valja imati na umu dvojaku težnju suvremenoga čovjeka koja s razvojem obavijesnih sredstava i odgoja postaje sve jačom, a to je »težnja za jednakošću, težnja za učešćem – a to su dva lika ljudskog dostojanstva i ljudske slobode«⁹⁹. Sve više je uočljiv fenomen da već mladi, a posebice odrasli koji su spremni uključiti se u proces formacije i promjene života, žele vidjeti da se računa s njihovim pitanjima, problemima, i drugim. To znači da te susrete treba više planirati s odraslima i *za* odrasle. Stoga više ne odgovara jednosmjerna (monološka) komunikacija, nego aktivno angažiranje svih prisutnih jer kršteni ljudi nisu samo primatelji nego i krštenjem i potvrdom ispunjeni Duhom Svetim, a to znači da jedni druge i samoga voditelja kateheze mogu obogaćivati.

Činjenica jest da se katehezom odraslih rješava i gorući problem shvaćanja i primanja sakramenata, čak katkad i bez osnovne evangelizacije, jer u prvi plan dolazi primat uvođenja u vjeru za djelatna slavlja, obogaćenija duhom Drugoga vatikanskog koncila. To znači da kateheza odraslih ima i zadatak promicanja novoga tipa vjernika koji dublje ulazi u otajstva vjere i koji vidi da bi trebao biti osvjedočeniji u ono što vjeruje i angažiraniji u kršćanskoj zajednici i u društvu u cjelini. To je danas tim potrebnije jer je na djelu određena pasivizacija na svim razinama, odnosno neprihvatanje odgovornosti za ishod zadataka koje Crkva ima, kao i njezina djelovanja u raznim društvenim segmentima koji bi trebali biti prožetiji evanđeljem.

Stoga je razumljivo da je iz svih nastojanja Crkve zadnjih godina na najvišim razinama razvidno da je cilj evangelizacijsko-katehetskoga projekta Crkve veće *zahvaćanje* odraslih u vidu posvješćivanja da jedino Isus Krist objavljuje dobrotu i milosrdnu ljubav nebeskoga Oca i daruje svojega Duha. Jedino se tako danas može opstati kao vjernik i biti suradnik u izgradnji Božjega kraljevstva. Dakako, pastoralni djelatnici trebaju računati s činjenicom da određen broj vjernika neće prihvatiti taj osobni i zajedničarski *put vjere*, odnosno njezina produbljivanja. Ipak je od posebnoga značenja važno, s dužnom upornošću, ne posustati, nego nastojati da se tijekom svih okupljanja događa *metanoja*, odnosno rast u vjeri. Na taj se način kršćanski moral očituje u usvajanju stavova svojstvenih Isusu Kristu, koji starozavjetnomu Dekalogu »utiskuju duh blaženstava«, što je u katehezi »nužno uporište u moralnom obrazovanju koje je danas toliko potrebno«¹⁰⁰.

⁹⁹ PAVAO VI., *Octogesima adveniens*. Apostolsko pismo uzoritom kardinalu Mauriceu Royu, predsjedniku Vijeća za laika i Papinske komisije »Iustitia et pax« prigodom 80. obljetnice enciklike *Rerum novarum* (14. 6. 1971.), br. 22.

¹⁰⁰ ODK, br. 85.

Potreba novih modela kateheze župne zajednice

39 U traženju i ostvarivanju novih oblika kateheze odraslih od posebne je važnosti svijest da istine o utjelovljenju Sina Božjega i njegovu uskr-snuću nisu samo vjerske dogme, već one predstavljaju i temeljno usmjerenje za djelovanje Crkve na tragu Knjige Otkrivenja: »Evo, činim sve novo« (21,5). To uključuje i potrebu trajnoga obogaćivanja određenih planova i struktura, kako bi župa postajala sve dinamičnijom zajednicom, *Crkva u pokretu*, odlučna na putu nove evangelizacije, a što se ne može dogoditi bez odgovarajuće kateheze cijele zajednice. Stoga, s obzirom na katehetsko djelovanje treba reći da dok za djecu, dijelom i mlade, postoje već uhodane *strategije* rada na župnoj razini, barem osnovna priprema za sakramente kršćanske inicijacije, dotle uza sve vrijedne pokušaje ipak još nemamo opće prihvaćen razgranat sustav primjerene inicijacije ili obnovljene inicijacije odraslih, a da to nije uvjetovano samo nekom prigodom odnosno prijekom potrebom (primjerice, prije ulaska u brak, prije krštenja djeteta ili u povodu slavlja prve pričesti i svete potvrde).

U isto vrijeme raste broj odraslih koji su na putu traženja. Imaju potrebu stjecanja ne samo znanja nego i iskustva u vjeri, bilo da se radi o kršćanima koji vjeru prakticiraju, barem što se tiče pohađanja nedjeljne mise, bilo o onima koji su se prilično udaljili. Pritom nije dovoljan osoban razgovor s pojedincima, čak ni uz ponudu *Kompendija KKC-a* i drugih materijala, već se traži zajedničarski pristup u produbljenju vjere. A to znači da je u korisnu inicijativu duhovnih obnova (u povodu slavlja župnoga zaštitnika) ili u nekim *jakim* vremenima (kao što su došašće i korizma) prijeko potrebno uvoditi barem kraće sustavne katehetske momente. Jednom riječju, očekuje se pokretanje evangelizacijsko-katehetskoga procesa širih razmjera i na *dužu stazu*.

40 Prije razmišljanja o ponekim potrebnim novim pomacima, valja reći da se Crkva u Hrvatskoj, a za što imamo dovoljno iskustva u samoj Europi, nalazi u situaciji primjenjivanja triju modela:

a) Tip pastoralna i kateheze koji se odnosi na djecu i barem dijelom mlade, uglavnom u vidu pripreme na sakramente, bez posebnoga zadiranja u pitanje profila vjernika i župne zajednice, odnosno njena aktualnoga strukturalnoga uređenja. U takvom je modelu sve ponajprije usredotočeno na klasično odvijanje liturgije i pobožnosti, premda sve više pokazatelja govori kako se broj sudionika smanjuje, osobito nakon *odljeva* dijela mladih poslije slavlja sakramenata, a vjera slabi.

b) Određeno kvalitetnije restrukturiranje procesa kršćanske inicijacije, uz veće uključivanje roditelja/obitelji i traženje novih oblika župne kateheze, s novim naglascima u katehezi mladih, a dijelom i odraslih, te aktivnije sudjelovanje vjernika u liturgiji, diakoniji i drugomu. Zbog nedostatnoga unutarnjeg dinamizma rada često se događa da sveukupna ponuda na župnoj razini ne odgovara težnjama jednoga dijela vjernika koji traži *nešto više*. Otuda rast i onih duhovnih pokreta koji bi vlastitim afinitetima i snagom htjeli doprijeti do »izvora kršćanske radosti« koja im se, prema njihovu mišljenju, ne nudi u takvom obliku unutar konkretne župne zajednice.

c) Prihvatanje korjenitijih promjena koje prijeko potrebno zahvaćaju cjelokupan život župne zajednice i njezin hod prema zrelijoj vjeri, kako bi se daleko više ostvarivala eklezilogija zajedništva i suodgovornosti svih, ne samo za svoju vjeru nego i za vjeru cijele zajednice, osobito s obzirom na one koji su se od nje udaljili. Sve to svakako pretpostavlja rast u misionarskom duhu.

U svakom slučaju, od presudnoga je značenja postupan hod prema *novom licu* župne zajednice. Tada kateheza ne će završiti samo na formalističkoj pripremi za sakramente, već će se shvaćati kao kvalitetan odgoj za vjerom ispunjeniji i angažiraniji život u župnoj zajednici. Štoviše, ona postaje i svojevrsan *motor* u njezinoj korjenitoj obnovi. To je prijeko potrebno kako bi župa mogla ostati najznačajnije mjesto »rađanja i rasta u vjeri«¹⁰¹, odnosno kako bi vjernicima omogućila »prostor za stvarno kršćansko življenje, kao i mjesto istinskoga očovječenja i socijalizacije, kako u situacijama raširene anonimnosti, svojstvene velikim modernim gradovima, tako i seoskim područjima s malobrojnim stanovništvom«¹⁰².

Župa – Božja obitelj s duhom jedinstva i zajedništva

41 Govor o katezezi odraslih prijeko potrebno uključuje i nove pomake u shvaćanju župe, čime je obilježeno cijelo postkoncilsko vrijeme. Novi crkveni Zakonik župu zamišlja kao »zajednicu vjernih«, poput obitelji u kojoj se živi jedni za druge, gdje vlada uzajamno pomaganje i ljubav. Sveti Ivan Pavao II. vidi župu kao mjesto »u kojem Crkva živi posred svojih sinova i kćeri«¹⁰³. Ona se pokazuje kao »Božja obitelj koju prožima duh zajedništva i jedinstva«¹⁰⁴, i kao takva na svojstven način postaje poput česme u selu na koju mogu doći svi žedni.¹⁰⁵ Premda u njoj postoje razlike, ovisno o sredini, dobi i ponekim mentalitetima, vjernici su jednoga srca i jedne duše (usp. Dj 4,32). Takve postavke došle su do punog izražaja i na Biskupskoj sinodi u Rimu (2012.), koja izričito naglašuje važnost župne zajednice, dakako pozvane na određene pomake u svojem djelovanju, jer u protivnom može *doći u pitanje* njihova temeljna važnost.¹⁰⁶

Dakako, novi oblici poslanja župne zajednice pretpostavljaju značajne zakretnice, kako kod svećenika i kateheta tako i kod ostalih vjernika, i stoga treba puno strpljivosti, u otvorenosti Duhu Božjemu, računajući i na određena nerazumijevanja ponekih novih pothvata, ovisno o problemu promjene pojedinih

¹⁰¹ ODK, br. 257.

¹⁰² EiE, br. 15.

¹⁰³ ChL, br. 4.

¹⁰⁴ *Isto*, br. 5.

¹⁰⁵ *Isto*, br. 6.

¹⁰⁶ Sinodska *Poruka Božjemu narodu* naglašuje: »Njihova uloga ostaje nezamjenjiva, premda promijenjeni uvjeti mogu tražiti bilo oblikovanje manjih zajednica, bilo povezivanje u širem pastoralnom kontekstu. Pozivamo naše župe da tradicionalnoj pastoralnoj skrbi za Božji narod pridruže nove oblike poslanja koje zahtijeva nova evangelizacija. Oni moraju prožimati također razne važne etape pučke pobožnosti« (br. 8).

navika i uhodanosti, štoviše i suhoparnih shema.¹⁰⁷ U toj vjeri valja se oduprijeti onim obeshrabrenjima »koja mogu dovesti do izolacije, do neke vrste depresivnog fatalizma ili do rastućeg aktivizma«¹⁰⁸.

Valja istaknuti radost zbog toga što ipak u sve većem broju župa počinje zaživljavati slika *obiteljske Crkve* u kojoj se svi osjećaju prihvaćenijima i imaju priliku izraziti se i jačati svoju vjeru te zajednički iz nje djelovati. Stoga, već na temelju dokumenta HBK *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*¹⁰⁹, valja nastaviti s promišljanjem o mogućnostima prerastanja župe u tzv. višeobličnu strukturu, s ciljem da se kvalitetnije ostvaruje odgoj i rast u vjeri, da liturgija više postaje *izvor i vrhunac* cjelokupnoga djelovanja, a dijakonija i služenje u ljubavi njezin raspoznajni znak. Riječ je o takvim oblicima u kojima se kršćanska vjera može djelotvornije učiti i slaviti, s naglaskom na važnosti ne samo poznavanja već i iskustva vjere, stvaranja bratskoga zajedništva i pripreme za djelotvornije svjedočenje vjere u sklopu posebnih katehetskih zadaća.

Zato se spomenutim dokumentom HBK odlučilo promicati manje »žive vjerničke skupine ili krugove«¹¹⁰, u kojima će se okupljanje događati iz potrebe kvalitetnijega rasta i življenja vjere. To nipošto ne znači da se župna zajednica, na takav način, dijeli te da bi te *posebne skupine* mogle pogodovati njezinomu podvajanju. Naprotiv, ako se svi vode objedinjujućom snagom Duha Svetoga, koja se najviše slavi i očituje u nedjeljnoj euharistiji, onda nema straha od kakvih podjela, jer se svi trebaju radovati različitostima koje mogu samo obogaćivati. Na taj način te manje zajednice postaju također subjektom župne kateheze.

Očito to pretpostavlja i novi lik *dušobrižnika* (župnika), jer župa dobiva pluralističku i elastičnu funkciju, a to znači da se traži i višeoblična kateheza. Potreba takvih manjih *strukture*, osobito se osjeća u raskršćanjenijim sredinama, gdje će se vjernici, makar i malobrojni, moći skupljati iz vjere, zajedno *učiti*, dijeliti iskustva i u sve zahtjevnijemu životnom ritmu uzajamno se nositi i svjedočiti vjeru. Upravo će se ubuduće župne zajednice prosuđivati i po tome koliko pružaju mogućnost za novo svjedočenje vjere, pogotovo u *situaciji dijaspore*.

42 Budući da se radi o značajnom iskoraku, valja iznijeti još neka pojašnjenja. Neovisno o kojem je posebnom *vjerničkom krugu* riječ, polazi se od uvjerenja da ih valja promatrati, kako je već bl. Pavao VI. rekao, kao vlastitost župne zajednice,¹¹¹ s mnogo pozitivnih elemenata kojima mogu utjecati na kvalitetniji život u župnoj zajednici. Ovdje možemo navesti samo poneka od posebnih obilježja:

a) To su iznimna mjesta, po uzoru na obitelj, istinskoga prihvaćanja i komunikacije, u različitosti dobi, naobrazbe i zanimanja, uz međusobno prihva-

¹⁰⁷ »Isus Krist može također razbiti suhoparne sheme u koje ga pokušavamo zatvoriti a iznenađuje nas svojom konstantnom božanskom kreativnošću« (EG, br. 11).

¹⁰⁸ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*. Naputak, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 131, Zagreb, 2003., br. 29.

¹⁰⁹ Usp. ŽKOŽZ, br. 5-28.

¹¹⁰ Usp. ŽKOŽZ, br. 38.

¹¹¹ Usp. EN, br. 58.

ćanje, praštanje i otkrivanje darova pojedinih članova, što je od posebnoga značenja zbog rastućega individualizma. Na taj način Crkva u konkretnoj župnoj zajednici, kao velikoj Božjoj obitelji, može više poprimati *obiteljsko lice*. Naime, izolacija i anonimnost ne samo u velikim gradovima nego čak i selima, nezainteresiranost za bližnjega, nestajanje kulture istinskoga razgovora i izmjene iskustava, često oblikuju životni stil određenoga broja župnih zajednica. Naprotiv, unutar manjih skupina ili zajednica *s obiteljskim licem*, postoji mogućnost osposobljavanja i za komunikaciju iz vjere na raznim susretima, posebice na nedjeljnom euharistijskom slavlju, gdje se Crkva najviše očituje kao Božja obitelj te gdje nema dijeljenja po dobi, statusu, naobrazbi i drugom, a što je problem tzv. misa za pojedine posebne skupine (djecu, mlade, studente, intelektualce i druge).

b) Posebne skupine imaju veću priliku postati mjestima prihvaćanja i solidarnosti. Problem marginalizacije osoba i njihovih problema ne postoji samo u društvenome životu. Ako se u zajednicama ne uspostavi proces tzv. supatničke solidarnosti, ne samo da zajednica ne živi ono što je pozvana svjedočiti, nego i unutar nje same vrlo brzo dolazi do nesporazuma i udaljavanja. Tako se čini da upravo pomanjkanje solidarnosti može pridonijeti raslojavanju zajednice u dvije skupine: jedna koja ostaje zatvorena u raznim oblicima pobožnosti koje se ne pretače u djela kršćanskoga svjedočanstva, a druga koja svoj javan angažman ne provodi iz vjerskih motiva. U tome smislu *neutjelovljena* pobožnost prakticira aktivnost bez vjerskoga nadahnuća.

c) To su mjesta gdje se njeguje što kvalitetniji život, na ljudskom i kršćanskom planu, a što je tim potrebnije u situaciji apatije i ravnodušnosti, sve do gubljenja volje za život. Naprotiv, potrebna su okupljanja gdje se istinski ostvaruje izraz *Božji narod*, naročito naglašen na Drugome vatikanskom saboru. U svemu tome odrasli vjernici na poseban način bivaju pozvani uključivati se u konkretan život župne zajednice te imati udjela u nastojanju da ona postaje mjestom kršćanske ljubavi. Tu se mora vidjeti spremnost na *dijeljenje života*, a to znači njegovanje prihvaćanja, hrabrenja i potpomaganja jednih drugima. Upravo tako župna zajednica postaje mjestom *dinamike* primljene i darovane ljubavi, iz koje izvire razni oblici karitativnoga djelovanja te konkretniji načini provođenja u djelo socijalnoga nauka Crkve.

Manje zajednice – vjernički krugovi kao katehetski potencijal

43 Navedeni raniji dokument HBK ŽKOŽZ o novim oblicima župne kateheze ponudio je širi spektar takvih okupljanja. U međuvremenu su uglavnom najviše zaživjeli molitveno-meditativni susreti (kao što su molitvene zajednice), uz napomenu da katkad nije dovoljno prisutna svijest o tome da se u tim okupljanjima treba događati cjelovitiji rast u crkvenoj vjeri. Negdje su zaživjela određena okupljanja koja su više na tragu onih tipova i stilova koji sežu u dalju prošlost, čak više u obliku udruga vezanih uz negdašnje običaje, ime nekoga sveca i sl. Lako se može dogoditi da uzmanjka cjelovita evangelizacijsko-katehetska dimenzija kako je Crkva vidi i predlaže, a da sve ovisi o teološkom i duhovnom usmjerenju pojedinoga voditelja (svećenika, redovnika, redovnice pa čak i vjernika laika). Tako se dobiva dojam stanovitoga nesvje-

snog *raspršivanja* tkiva župnog zajedništva koje bi trebalo biti u središtu svih inicijativa. Čak se može dogoditi ono što kaže papa Franjo, a to je da se pojedini vjernici, na poziv određenih duhovnih vođa, usredotočuju samo na jedan dio evanđelja i Crkve ili da se pretvaraju »u lualice bez korijena«¹¹², katkad bez istinske crkvene duhovnosti, ako nisu pravo vođeni.

Ovdje valja odlučno naglasiti da je jedan od temeljnih ciljeva stvaranja takvih skupina ili vjerničkih krugova da postanu istinske *katehetske zajednice*, odnosno mjesta za primjereniji rast u vjeri, za slavljenje vjere i prihvaćanje apostolskih zadaća koje proizlaze iz vjere u određenim segmentima osobnoga i zajedničarskoga života u župnoj zajednici i izvan nje. Njihova posebnost jest i u činjenici da se okupljanje ne vodi prema načelu kakvoga elitizma, a to znači i isključivosti,¹¹³ bilo dobnoj bilo obrazovnoj bilo profesionalnoj. Naprotiv, tu će, kao u pravoj obitelji, moći naći mjesta jednako odraslija djeca i mladi, roditelji, bake i djedovi, oni skromnijega ili širega obrazovanja. Time se pruža mogućnost da i mladi obogaćuju odrasle svojim saznanjima koja su stekli na školskome vjeronauku te općenito u praćenju vjerske literature i digitalnih medija, a odrasli i stariji će mladima moći priopćavati svoje vjersko znanje i iskustvo, crpeći iz bogatstva vrijednih vjerskih običaja.¹¹⁴ Tako se može događati istinsko međugeneracijsko prenošenje vjere.

U tome se smislu osjeća potreba bolje koordinacije u formiranju pojedinih zajednica, kako na dijecezanskoj tako na župnoj razini, držeći se određenih okvira koje je postavio spomenuti dokument HBK o župnoj zajednici, posebice da budu mjesta istinske kateheze, a time i obnove župne zajednice. Tako se mogu formirati poneki od sljedećih živih vjerničkih krugova ili skupina: *liturgijska, obiteljska, biblijska, molitveno-meditativna, marijanska, karitativna, misijska, ekumenska i druge*.¹¹⁵ Dakako, i do sada uobičajeni oblici katehetske pouke, poput pretkrsne kateheze za roditelje, predbračne kateheze za zaručnike, razne duhovne obnove i župne tribine, kateheza osoba treće životne dobi i dr., mogu prerasti u manje zajednice, makar prigodnoga karaktera, i doživjeti drukčiji način susretanja i odvijanja kateheze.

44 Što se tiče opravdanih primjedaba dijela pastoralnih djelatnika da nemaju konkretnih materijala za provedbu ponekih planova i programa, valja reći da dokument HBK o župnoj katehezi u obnovi župne zajednice donosi ne samo *okvirni model* u obliku *katehetskoga slavlja (celebratio catechetica)*, nego osim *poučnoga dijela uz dijeljenje života i Biblije*, pruža priliku za mo-

¹¹² EG, br. 29.

¹¹³ Usp. EG, br. 113.

¹¹⁴ Papa Franjo naglašava da »stariji nose sa sobom sjećanje i mudrost iskustva, koje poziva na to da se besmisleno ne ponavljaju iste pogreške iz prošlosti. Mladi nas pak pozivaju nanovo pobuditi i uvećati nadu, jer u sebi nose nove smjerove čovječanstva i otvaraju nas budućnosti, kako ne bismo ostali usidreni u čežnji za strukturama i navikama koje više nisu nositeljice života u današnjemu svijetu« (EG, br. 198).

¹¹⁵ Usp. ŽKOŽZ, br. 73-92.

litvu i meditaciju, sve do katehetskih zadaća.¹¹⁶ O tome će biti riječi u sklopu *katehetske metodologije*, ali već sada treba reći da se osjeća potreba šire razrade, kako sadržaja tako i načina okupljanja u takvim *katehetskim slavljima*, ovisno o profilu i zadatku ostalih manjih zajednica, u orkestralnome suzvučju cijele župne zajednice, a pod izričitim koordinacijskim vodstvom samoga župnika.¹¹⁷

Kako je naglašeno, u svim susretima središnje mjesto zauzima Božja riječ. Stoga u posljednje vrijeme dolazi do izražaja takvo formiranje manjih posebnih zajednica koje se, što je i razumljivo, sve više usredotočuju na Božju riječ pa se takvi susreti nazivaju *Lectio divina*. Taj model posebno vrijedi za *biblijske skupine*, a može se primjenjivati i u drugim specifičnim zajednicama i prigodama.¹¹⁸ Upravo nove postavke kateheze, u sklopu *posebnih zajednica ili krugova*, postaju izvrsnom prilikom za *drugovanje* s Božjom riječi, kada vjernik može doživjeti zahvaćenost Božjim planom spasenja koji je pozvan širiti na druge. To na veoma dojmljiv način govori Drugi vatikanski koncil: »Nevidljivi Bog (...) u bujici svoje ljubavi zapodijeva razgovor s ljudima kao prijateljima (...) i s njima druguje (...), da ih pozove u zajedništvo sa sobom i da ih u nj prigri.«¹¹⁹ To se događa upravo putem molitveno-meditativnoga promišljanja o Božjoj riječi i liturgijskoga slavlja. Na taj način, u specifičnom druženju i komunikaciji s Bogom, događa se svojevrsno usidrenje u njega te prepuštanje njegovoj neizmjerljivoj istini i ljubavi. Premda je taj čin osobne naravi, on se u punini može dogoditi tek ulaskom u Crkvu, u zajednicu koja posreduje to spasenje. Stoga je prevažna uloga zajedničkoga okupljanja, konkretno i u posebnim zajednicama koje se *stapaju* u nedjeljnu euharistiju.

Slijedom rečenoga, dok valja poticati osobno i pojedinačno čitanje Biblije, kao što je slučaj i s molitvom, ipak valja naglašavati važnost *zajedničkoga čitanja*.¹²⁰ Takvo čitanje i izricanje *odjeka* koju Božja riječ *izaziva* u životu pojedinaca i skupine (a što predstavlja katehetski moment) ne ostaje samo na razini *pouke* već prerasta u meditaciju, molitvu i slavlje. To pospješuje zajedničarski susret s Bogom, odnosno veću bliskost s Bogom kao i promjenu života nakon razabiranja onoga što je volja Božja za naše dobro (usp. Rim 12,2). Takav pristup pomaže da Božja riječ jače odjekne u navještaju u liturgiji, da u dubini srca zahvati život slušatelja.

¹¹⁶ Usp. *Isto*, br. 41-66.

¹¹⁷ Potrebno je više poraditi na sustavnijim katehetskim priručnicima za pojedine *posebne zajednice* i dobne skupine, vodeći računa o hvalevrijednim pokušajima u nekim biskupijama. I pastoralno-katehetski kolokviji za svećenike daju tom zadatku značajan doprinos.

¹¹⁸ Ovaj je model posebno došao do izražaja zahvaljujući i enciklici pape Benedikta XVI. *Verbum Domini*, nakon XII. zasjedanja Biskupske sinode (2008.).

¹¹⁹ BENEDIKT XVI., *Verbum Domini. Postsinodalna apostolska pobudnica o Riječi Božjoj u životu i poslanju Crkve* (2010.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 159, Zagreb, 2001., br. 2.

¹²⁰ Papa Benedikt XVI. naglašuje da je »potrebno izbjegavati opasnost individualističkog pristupa, imajući u vidu da nam je Riječ Božja dana upravo za izgradnju zajednice, da nas sjedini u Istini na našem putu prema Bogu. To je Riječ koja se obraća svakome osobno, ali je također Riječ koja izgrađuje zajednicu, koja izgrađuje Crkvu. Stoga, nekom tekstu treba uvijek pristupati u crkvenom zajedništvu.« (*Isto*, br. 86)

Kateheza djece i mladih – pred novim izazovima

45 Planiranje i ostvarivanje kateheze odraslih nužno vodi računa o temeljnoj zadaći Crkve koja se odnosi na kršćanski odgoj djece i mladih. Uz priznanje hvalevrijednim nastojanjima i ostvarenjima, ipak se uviđa potreba za kvalitetnijim pomacima u pripremi za slavlje sakramenata kršćanske inicijacije (krštenja, potvrde i euharistije), s naglaskom na jačoj potpori obiteljske i župne zajednice. Istina je da kateheza kršćanske inicijacije praktički utemeljuje kršćanski život. Međutim, valja biti svjestan činjenice da se posljednjih godina opravdano naglašuje kako cjelovito i trajno uvođenje u vjeru »nadilazi ono što pruža temeljna kateheza«. Naime, »kako bi se pospješio taj proces, postoji potreba za kršćanskom zajednicom koja će prihvatiti *upućene* (inicijate) kako bi ih poduprla i oblikovala u vjeri«¹²¹.

Ako je župna zajednica pokretač nove evangelizacije i kateheze, odgovorna pod vodstvom župnika za njezino organiziranje i odvijanje, onda je pozvana zauzetije promišljati gdje je i u čemu problem, ne prebacujući svu odgovornost samo na roditelje, vjeroučitelje i katehete, te s druge strane na utjecaje okoline. Drugim riječima, ako župa treba zahvaćati djecu i mlade, onda je pozvana pokazati da nije samo *obredna zajednica*, već u prvome redu zajedništvo Isusovih učenika koje se odlikuje prihvaćanjem, praštanjem i djelotvornom ljubavi. Zato je razumljivo da se sve više govori o prihvaćenosti i stjecanju dubljega iskustva vjere u konkretnoj župnoj zajednici, a što se ne može dogoditi ako župa nije *razvijena* zajednica vjere, ako u njoj nema prave prilike za življenje svih njezinih sastavnica, od istinskoga slavlja vjere, zajedništva, diakonije (djelotvorne ljubavi), sve do poslanja iz vjere.

U prihvaćanju i zahvaćanju svih koji se žele uključiti u župnu zajednicu, posebice djece i mladih, od presudnoga je značenja pospješivati shvaćanje kršćanstva kao *vjere radosti*, utemeljena na Kristovu evanđelju. A to znači da tzv. obraćenička radost prati ne samo shvaćanje evanđelja nego i želju za zaokretom u životu, za obraćenjem i novošću života. Tako ne samo djecu i mlade već i ostale koji se često obeshrabruju određenim ponašanjem dijela članova župne zajednice treba pripremati na to da je kršćanin u trajnome rastu u vjeri, a to znači na putu obraćenja, čemu se treba više radovati. Zato i Isusova parabola o *izgubljenom sinu*, još točnije o *milosrdnom Ocu*, treba biti uporišna točka za shvaćanje i življenje radosti povratka i zajedništva, u kojemu će se lakše događati prihvaćanje jedni drugih, i to tako kako nas prihvaća nebeski Otac na Gozbi koju je omogućio njegov Sin.

Neće li trebati premisliti i poneke naglaske u pokorničkim slavljinama na temelju biblijskih tekstova, u kojima bi se više trebalo osjetiti da smo svi, od predvoditelja do posljednjega kršćanina, slabi i grješni te potrebni Božjega milosrđa i oprostjenja, kadri istodobno jedni od drugih moliti oprostjenje, štoviše oprostiti i prije negoli nas netko za to pita? U protivnome, župna će zajednica biti uglavnom institucija i organizacija u kojoj neki *upiru prstom* u grješnike, a sebe smatraju *pravednima*.¹²²

¹²¹ ODK, br. 69.

¹²² Makar nas i jako pogađale, ne možemo zaobići riječi pape Franje: »Zato me boli kada

46 S obzirom na pripremu na sakramente valja više uvažavati *Direktorij Hrvatske biskupske konferencije o pastoralu sakramenata u župnoj zajednici*.¹²³ Naime, u njemu su, na tragu obnove koju je zacrtao Drugi vatikanski koncil, donesene obnoviteljske konkretne smjernice, ne samo s obzirom na važnost sakramenata i sakramentalnoga života, nego i na ozbiljniju pripremu (sadržajno i metodički) za taj život, koji se ne *obavlja najednom*, već je trajan proces. Stoga, ako se želi provesti korjenita obnova župne zajednice, koja živi od sakramenata kao znakova zbiljske djelotvornosti Kristove prisutnosti, valja se iznova vraćati tomu dokumentu i vidjeti što je potrebno i moguće učiniti da se mijenjaju neki oblici u kojima i nesvjesno prevladava stav samo formalnoga primanja sakramenta bez njihova odraza na konkretan život. Jednom riječju, presudno je pitanje kako od tzv. sakramentalnoga automatizma krenuti na put postupnog obraćenja. Riječ je o postupnoj formaciji u svjetlu Isusove poruke. Ona upućuje na put kojim se treba kretati, odnosno kako živjeti u znaku obraćenja, da bi se *sutra* djelovalo na obraćenje drugih, odnosno kako bi se poticalo da i drugi dođu na put spasenja.

Veće suglasje školskoga vjeronauka i župne kateheze u kršćanskoj inicijaciji

47 U situaciji otkako je vjeronauk uveden u školski obrazovni sustav prije nego je potrebno postavljati i pitanje ponovnoga promišljanja kateheze djece, odnosno vođenja računa o odnosu župne kateheze i školskoga vjeronauka koji daje specifičan doprinos u procesu kršćanske inicijacije. Pritom valja imati trajno na umu stav u *Poruci hrvatskih biskupa* (1991.) da se školski vjeronauk i župna kateheza međusobno ne isključuju, štoviše oni se mogu i moraju skladno nadopunjavati. U tom će smislu njihov stav ostati uporišna točka za svaku daljnju raspravu na teorijskom i praktičnom planu: »Dok je glavna svrha vjeronauka u školi sustavno i što cjelovitije upoznavanje vjere u svim njezinim vidovima (u učenju, slavljenju i življenju vjere), glavna je svrha župnog vjeronauka (župne kateheze) što cjelovitije i što dublje uvođenje (inicijacija) u osobno iskustvo vjere, koje se najdjelotvornije uči, slavi i živi u konkretnoj vjerničkoj zajednici.«¹²⁴

Treba naglasiti da je to stajalište na crti *Općega direktorija za katehezu*,¹²⁵ koji naglašuje neraskidivu vezu između školskoga vjeronauka i župne kateheze, premda je jasno da je važno voditi brigu i o određenoj razlici obaju područja vjerskog odgoja. Te su razlike uvjetovane mjestom održavanja, sastavom naslovnika (u školi čak i nekrštenih ili onih koji nemaju posebne motivacije), pedagoško-didaktičkom pristupu i pogotovo ciljevima, odnosno ishodima

vidim kako se u nekim zajednicama, pa čak i među posvećenim osobama, javljaju razni oblici mržnje, podjele, klevetanja, ocrnjivanja, osvete, ljubomore, želje za nametanjem vlastitih ideja pod svaku cijenu, pa čak i progoni koji nalikuju pravom lovu na vještice. Koga mi to mislimo evangelizirati takvim ponašanjima?» (EG, br. 100).

¹²³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Glas Koncila, Zagreb, 2008.

¹²⁴ *Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* (lipanj 1991.), nav. dj., str. 284.

¹²⁵ ODK, br. 73.

processa. Bitno je imati na umu da je temeljna zadaća župne kateheze pomoći daljnjemu upoznavanju, a posebice slavljenju, življenju i razmatranju Kristova otajstva.¹²⁶ Poznavanje vjere, koje je izrazitije u školskome vjeronauku, nastavlja se dakle – premda na specifičan način – u župnoj katehezi, s većim naglaskom na Kristovu otajstvu, na slavlju i učenju življenja iz vjere u zajednici, s poslanjem u prenošenju vjere.

Stoga je razumljivo da je potrebno na drukčiji način postaviti katehetske susrete u župnoj zajednici, koji su neophodni za one koji se u nju žele uključiti, vodeći računa da ih i roditelji i djeca mogu doživjeti kao nešto novo i obogaćujuće u životnome susretu s Kristom i braćom u vjeri. To se posebice odnosi na pitanje stjecanja vjerničkoga iskustva koje se može u punome smislu dogoditi samo u kršćanskoj odnosno župnoj zajednici, u kojoj se može osjetiti i doživjeti bliskost otajstvenoga, susret s Bogom, odnosno vjerničko iskustvo koje se tu može jačati i pretakati u svakodnevni život.

48 Katehetske smjernice kao što je *Poruka hrvatskih biskupa* (2000.)¹²⁷, te potom katehetski dokument *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, predstavljaju značajan pomak u osnaživanju župne kateheze, dakako s naglaskom na drukčijoj zauzetosti ne samo svećenika i kateheta već i cijele župne zajednice. Riječ je o takvoj župnoj katehezi koja će biti pokretačka snaga župne zajednice, pozvane da se sama stavi *u stanje kateheze*. Danas, kada djeca i mladi žive pod snažnim utjecajem raskršćanjene okoline u cjelini, potrebno je novo *razlučivanje* njihove situacije i shvaćanje njihovih potreba. Stoga, imajući na umu svojevrsnu *krhkost* i preosjetljivost današnjega čovjeka, kako je naglašeno i na Biskupskim sinodama o obitelji (2014. i 2015.), odgojnoj problematici valja pristupiti na što odmjereniji način. Čovjeku, već od djetinje dobi, potrebno je prići *s pozitivne strane*, uočavajući njegova htijenja i potrebe, kako bi se našao primjereniji *pastoralno-katehetski lijek*.

Valja, naime, biti svjestan činjenice da se i sami roditelji, misleći i na one pune dobre volje i kršćanskoga usmjerenja, nalaze često u nedoumici kako postupiti, jer neke odgojne metode, pogotovo ne *autoritarne*, sve manje dolaze u obzir. U sve većemu broju stručnih rasprava i napisa ističe se da problem djece i mladih nije u prvom redu *problem Boga i vjere*, nego njih samih, to jest njihova odnosa prema *samima sebi*. U središtu pozornosti jest pitanje identiteta. Ako je suvremeni čovjek sve više okrenut *prema van* (studij, posao, slobodne aktivnosti, zabava i drugo) postoji opasnost da, govoreći evanđeoskim rječnikom, *izgubi nutrinu*, čak i samoga sebe (usp. Mk 8,36). Ono što na poseban način čini problematičnim rad s ljudima, ponajprije s djecom i mladima, jest činjenica da su na djelu duboke promjene koje se bitno odnose i na izbor vjere. Zato će trebati više strpljivosti od strane svećenikâ kada procjenjuju uspjehe vjeroučitelja

¹²⁶ Usp. ODK, br. 84.

¹²⁷ Poruka hrvatskih biskupa *Župna kateheza u službi župne zajednice*, u: *Katehetski glasnik*, II (2000.) 3, str. 9-15. Potkraj devedesetih u sklopu djelovanja NKU-a HKB počele su se organizirati posebne katehetske škole ne samo za vjeroučitelje u školi već i za pastoralne djelatnike u župnoj katehezi, na kojima se raspravljalo o gotovo novom pozicioniranju župne kateheze, te načinu njezina odvijanja.

i kateheta. U biti ta djeca, kojima su vjeroučitelji upućeni živjeti i raditi kao delegati Crkve, nisu nevjernici jer dolaze uglavnom iz katoličkih sredina ili su barem, na ovaj ili onaj način, već čuli i iskusili nešto o vjeri i Kristu, što bi se moglo nazvati *prvim navještajem*. U tom smislu nema sumnje da je ključno pitanje: Što se putem vjeronauka može učiniti da navještaj Krista bude više vrijedan njihova zanimanja, odnosno da ih se to životno tiče, i to izbliza, a što im može pomoći da se njihov *ja* ne izgubi u globalizacijskom omasovljenju raznih kultura, a pogotovo u vrijednosnom relativiziranju svega, pa i samoga života? Stoga valja biti dovtljiv u pristupanju mladomu čovjeku, od ranoga djetinjstva do odraslosti, u pomaganju da ne potpadne pod agresivan utjecaj mode koja se širi sveprisutnim sredstvima društvene komunikacije, *grupe vršnjaka*, i drugim. Istodobno se traži strpljivost, jer djeci i mladima nije lako biti *drukčiji*, ne postupati kao što većina radi, jer se u protivnome boje da će biti *isključeni*.

49 U novije vrijeme postoje i poneke nedoumice s obzirom na djecu koja se ispisuju iz vjeronauka kao školskoga predmeta. To se, sukladno iskustvima, čini najčešće nakon prve pričesti, da bi se upisivala prije samoga slavlja svete potvrde. Taj problem govori kako dio roditelja o tome ne vodi pravu brigu, a neki očito čak to djeci i predlažu, jer se žele više posvetiti drugim sadržajima i aktivnostima. Dok je potrebno poštivati slobodu djece, jer se vjeronauk slobodno izabire kao što se iz njega može slobodno ispisati, ipak valja imati pred očima situaciju u takvim obiteljima, postupiti s određenim taktom, ali ipak uz poneke jasne postavke. Onima, od roditelja pa i ponekih drugih župljana, koji ne shvaćaju punu važnost vjeronauka u školi, valja trajno posvjешćivati da on predstavlja prvi temeljni korak i u pripremi za sakramente i život po vjeri, naravno za one koji zaista žele biti kršćani. *Opći direktorij za katehezu*, naime, izričito kaže da školski vjeronauk prijeko potrebno zadržava dimenziju *evanđeoske priprave*.¹²⁸

To znači da župna kateheza pretpostavlja određenu *podlogu*, prvo sustavno znanje koje se na potpuniji način može steći u školi. Pritom, ako se i dogode već navedeni slučajevi odustajanja, treba jasno reći da se slavlje krizme, kako je već ranije spomenuto, ne mora nužno poklapati s određenim *razredom škole*, računajući da se ide na slavlje kada idu i svi drugi. Trebat će roditeljima otvorenije pojasniti da dijete pristupa nekomu sakramentu kada bude prošlo određenu pripravu, pa makar se to moralo dogovorno odgoditi za kasniju dob. Dakako, to uključuje i osnovnu zainteresiranost i uključenost roditelja. Još i više, valja uvijek naglašavati da je primanje određenoga sakramenta uvjetovano i temeljnom osobnom zrelošću primjerenom dobi, kao i stavom Hrvatske biskupske konferencije da je vjeronauk u školi jedan od preduvjeta za uključivanje u župnu katehezu i slavlje sakramenata. U svakom slučaju valja imati razumijevanja, poznavajući situaciju u kojoj poneka djeca žive, posebno što se tiče *ranjenih* ili rastavljenih roditelja.

¹²⁸ Usp. ODK, br. 76.

50 Uz spomenuti stav hrvatskih biskupa o glavnoj svrsi školskoga vjeronauka i župne kateheze, u obliku sažetka potrebno je reći da svi, ne samo roditelji već i dio svećenika, trebaju bolje poznavati već službeno naznačenu i prihvaćenu terminologiju s obzirom na mjesta odgoja vjere, kako ne bi dolazilo do nepotrebne zbrke. Nisu posrijedi samo poneki puki i nevažni izrazi i pojmovi, već što ispravnije postavljanje. U tom smislu, kada su posrijedi predškolske ustanove, riječ je o *vjerskom odgoju*, a one koji to provode nazivamo odgajatelji/odgajateljice u vjeri. U školi je riječ o *vjeronauku* i vjeroučitelju/vjeroučiteljici, a za susrete u župnoj zajednici valja svakako uporabiti bremenit značenjem naziv župna kateheza (ne župni vjeronauk), i kateheta/katehista. Što se ciljeva tiče, vjeronauk u školi smjera prema što cjelovitijemu upoznavanju katoličke vjere, oličene i u kulturi i životu naroda i u njegovim običajima, u svim njezinim vidovima, a župna kateheza, nadograđujući se na spoznaje iz vjeronauka u školi, smjera prema što dubljemu uvođenju u osobno iskustvo vjere koje se izražava u slavljenju i življenju iz vjere. Što se pak pristupa tiče, vjeronauk u školi vodi računa o općim ciljevima škole kao odgojno-obrazovne ustanove, dok je župna kateheza obilježena raznim načinima, odnosno stupnjevima rasta u vjeri koji vode prema obraćenju i slavljenju, za što župna zajednica pruža široke mogućnosti, s obzirom i na njezino *obiteljsko ozračje*. I naposljetku, kad su očekivanja posrijedi, školski vjeronauk vodi prema usvajanju odgovornoga stava prema kršćanstvu i Crkvi, odnosno prema stjecanju vjerske ili kršćanske kompetencije, a župna kateheza prema življenju vjere u osobnome i obiteljskome životu, u njezinu produblivanju i slavljenju unutar župne zajednice, sve s ciljem da naslovnik bude što osvjedocheniji misionar Božje spasiteljske prisutnosti.

Vjerski odgoj djece rane i predškolske dobi

51 Nadolaskom demokratskih promjena, Crkva u Hrvatskoj počela je s izričitim naglašavanjem potrebe vjerskoga odgoja djece rane i predškolske dobi i u javnim predškolskim ustanovama.¹²⁹ Upravo zbog toga treba pazljivo iščitavati stav *Općega direktorija za katehezu*: »U toj dobi otvorene su dragocjene djelotvorne mogućnosti bilo za izgradnju Crkve bilo za očovječenje društva s kojima se treba suočiti. Dijete koje je po daru krštenja postalo Sinom Božjim, Isus, Sin Božji proglasio je povlaštenim članom kraljevstva Božjega. Zbog različitih razloga dijete danas, možda više nego jučer, traži puno poštivanja i pomoć u svojim potrebama za ljudski i duhovni rast, pa i putem kateheze koja djeci kršćanima nikada ne smije biti uskraćena. Naime, onaj tko je djetetu dao život i obogatio ga darom krštenja, obavezan je taj život neprekidno hraniti.«¹³⁰ U tome smislu učinjeni su značajni iskoraci što se tiče planova i programa, kao i različitih pristupa u vjerskome odgoju malenih.¹³¹ Takvim shvaćanjem

¹²⁹ NSP, br. 30.

¹³⁰ ODK, br. 177.

¹³¹ Dugogodišnje iskustvo sustavne provedbe katoličkoga vjerskog odgoja u sklopu dječjih vrtića i predškolskih ustanova, utemeljeno s jedne strane na *Programu katoličkoga vjerskoga odgoja* Hrvatske biskupske konferencije, te s druge strane na *Katehezi Dobroga Pastira* prema načelima pedagogije Marije Montessori, urodilo je plodom

vjerskoga odgoja Crkva prepoznaje dragocjene djelotvorne mogućnosti različitih pristupa djetetovu životu te njegovu iskustvu kršćanske vjere.

Dakako, unatoč teološko-katehetskom doškolovanju mnogih odgajateljica/odgajatelja kao i stalnom praćenju i izgradnji njihovih osposobljenosti unutar cjeloživotnoga obrazovanja, put provedbe katoličkoga vjerskog odgoja u nekim sredinama nije još uvijek lako pronaći. Razlog tomu je što se u kulturi života suvremenoga čovjeka ovakav zahvat Crkve unutar dječjih vrtića često tumači kao nepotrebno *opterećenje*, čak i prerano dijeljenje djece, pa se čak nameće mišljenje i određene *indoktrinacije* djece. Zbog tih i nekih drugih razloga u mnogim sredinama, odnosno predškolskim ustanovama, postoji otpor formiranju skupina u kojemu će više dolaziti do izražaja vjerski odgoj. Takvi nas primjeri ne smiju ostaviti ravnodušnima.

Zato se Crkva i na tome području mora truditi da suvremenomu tzv. osviještenom i sekulariziranomu čovjeku pomogne shvatiti nezaobilaznu važnost kršćanske vjere kao bogatstva u izgradnji vlastite osobnosti svakoga pojedinca već od najranije dobi. Ako se dobro prouče njezini programi, vidjet će se da se katolička vjera u ovoj dobi, na djeci primjeren način, ne prenosi samo kao neko, makar i osnovno, vjersko znanje (zato se i ne zove vjeronauk nego vjerski odgoj), već kao potrebno vjersko iskustvo bez kojega nijedan život nije moguće shvatiti cjelovito, te se konačno želi omogućiti onoj djeci, čiji roditelji to smatraju potrebnim, iskustvo Boga kao svakodnevno prisutnoga u njihovim životima.¹³² Crkva je svjesna da »djetinja dob i djetinjstvo, shvaćeni i obrađeni prema svojim osobitostima, predstavljaju doba prve socijalizacije, kao i ljudskoga i kršćanskoga odgoja u obitelji, školi i crkvi, te ih stoga treba shvatiti kao odlučujući trenutak za budućnost vjere«¹³³.

Naravno, govor o vjerskome odgoju djece rane i predškolske dobi ne smije se zaustaviti samo na traženju mogućnosti njegove provedbe unutar dječjih vrtića odnosno predškolskih ustanova. Izvorno mjesto odgoja malenih jest njihova obitelj i konkretna župna zajednica. U tome smislu potrebno je tražiti nove mogućnosti ostvarenja *odgojnoga ozračja* unutar obitelji kao i *prigodne kateheze* za djecu te dobi. Naime, nerijetko se čini da snaga tolikih doškolovanih odgajateljica još uvijek nije dovoljno prepoznata u životu i radu konkretne župne zajednice. U tome smislu trebat će još više otvoriti pastoralne centre odnosno katehetske dvorane naših župnih zajednica, ponajprije za mlade obitelji, odnosno roditelje djece te dobi te im pružiti priliku za susrete u vidu jačanja kršćanskog odgoja djece rane i predškolske dobi, tim više što u znatnome broju obitelji postoji čežnja za svekolikom pomoći u svakodnevnome životu.¹³⁴ Naime, vjer-

stvaranja jedinstvenoga programa Hrvatske biskupske konferencije, točnije *Programa katoličkoga vjerskog odgoja rane i predškolske dobi* (2015.).

¹³² Stoga treba izraziti zahvalnost svima, osobito teolozima stručnjacima iz toga područja što su na vrijeme uspostavili kontakte s brojnim odgajateljicama u javnim predškolskim ustanovama i pomagali im u shvaćanju ne samo važnosti ranoga vjerskog odgoja, već i u upućivanju na suvremene načine njegova provođenja putem seminara trajne kršćanske izobrazbe.

¹³³ ODK, br. 178.

¹³⁴ Zato valja izraziti priznanje onim župnim zajednicama u kojima su ostvareni znača-

ski odgoj već od djetinje dobi, kao dio sveopćega odgoja, na crti je postavke da se »ide (...) za tim da kršćani, dok se postepeno upućuju u spoznavanje misterija spasenja, postaju svakim danom sve svjesniji dara vjere što su ga primili«¹³⁵.

Vjerski odgoj osoba s teškoćama u razvoju

52 Bilo koji oblik zastoja odnosno oštećenja u cjelovitom razvoju djece i mladih postavlja pred društvo i Crkvu značajne izazove, najprije one antropološko-etičkoga karaktera. Naime, uvijek je pojava razvojne oštećenosti osobe i pitanje slike čovjeka u društvu, ili još konkretnije pitanje stupnja ljudskosti koje ima određeno društvo. Stoga, zbog utilitarističkoga mentaliteta, treba raditi na prevladavanju ostataka razmišljanja o radu s takvim osobama kao o nečemu sporednom, štoviše i opterećujućim. Tako, unatoč mnogim dobrim pokušajima aktivnijega sudjelovanja društva u životu osoba s teškoćama u razvoju, ipak još uvijek susrećemo neriješena pitanja inkluzivne ili integrativne pedagogije u odgojno-obrazovnome sustavu kao i nedovoljnoga uključivanja u cjelovit život onih osoba čiji je stupanj osposobljenosti drukčiji negoli je to u redovitim prilikama. Raduje stoga aktivno djelovanje ponekih građanskih udruga i inicijativa na tome području, kao i zauzetost mnogih crkvenih djelatnika ili saveza čiji se rad temelji na kvalitetnije osmišljenome životu osoba s teškoćama u razvoju.

Crkva, zalažući se za osobe s teškoćama u razvoju, jasno pokazuje da su ljudi, bez obzira na različitosti, pred Bogom jednaki, odnosno da je svima zajamčeno dostojanstvo od Boga darovano. Onako, dakle, kako su svi ljudi stvorenja Božja, tako su po Kristu i svi pozvani na novi život u kojemu postaju nova stvorenja, otkupljena od svake različitosti u otajstvu njegove muke, smrti i uskrsnuća. Upravo je sam Isus pokazao jedinstvenu naklonost i ljubav prema ljudima s raznim teškoćama. Zato je Crkva u povodu uvođenja vjeronauka u školski sustav odmah aktivirala i određene mehanizme kako bi mogla djelovati u korist osoba s teškoćama u razvoju i to ne samo u sklopu vjeronauka u školi, odnosno vjerskoga odgoja, već traženjem putova za načine djelovanja i unutar konkretnih župnih zajednica. Zato valja zahvaliti tolikim požrtvovnim vjeroučiteljima koji se obrazuju i trajno doškoluju, potkrijepljeni dostignućima pedagoških, psiholoških, defektoloških i drugih stručnjaka, kao i mnogim drugim suradnicima na tome području.

Ipak, treba reći da ima još mnogo prostora kako na nacionalnome i biskupijskome tako i na području konkretne župne zajednice, koji se mogu iskoristiti za odgoj i rast u vjeri osoba s teškoćama u razvoju. Prigodna i sakramentalna kateheza moraju iznova obasjati živote naše braće i sestara, posebice na

jniji rezultati s obzirom na raznovrsna okupljanja najmlađih i njihovih obitelji. Nema sumnje da su pastoralni djelatnici pozvani ne samo pratiti već i više učiti u sadržaje onoga što se događa i doškolovanjem odgajateljica u vrtićima pri našim crkvenim učilištima kako bi mogle provoditi vjerski program, tako i njihova trajnog usavršavanja na katehetskim školama koje organizira Nacionalni katehetski ured HBK. Pri tome ne smijemo zaboraviti hvalevrijedne projekte različitih udruga i pokreta koje se posvećuju odgoju u vjeri, ali i drugim životnim područjima tih osoba.

¹³⁵ GE, br. 2.

području župnih zajednica. Svjesni da Crkva kao zajednica nadomješta ono što netko drugi nije u stanju u cijelosti shvatiti i razumjeti, župne bi zajednice trebale više postati ona mjesta na kojima će se ostvarivati zajednički put zajednice vjernika i osoba s teškoćama u razvoju. Svjedočanstvo njihove vjere, utemeljeno ponajprije na čistom iskustvu prijateljavanja s Bogom, može svima nama biti od velikoga nadahnuća u vremenu u kojemu nedostaje nadahnuća za nadvladavanje svakodnevnih životnih ali i vjerničkih poteškoća.¹³⁶

Obitelj i obiteljska kateheza u prvome planu

53 U govoru o kršćanskoj inicijaciji djece i mladih goruće je pitanje drukčijega uključivanja njihovih obitelji, posebice roditelja, u uvjerenju da su oni za svoju djecu riječju i primjerom prvi vjerovjesnici.¹³⁷ KKC naglašava da su roditelji milošću sakramenta ženidbe »primili odgovornost i povlasticu naviještati vjeru svojoj djeci (...). Način obiteljskog življenja može razvijati čuvstvena nagnuća koja za cio život postaju istinski preduvjeti i potpornji žive vjere.«¹³⁸ Kolika se važnost pridaje obitelji pokazuje i podatak da su o toj temi održane zaredom dvije Biskupske sinode (2014. i 2015.).¹³⁹ Stoga, postaje jasnijim da se ne možemo miriti *sustavom delegiranja*, to jest da roditelji uglavnom povjeravaju župi i školi da provedu i ono što se zapravo na njih odnosi. Istina, danas je to sve teže jer su roditelji, ne samo zbog svojih zauzetosti i dulje odsutnosti od kuće, često zahvaćeni nizom proturječnih ponuda i ciljanoga relativiziranja i obescjenjivanja kršćanskih vrijednosti.

Nema sumnje da je uvjerenje kako je »obitelj put Crkve i naroda«, što je snažno naglašeno i u povodu trećega posjeta Ivana Pavla II. Hrvatskoj (5. – 8. lipnja 2003.), jedan od temeljnih zadataka u djelovanju Crkve, konkretno i putem obiteljske kateheze. Stoga je prijeko potrebno voditi računa o stavu Hrvatske biskupske konferencije, imajući pred očima sve što je učinjeno u pravcu novoga odnosa prema radu s obiteljima i za obitelj, posebice s obzirom na pripremu stručnih kadrova u radu s obiteljima.¹⁴⁰ Ipak, uza sve to što je zadatak cijele biskupijske odnosno župne zajednice, u isto vrijeme prijeko je potrebna jača senzibilizacija samih obitelji, kojima je sv. Ivan Pavao II., ovdje u Hrvat-

¹³⁶ Stoga i ovdje valja pohvaliti razne inicijative i što se tiče osnovnog odgoja u vjeri na biskupijskoj i nacionalnoj razini u pravcu sustavne brige za osobe s određenim oštećenjima odnosno nekim invaliditetom. Valja svakako koristiti inicijative koje poduzima Nacionalni katehetski ured HBK i putem posebnih katehetskih škola koje se bave tim pitanjima.

¹³⁷ LG, br. 11.

¹³⁸ KKC, br. 2225.

¹³⁹ U Crkvi u Hrvatskoj, u pastoralu obitelji, kao *putu Crkve*, posvećuje se posebna pažnja, o čemu svjedoče mnoge biskupske poslanice, a posebno dokument: HRVATSKA BISKUPSKA KONFRENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

¹⁴⁰ »Na mnoge zahtjeve obiteljskoga pastorala ne možemo adekvatno odgovoriti bez obrazovanih i u kršćanskom duhu odgojenih kadrova iz redova svećenika i redovnika te vjernika laika, kao i bez potrebnih ustanova i organizacija kao što su biskupijska povjerenstva za obitelji te razna savjetovališta za bračne parove, djecu i sl.« (NSP, br. 65.)

skoj, uputio poziv: »Vi se pak, kršćanske obitelji, ne ustručavajte – posebno svjedočeći načinom vlastitoga života – predlagati istinski Božji naum o obitelji kao zajednici života utemeljenoj na ženidbi, to jest na postojanome i vjernom zajedništvu muškarca i žene, međusobno vezanima javno očitovanom i priznatom svezom.«¹⁴¹

Očito je da će obitelji moći ostvariti taj zadatak ako se budu više povezivale. U tom smislu već Drugi vatikanski koncil prezbiterima, u kontekstu pastoralne skrbi za mlade i bračne parove te roditelje, stavlja kao zadatak posebnu brigu oko njihova okupljanja u prijateljske zajednice. Naime, »poželjno je da se ti okupljaju u prijateljske skupine radi međusobnog pomaganja, kako bi u često teškom životu mogli lakše i potpunije kršćanski djelovati«¹⁴². Pozivajući se i na redovitu Biskupsku sinodu o obitelji u Rimu (2015.) i apostolsku pobudnicu pape Franje *Radost ljubavi*,¹⁴³ valja naglasiti zauzetije *okretanje obitelji* odnosno roditeljima, te razmišljanje o načinima katehetskih susretanja koji bi njima mogli više odgovarati. Pritom je prijeko potrebno biti svjesniji *odraslosti odraslih*, konkretno i roditelja pa se, stoga, ne mogu prakticirati onakvi modeli *roditeljskih sastanaka*, uglavnom oko slavlja prve pričesti ili potvrde, koji katkad prerastaju u određenu *kritiku roditelja*. Naprotiv, ti bi susreti mogli biti prigoda za istinsku obiteljsku katehezu, u kojima bi došlo do izražaja jačanje obiteljske duhovnosti, oživljavanje i obogaćivanje vjerskih obiteljskih običaja, s naglaskom na obitelji kao *školi molitve*, posebice u vrijeme većih blagdana, obiteljskih slavlja (rođendana, imendana i sl.).

Prema novim oblicima kateheze djece i roditelja

54 Uzevši u obzir da još uvijek najveći dio roditelja, na ovaj ili onaj način, pokazuje zanimanje za poneka vjerska slavlja za svoju djecu, konkretno prvu pričest i potvrdu, valja ponovno promisliti o roditeljskim susretima, pretvarajući ih u pravu prigodu za obiteljsku katehezu, ovisno o pojedinim sredinama, manjim selima ili gradovima. Štoviše, dolazi vrijeme da se postavi pitanje ne samo primjerenijih susreta djece i mladih u zasebnim katehetskim skupinama, već i njihovo okupljanje na *katehetskim susretima* zajedno s roditeljima. Još konkretnije, to znači da bi, na tragu višeoblične kateheze, valjalo razmisliti o prijedlogu da katehetski susreti djece s obzirom i na njihovu zauzetost u školi i drugim aktivnostima, budu rjeđi, s time da se organiziraju povremeni zajednički susreti roditelja i djece u obliku katehetskih slavlja

¹⁴¹ *Propovijed pape sv. Ivana Pavla II. na Misi za obitelji* (u povodu trećeg posjeta Hrvatskoj), Rijeka, 8. lipnja 2003., u: IKA, br. 23/2003., str. 43.

¹⁴² DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis*. Dekret o službi i životu prezbitera, (u daljnjem tekstu: PO), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti, Zagreb, 2008, br. 6.

¹⁴³ PAPA FRANJO, *Amoris laetitia* (19. ožujka 2016.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 171, Zagreb, 2016. Ova pobudnica može biti, uz ostale dokumente (HBK i dr.) i materijale (iz Ureda za obitelj HBK, s Pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike), te biskupijskih obiteljskih ureda, okosnica za katehezu obitelji, posebice u sklopu *obiteljskih zajednica ili krugova*. U tom smislu župnici i katehete pozvani su da, i uz pomoć elektroničkih medija, omoguće obiteljima susret s bogatstvom tekstova navedenih i drugih dokumenata.

(početak pastoralno-katehetske godine, oko svetkovine Svih svetih, došašće, korizma, Uskrs, Pedesetnica, u povodu slavlja župnih zaštitnika i sl.), dakako dobrim dijelom i u vidu pripreme na sakramente inicijacije. Sadržaji i poticaji s tih susreta mogli bi biti uporište za stvaranje obiteljskog ozračja kao *kućne Crkve*, odnosno *Crkve u malom*.

Očito je da će se s nekim novim oblicima lakše moći početi barem u većim župnim središtima, gdje je više pastoralno-katehetskih suradnika. Cilj je obuhvatiti sve, pogotovo zajedno roditelje i djecu u rastu vjere. Dakako, *stvaralačka mašta* pojedinih kateheta, od župnika do njihovih suradnika, a što dolazi do izražaja u sklopu trajne izobrazbe, naći će načina da ti susreti, makar bili povremeni, postanu što kvalitetniji kako bi ostavili dublji duhovan trag. Od presudne je važnosti da sudionici to zavole, odnosno da vide da prvenstveni cilj nije samo dolaženje roditelja u crkvu, već da im se pomogne da budu ono što trebaju biti. Pritom valja misliti na obitelj u širem smislu riječi, gdje su često prisutni stariji (bake i djedovi) i drugi. Upravo su stariji često *uporišna točka* za odgoj u vjeri, posebice kada to roditelji nisu u stanju. Međutim, u isto vrijeme mogu biti i *kočnica* ako vjeru prikazuju isključivo na moralizatorski način i u obliku običaja koji ne odražavaju njezin radosni karakter, njezino puno bogatstvo, pa katkad više štete negoli koriste. Zato je i njima potreban rast u vjeri u povremenim, njima primjerenim susretima.

Na temelju rečenoga valja razmišljati i o onim nedjeljnim euharistijskim slavljinama koja bi bila usmjerenija na jačanje obiteljske vjerske kulture, odnosno odgojne svijesti. U svakom slučaju, u situaciji kada se opaža sve veća odsutnost roditelja s nedjeljne mise, valja razmisliti o novim načinima motiviranja za euharistiju, bez koje se gubi temelj kršćanskoga života. Roditeljima bi nadalje trebalo više posvjećivati važnost uključivanja u župnu zajednicu koja je »euharistijska zajednica i srce bogoslužnog života kršćanske obitelji; ono je povlašteno mjesto kateheze za djecu i roditelje«¹⁴⁴. U tom je zadatku posebna odgovornost na animatorima obiteljskoga pastoralna u sklopu župnih pastoralnih vijeća.

Katehetski susreti mladih i njihova uloga u obnovi župne zajednice

55 S obzirom na način i sadržaje okupljanja mladih postoji određen sadržajni okvir koji je donio spomenuti katehetski dokument.¹⁴⁵ U tom su smislu župni katehete, od župnika do ostalih, pozvani (kao što je to slučaj i s djecom u osnovnoj školi) biti u trajnome dosluhu s vjeroučiteljima u školi, kako bi znali *nadograđivati* na ono što se tamo učilo, s naglaskom na uvođenje u iskustvo vjere u određenoj zajednici. Težište se, dakle, stavlja na nove spoznaje, osobito one eklezijalne i liturgijske naravi, odnosno u prvome redu na iskustvo vjere, na radost koja se može doživjeti samo u istinskoj zajednici onih koji su Krista zavoljeli. U tom smislu valja vrednovati katehetske materijale koji se izrađuju u pojedinim biskupijama. Pritom, u planiranju susreta mladih valja, kako kaže *Katekizam Katoličke Crkve*, brinuti se o tome da već i kateheza o potvrdi »teži za tim da u potvrđenika probudi smisao pripadnosti Crkvi

¹⁴⁴ KKC, br. 2226.

¹⁴⁵ Usp. ŽKOŽZ, br. 60-65.

Isusa Krista, i to kako sveopćoj Crkvi tako i župnoj zajednici. Na toj potonjoj je osobita odgovornost za pripremu potvrđenika.«¹⁴⁶ Stoga valja pozdraviti nastojanja glede okupljanja i angažiranja mladih nakon sakramenta potvrde na župnoj, dekanatskoj i biskupijskoj razini te u sklopu pojedinih redovničkih zajednica.¹⁴⁷ To pretpostavlja razmišljanje o novim načinima okupljanja, makar ona ne bila česta nego povremena, ovisno o mogućnostima pojedine župne zajednice.¹⁴⁸ Jer kateheza se ne događa samo na određenom *župnom satu* već u raznim prigodama. U svakom slučaju prijeko je potrebno da različiti susreti mladih imaju i katehetsku dimenziju.

S obzirom na katehetske susrete mladih trebat će doći do nekih značajnijih pomaka. Postavlja se pitanje raznolikosti modela, a to znači da se kateheze mladih ne moraju uvijek odvijati samo prema modelu tjednih susreta. Kako je već prethodno rečeno, neće li trebati razmišljati o povremenim susretima mladih, s njima specifičnim programima, uz upućivanje u razne *posebne zajednice odnosno žive vjerničke krugove* (biblijske, liturgijske, karitativne, i dr.) koje bi upravo oni mogli i trebali obogaćivati, uz dinamiziranje *obiteljskoga ozračja*? Ne bi li se barem neki od njih, iskusniji i jači u vjeri, mogli angažirati i kao pomoćnici u katehezi dobnih skupina djece prije slavlja prve pričesti i krizme, posebice u *pričanju* što im se dogodilo kada su Isusa susreli?¹⁴⁹

Svakako je važno zapitati se koliko mladi (srednjoškolci i posebice studenti) koji su prošli tolike godine školskoga vjeronauka, župnih katehetskih susreta, sve do onih na dekanatskoj, biskupijskoj i nacionalnoj razini, mogu pridonijeti kvalitetnijem i bogatijem životu u župnim zajednicama. Bila bi šteta ako bi praktički biti *zakočeni* u svojem svojevrsnom *proroštvu*, odnosno u istinskoj želji da se unaprijede poneki oblici života župne zajednice. U tom smislu velika je odgovornost na predvoditeljima i župnom pastoralnom vijeću koliko će biti spremni prihvatiti inovativne impulse mladih da se Crkva u konkretnoj župnoj zajednici *pomladi*, imajući na umu i činjenicu da njihova mladost danas sve *dulje traje*, jer kasnije ulaze u brak. Nije svejedno hoće li mnogi od njih zaključiti da se ništa ne da mijenjati, jer vide da to ne odgovara župniku ili nekim članovima župne zajednice. Stoga se može reći kako postoji opasnost da zbog određene zatvorenosti, odnosno otpora prema mogućoj obnovi, neke župne zajednice *izgube mlade*, a to znači i priliku za *pomlađivanje*, ne samo brojem već i kvalitetom.

Oni koji su ispunjeni nostalgijom za *prošlim vremenima* i koje mnoge činjenice navode na pesimizam, morali bi doživjeti *obraćenje* u smislu da istinsko kršćanstvo nikad ne može biti pesimistično, nego mora zračiti na-

¹⁴⁶ KKC, br. 1309.

¹⁴⁷ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA. Vijeće za kler – Vijeće za katehizaciju – Odbor za mlade, Treći pastoralno-katehetski kolokvij za svećenike: Od potvrde vjere prema inicijaciji u župnu zajednicu. »Modeli rada s mladima u župnoj zajednici nakon sakramenta potvrde«, NKU HBK, Zagreb, 2014.

¹⁴⁸ Usp. ŽKOŽZ, br. 60-66.

¹⁴⁹ Otud vrijednost pokušaja u pravcu pripreme mladih za animatore, ne samo *mladih za mlade*, već za cijelu župnu zajednicu. Od posebne je, pritom, važnosti senzibiliziranje mladih za uključivanje u sve pothvate u vidu obnove župne zajednice i njezinu misionarskom iskoraku *prema vani*.

dom. I što se mladih tiče, a ima ih mnogo, pojedinaca i skupina koji ne žele samo promjene već se, kako je rečeno, i osposobljavaju na raznim seminari-
ma za animiranje samih mladih i ostalih, da mogu biti glasnici *proljeća Crkve*. S druge strane, želju za promjenama kod mladih valja pravo usmjeravati kako bi se pravo vrednovala kršćanska tradicija, u koju pripadaju i razne pobožnosti koje su vjernike desetljećima *hranile*. Uz vrednovanje tih vjernih uobičajenih pobožnosti, koje za određen krug vjernika, posebice starijih, puno znače, može se istodobno raditi i na novim oblicima pobožnosti koje bi svojom porukom mladima više značile, odnosno bile razumljivije i prihvatljivije. Upravo i o tome valja povesti razgovor na njima primjerenim katehetskim susretima, kako bi u ostalim *vjerničkim krugovima* mogli izići sa svojim prijedlozima.

Slijedom rečenoga, potrebno je ustrajati u uvjerenju isplativosti odgojnoga zadatka, makar se plodovi odmah i ne vidjeli, jer Duh Sveti je onaj koji će dati da oni *tiho rastu*. Dakako, pritom se valja veseliti brojnoj djeci i mladima koja su upravo s vjeronaukom u školi i katehetskim susretima u župnoj zajednici, posebice na euharistiji, duboko motivirani za pronalaženje smisla života, oslanjajući se na Isusa Krista. Makar su stalno po pritiskom raznih informacija, uglavnom senzacionalističkih, katehetski susreti razne vrste u mnogim župnim zajednicama te na biskupijskoj i drugim razinama pomažu im u razvijanju potrebe za promišljanjem, odnosno kritičkim razlučivanjem, držeći se proročke funkcije evanđelja i uključujući se u rast Crkve.

Misionarsko usmjerenje župne kateheze – susret s *licem drugoga*

56 Na tragu učenja pape Franje, i u tom smislu govora o slici *Crkve izlaska* na razne egzistencijalne *periferije* radi susreta s *licem drugoga*¹⁵⁰, počevši od župnika i njegovih bliskih suradnika, trebalo bi više proučavati ovaj svijet koji se mijenja. Taj svijet je prilično, i u odnosu prema župi kao crkvenoj ustanovi, drukčiji od onoga u kojem su vrijedili neki ustaljeni pastoralno-katehetski modeli. Fragmentacija života, svojevrsni *nomadizam*, migracija iz sela u grad, odnosno preseljavanje ljudi s jedne na druge stranu zemlje i svijeta u cjelini, ne samo zbog traženja posla, mijenja sliku i suvremene župe koja se mora prilagođavati kako ne bi ostala na *rubu života ljudi*. To znači da treba biti svjestan fenomena mobilnosti koja je postala jednom od temeljnih oznaka suvremenoga života. Župa ne može ostati *ograničena* na samu sebe već bitno, u odnosu na partikularnu Crkvu, tj. biskupiju, u stavu promišljanja o ucjepljivanju evanđelja na cijelomu svojem području, ne zadovoljavajući se samo s onima koji su upisani u *matice krštenih ili vjenčanih* već i onima nekrštenima. Za nju su svi *djeca Božja*, postojeća ili potencijalna i zato mora živjeti posred *kuća svoje djece*¹⁵¹, na način da se svuda svjedoči ali i otkriva Božja prisutnost.¹⁵²

¹⁵⁰ Usp. EG, br. 88.

¹⁵¹ Usp. ChL, br. 26

¹⁵² Papa Franjo napominje: »Moramo promatrati naš grad kontemplativnim pogledom, odnosno pogledom ispunjenim vjerom, koji otkriva onoga Boga koji stanuje u njegovom

Drugim riječima, oni koji vjeruju u Boga Isusa Krista imaju ozbiljnu odgovornost u društvenim sredinama uvijek iznova svjedočiti ono što jesu. To se može događati u različitim oblicima: u raznim formama sudjelovanja i sugovorništvu koje vlada u zapadnome europskom demokratskom svijetu, u prihvaćanju diferenciranoga i dubokoga znanja o čovjeku koja su, u posljednje vrijeme, iznjedrile mnoge humanističke znanosti. Taj *put učenja* uvijek se događa s onima koji najviše podnose i trpe: s mladima, obiteljima, samohranim roditeljima, marginaliziranim i drugima. Upravo se u njima u biti mogu prepoznavati »mala proročanstva« nade.¹⁵³

S obzirom na susret s *licem drugoga* valja imati poseban senzibilitet s onima koji vjeruju na drukčiji način. U takvim susretima, koji otvaraju prostor i za ekumenski dijalog, treba doći do izražaja jedinstvena želja za upoznavanjem Krista. Naime, jedino ispravna vjera u njega mora biti osnovnom podlogom svakoga takvog susreta, bez ikakvih prozelitskih primjesa. U tome smislu posebno je značenje »ekumenske zajednice« unutar pojedine župe koja će, slijedeći crkvene smjernice, njegovati barem povremene susrete biblijskoga i molitvenoga sadržaja. Bogatstvo različitosti, očitovano u takvim nastojanjima, znak je stalne otvorenosti župne zajednice djelovanju Duha koji ne poznaje *granica*.

57 U govoru o župnoj zajednici i njezinom katehetskom poslanju, prema svim pokazateljima, ubuduće će više trebati misliti i na neke nove iskorake, posebice u raskršćanjenijoj situaciji. Riječ je o tome da kateheza »od evangelizacije prima misionarski dinamizam koji je obogaćuje iznutra i uobličuje u njezinu identitetu. Katehetska služba izgleda tako kao temeljeno crkveno služenje u ostvarenju Isusova misionarskog poslanja.«¹⁵⁴ Zato je župna zajednica pozvana »izvesti na pučinu i baciti mreže« (usp. Lk 5,4), odnosno približiti se onima koji su se iz bilo kojih razloga od nje udaljili. A to će se dogoditi ako se uspije probuditi *nov zanos* u svezi s pitanjem Boga, te govorom o vjeri koja donosi temeljnu životnu radost.

Ako se osvrnemo na Biskupsku sinodu (2012.), te na učenje pape Franje kao i na sve brojnije rasprave koja su na tragu njegovih promišljanja, trebat će početi više razmišljati »o misijskom opredjeljenju koje može sve preobraziti, tako da crkveni običaji, načini na koje se stvari čine, satnice, jezik i sve strukture postanu prikladan kanal za evangelizaciju današnjega svijeta više no za samoočuvanje. Reforma struktura, koju zahtijeva ta pastoralna preobrazba, može se shvatiti kao dio napora koji se ulažu da one postanu više misionarske, da redoviti pastoral u svim svojim aspektima bude što otvoreniji, da se u pastoralnim djelatnicima probudi stalna želja za *izlaženjem* i tako

ovim kućama, na njegovim ulicama, na njegovim trgovima. Bog svojom prisutnošću prati iskreno traženje u koje se upuštaju osobe i skupine da pronađu potporu i smisao svome životu. On živi među građanima promičući solidarnost, bratstvo, želju za dobrim, istinu, pravdu. Ta se prisutnost ne smije neprirodno stvarati, već treba biti otkrivena i pronađena. Bog se ne skriva onima koji ga traže iskrena srca, premda to čine nasumce, na neodređen i nejasan način« (EG, br. 71.).

¹⁵³ Usp. ChL, br. 188-189.

¹⁵⁴ OKD, br. 59.

potpomogne pozitivan odgovor svih onih kojima Isus nudi svoje prijateljstvo.«¹⁵⁵ To znači da se moraju događati znatne promjene u aktualnoj praksi kako bi se onima koji traže sakrament *ponudilo* u prvome redu Krista, te da se onaj koji je proslavio određen sakrament osjeti pozvanim da to bogatstvo drugima prenosi.

Slijedom iznesenoga znači da se i kateheza ne može više ograničavati samo na očuvanje *postojećega stada* već na *izlazak* prema onima koji su se udaljili. Riječ je o *izgubljenoj ovci* (usp. Mt 18) koja simbolizira ne samo one koji su se naizgled definitivno udaljili od Boga i Crkve, već i *krhke u vjeri*, izložene riziku da napuste zajednicu. Tu se otvara veliko *polje rada* za župne zajednice koje se više pitaju o tome koliko njihovo postojanje čini što vidljivijim Isusa Krista. Stoga je jedan od glavnih motiva u prethodnom govoru o strukturalnoj promjeni župne zajednice i župljana kako bi bila sposobnija postati *evangelizacijskom ili misionarskom zajednicom* u odnosu na svoju okolinu, posebice onu sve indiferentniju s obzirom na vjeru u Boga i Crkvu.

58 U uvjerenju da je djelovanje župne zajednice potrebno *učiniti prisutnijim* na cijelome teritoriju, ne ograničavajući se samo na župne prostore, valja *studirati* načine približavanja Crkve konkretnim ljudima u *njihovoj kulturi življenja*, često obilježenoj zaboravom Boga. Na taj način ostvaruje se više onaj dio župne kateheze koji u modelu *katehetskoga slavlja* nazivamo *katehetske zadaće*, a što bi trebalo biti svojstvenije barem ponekim *zajednicama ili vjerničkim krugovima*.

a) **OBITELJSKA ZAJEDNICA.** Zbog već naglašene *roditeljske odsutnosti* u odgoju vjere djece, javlja se prijevremena potreba drukčijih modela zahvaćanja *udaljenih* obitelji. To je od posebnoga značenja za rad s mladim bračnim parovima. Obiteljske (organizacijske) ekipe trebaju voditi računa o preporuci Crkve da se više pomogne mladim obiteljima kako bi odgovornije živjele »svoju bračnu ljubav s obzirom na njezine zahtjeve zajedništva i služenja životu kao i da usklade prisnost obiteljskog života s odgovornom zadaćom koju svi imaju u izgradnji Crkve i ljudskog društva«¹⁵⁶. Zacijelo dolazi vrijeme kada će, u prvom redu svećenik, morati razmišljati kako poći do čovjeka, a ne čekati ga u župnome uredu uz niz poziva (pisama), koji nemaju posebnoga učinka.

U tom je smislu potrebno razmišljati i o ponekim posebnostima u funkcioniranju tzv. obiteljskih zajednica koje u dijelu župâ već postoje ili ih se kani formirati. Tako se uočava potreba iznalaženja novih *mjesta slušanja jedni drugih i Božje riječi*. Uostalom, Novi zavjet svjedoči o važnosti obitelji, kuće ili doma. Sâm Isus savjetuje učenicima da pođu u kuće (usp. Mt 10,11-14; Rim 16,15; Kol 4,15). Događanje obraćenja u kućnome okruženju od posebne je važnosti, sve dotle da tzv. *oikos-formula* predstavlja praksi kršćanski misionarski termin. Poznato je, naime, da je Crkva dugo živjela isključivo u domovima, obiteljima i skupinama obitelji.

¹⁵⁵ EG, br. 27.

¹⁵⁶ IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio (Obiteljska zajednica)*. *Pobudnica* (1981.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 64, Zagreb, 1981., br. 69.

Ako to prenesemo na današnju situaciju, može se reći da se susreti ne moraju uvijek nužno odvijati samo u sklopu župnih prostora već i drugdje, odnosno u posebnim centrima ili čak obiteljima. Zacijelo će se naći obitelji koje bi bile spremne pružiti mogućnost da se u njihovoj kući može dogoditi slušanje Božje riječi, uz okupljanje više obitelji. Činjenica je da je kuća (dom, stan) mjesto življenja i nalaženja obitelji i prijatelja, gdje se može susresti čak i one osobe koje nikad neće doći u župne prostore. To je mjesto najizravnijega suočavanja sa životom, problemima, radostima i teškoćama, rađanjem i smrću, zdravljem i bolešću, i drugim. Ovdje valja osobito misliti na distanciranije obitelji, a poglavito na one koji su u nekoj posebnoj krizi.

Kada je riječ o obiteljskim susretima u manjim skupinama i u samim obiteljima, oni ne bi smjeli prerasti u kakva *druženja* nego imati katehetsku i molitveno-liturgijsku dimenziju. Što se tiče stila susretanja, naglasak je na sudjelovanju. Tu se razgovara, komunicira, prenosi se iskustvo te otvara prostor za navještaj vjere sa strane voditelja. Takve skupine uvode u Crkvu, konkretno u župnu zajednicu, pospješuju bratskiji stil osobnih odnosa koji stimuliraju obiteljsku dimenziju Crkve. Poznato je da se vjera daleko više prihvaća putem iskustva kršćanina-svjedoka koji *priča* svoju vjeru. S druge strane, kršćanski roditelji imaju priliku postati misionari u sklopu onih obitelji u kojima neki član ne vjeruje ili je zahvaćen ravnodušnošću.

Danas, kada se susrećemo s gorućim pitanjem *demografske situacije*, odnosno pada nataliteta, cilj je obiteljske zajednice promicanje među mladima i mlađim obiteljima optimističnijega ozračja prema braku i obitelji te posebice prema daru života, odnosno djeci. U to se očito ubraja i zalaganje, na svim društvenim razinama, za stambeno zbrinjavanje mladih obitelji i prikladniju pomoć zaposlenim roditeljima, i što se tiče skrbi za djecu, za starije i bolesne članove obitelji, a sve na tragu *evanđelja života*, što je došlo do izražaja na dvjema Biskupskim sinodama o obitelji (2014. i 2015.).

b) **KARITATIVNA ZAJEDNICA** pozvana je više uočavati probleme s kojima se susreću pojedine siromašne i *ranjene* obitelji, bez obzira koliko su prisutne u crkvi. Tu nekada mogu biti primjer i određene vjerske zajednice ili religiozne udruge koje ne pripadaju Katoličkoj crkvi, a koje se više približavaju obiteljima, bez obzira koliko im se pripisivale neke prozelitske namjere. Daka-ko, treba reći da svaki dobronamjernik može uvidjeti veliku zauzetost Crkve u njezinoj brizi za potrebite, ne gledajući *tko je tko*, vođene poglavito Isusovom ljubavlju prema svima. U tome smislu valja na katehetskim susretima progovoriti i o raznim inicijativama Caritasa na razini HBK, pojedinih biskupija i župnih zajednica. Tu su mogući novi iskoraci. Na taj način, kako bi drukčije izgledala župna zajednica u očima onih *udaljenih* kada bi im u slučaju nekih neprilika (osobito bolesti ili smrti nekoga dragog člana, i dr.) došli oni koji je mogu predstavljati, sa željom da s njima porazgovaraju, podijele iskustvo boli i vide kako se može pomoći. To je specifična kateheza, koja smjera prema navještaju i svjedočenju Isusove blizine.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Zadatak djelatnoga naviještanja milosrđa (duhovnim i tjelesnim djelima) Crkva shvaća kao »živo srce evanđelja, koje na svoj način mora doprijeti do srca i uma svake osobe. Kristova zaručnica mora se ugledati na Sina Božjega, koji ide ususret svima bez iznimke.

c) **MISIJSKA ZAJEDNICA** mogla bi načiniti neke pomake kako bi u svoja promišljanja o misijama u dalekim zemljama više ugradila i pitanje misija u ovim raskršćanim sredinama, pripremajući svojevrzne *misionare/katehete* koji će djelovati na širenju vjere. Taj misionarski duh bit će prisutniji i u dočeku onih koji traže sakramente, premda često nemaju osnove vjere i našu motivaciju, radujući se što su ipak došli, u protivnome mi smo trebali poći tražiti njih. Dakako, tu nema mjesta nekom *umjetnom rigorizmu* pa ni odbijanju, sve dotle da dotični izgube volju da ikada više dođu, ali ni određenomu *laksizmu* koji olako umanjuje zahtjeve koji proizlaze iz prihvaćanja Isusova puta, jer vjernost čovjeku ne može biti na štetu vjernosti Bogu.

Evangelizacijsko-katehetska zajednica u službi *predvorja naroda*

59 Slijedeći Isusov poziv *odlaska u svijet* župne bi zajednice trebale više djelovati na tragu Isusove metodologije. Naime, kada su ga htjeli zadržati u jednome mjestu, on im je odgovarao da *ima i drugih ovaca* (usp. Iv 10,16). To znači da su župne zajednice pozvane razmišljati o drukčijoj otvorenosti onima *vani*, odnosno udaljenima, pa i onima koji otklanjaju pitanje Boga iz svojega života.

Jedna od mogućnosti *otvaranja* župne zajednice vidi se, gdje je to moguće, i u formiranju specifične (brojem manje) *evangelizacijsko-katehetske ekipe* pod vodstvom župnoga pastoralnog vijeća koja bi imala specifičan zadatak širenja utjecaja župne zajednice izvan *župnih okvira*. Pozivajući se na evanđeosku prisposobu o uzvanicima na *veliku večeru* (a u kontekstu govora o kraljevstvu nebeskome), na koju je potrebno pozvati sve, prijeko je potrebno *odmah izići* na gradske trgove i ulice (usp. Lk 14,21), *pozvati sve* (usp. Mt 22,9), i *'prisiliti ih'* da uđu (usp. Lk, 14,23). Jasno je da je ovdje riječ o većoj hrabrosti nasuprot pretjeranoj razboritosti, kompleksu manje vrijednosti i odgađanju s izgovorom o neprihvaćenosti ili da se vjerojatno dotični neće odazvati. U svakom slučaju na redovitoj katehezi, i inače u raznim susretanjima u župnoj zajednici, valja se vježbati u svijesti da je prijeko potrebno *dobro vjere* dijeliti s drugima.¹⁵⁸

To znači da je ta župna skupina pozvana razmišljati o onim pothvatima koji će ići za otvaranjem novih putova za naviještanje vjere, sugerirajući *postojecim posebnim ili živim vjerničkim zajednicama* da u svoje *katehetske zada-*

U ovo vrijeme, kada se Crkva posvećuje zadaći nove evangelizacije, temu milosrđa treba uvijek iznova predlagati s novim zanosom i s novim pastoralnim djelovanjem.« (PAPA FRANJO, *Misericordiae vultus. Lice milosrđa. Bula najave Izvanrednoga jubileja milosrđa* (11. travnja 2015.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 168, Zagreb, br. 12)

¹⁵⁸ Sv. Ivan Pavao II. jasno kaže: »Evangelizacijsko djelovanje kršćanske zajednice, najprije u svome mjestu a onda drugdje kao udioništvo u sveopćoj misiji, najjasniji je znak zrelosti vjere. Da bi netko bio misionar, traži se posvemašnja promjena shvaćanja, a to vrijedi i za pojedince i za zajednice. Gospodin nas neprestano poziva da izađemo iz samih sebe i da dobra koja imamo podijelimo s drugima, počevši od onoga što je najdragocjenije, a to je vjera. U svjetlu toga misionarskog zahtjeva treba mjeriti vrijednosti i izvornost ustanova i pokreta, župa i djela apostolata u Crkvi. Jedino ako postane misijska, kršćanska će zajednica moći nadvladati podjele i unutrašnje napetosti te ponovno naći svoje jedinstvo i čilost vjere« (RM, br. 49).

će uvrštavaju zadatke u vidu svjedočenja riječju i djelom. Premda u tu svrhu valja koristiti suvremene digitalne medije, ipak je odlučujući susret *od osobe do osobe*. Dakako, vodeći računa o religioznome pluralizmu i o osjetljivosti suvremenoga čovjeka na svaki i najmanji oblik *pridobivanja*, oni koji osjećaju misionarski izazov ne smiju izgubiti hrabrost u predlaganju kršćanske vjere, već u pravom trenutku znati jasno naglasiti da Isus Krist i navještaj Kraljevstva otvara prostor pravoj religioznoj slobodi, a to znači i dijalogu sa svima, a sve u radu za dobro čovjeka. Naime, ta se *putujuća* prisnost »bitno iskazuje kao misionarsko zajedništvo« (Ivan Pavao II.), u poštivanju slobode drugih, ali bez ustručavanja da se drugima navijesti i ponudi ono što Bog u Kristu želi.¹⁵⁹

To znači da se misionarskom obilježju nove evangelizacije i kateheze ne može pripisati nikakav prozelitizam, jer »osnovni je pokretač evangelizacije ljubav Krista koji želi da svi ljudi postignu vječni spas«¹⁶⁰. Vjerna Učiteljevu uzoru od vitalne je važnosti da Crkva danas izide naviještati evanđelje svima, u svim mjestima, u svim okolnostima i bez oklijevanja. »Crkva koja izlazi zajednica je učenika misionara koji preuzimaju inicijativu, koji se uključuju, koji prate, koji daju ploda i raduju se (...). Evangelizacijska zajednica doživljava da je Gospodin preuzeo inicijativu, prethodio joj je u ljubavi (usp. 1 Iv 4,10) i zbog toga ona zna učiniti prvi korak, zna preuzeti inicijativu bez straha, ići ususret, tražiti one koji su daleko i poći na raskrižja putova da pozove isključene.«¹⁶¹

60 Bez obzira na otpore ta zajednica mora razmišljati o nekim novim mjestima okupljanja, slušanja Božje riječi i čitanja »znakova vremena«. Biskupska sinoda u Rimu (2012.) govori o tzv. *predvorju naroda*, odnosno bogotražitelja.¹⁶² Tu se misli na mjesta i načine kako bi se moglo doći u kontakt s onima koji su *na putu*, koje bi se moglo nazvati *kršćanima praga*, makar bili agnostici i ateisti, a sve u vidu susreta i dijaloga, kako bi se ozbiljno uzela u obzir njihova pitanja i pružilo razloge zašto se treba nadati i uopće živjeti.

¹⁵⁹ Kongregacija za nauk vjere jasno upućuje na pojedine nejasnoće što se tiče novih iskoraka na području evangelizacije te pritom naglašuje: »Ima onih koji idu čak dotle da tvrde kako se iza zahtjeva da se primi na dar punina Božje objave krije stav nesnošljivosti i opasnost za mir. Oni koji tako misle previdjeli su činjenicu da punina dara istine, koju Bog daje objavljujući se čovjeku, poštuje onu slobodu koju sam On stvara kao neizbrisivu crtu ljudske naravi. A ta će pak sloboda biti prije okrenuta dobru no što će biti neopredijeljena. To je poštivanje zahtjeva koji postavljaju sama katolička vjera i Kristova ljubav, to je sastavni dio evangelizacije i zato dobro koje treba promicati dok se obznanjuje i drugima pomaže prigrliti puninu spasenja koje Bog nudi čovjeku u Crkvi.« (KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Doktrinarna nota o nekim aspektima evangelizacije* (3. prosinca 2007.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 10)

¹⁶⁰ *Isto*, br. 9.

¹⁶¹ EG, br. 24.

¹⁶² Upravo je zbog pomanjkanja vjerskoga žara kao i širenja indiferentizma u svijetu gledom na pitanja vjere papa Benedikt XVI. pokrenuo dvije dalekosežne inicijative. Prva je formiranje papinskoga vijeća za promicanje nove evangelizacije (21. rujna 2010.), a druga je potreba pokretanja inicijative *Predvorje naroda* (Božićni govor – 2009.), koju je oživotvorio predsjednik Papinskog vijeća za kulturu Francesco kardinal Ravasi (12. veljače 2011.) kao dio programa toga Vijeća.

Presudno je pitanje hoće li se u nekim, barem većim i razvijenim (gradskim) župnim zajednicama, naći takvi prostori, negdje na župnoj a negdje na međuzupnoj i biskupijskoj razini, u kojima će bogotražitelji (svojevrzni radnici *jedanaeste ure*) naići na prihvaćanje i povjerenje, bez ikakve primisli da će im se uputiti prigovor *gdje su ranije bili?* U tim susretima, odnosno novim prostorima ili centrima, otvara se prilika za *smanjenje predrasuda*, naročito onih koje se odnose na pogrešne slike Boga i Crkve, što predstavlja tzv. predkatehezu.

U govoru o potrebi cjelovitijega usvajanja Kristovih riječi i stavova sa strane distanciranih, sve dotle da ih on preobrazi, kako je prethodno naglašeno, valja više biti svjestan kako je taj proces u prvome redu djelo Duha Svetoga. Dakako, u tome zadatku važan je način na koji će se prići čovjeku, ući u njegovu često *očajnu* i beznadnu situaciju, a to je upravo *kategorija života* do koje on grčevito drži. U tome sklopu glavno mjesto predstavljaju temeljna pitanja: životna sreća i trpljenje, ljubav i životni krahovi, smisao rada, zalaganja za pravdu i mir i uopće perspektiva života. Pritom je važno odgajati neke stavove: kulturu darovanosti, osjećaj za drugoga, kritičko promišljanje, ozbiljno shvaćanje pitanja vlastitoga života i dr. Kada dođe vrijeme izričitoga navještaja od presudne je važnosti da se evanđelje doživi kao poželjna radosna vijest. Pritom je bitno pokazati da upravo kršćanska vjera, u izvornome navještaju, pridonosi razumijevanju dubokog sadržaja temeljnih ljudskih iskustava. U uvjerenju da se sve više širi svojevrсна *duhovna pustinja*, papa Benedikt XVI., u povodu otvorenja *Godine vjere* želio je Crkvu ohrabriti da upravo polazeći od iskustva te *pustinje* odnosno ljudske praznine, možemo iznova otkriti radost vjerovanja, njegovu vitalnu važnost za današnjega čovjeka. Jer, u *pustinji*, slikovito rečeno, ponovno otkrivamo *oazu* Božje prisutnosti te vrijednost onoga što je bitno za život.¹⁶³

Katehetska zajednica *kulture duha*

61 Pozivajući se na Drugi vatikanski koncil može se reći da ono što jako zabrinjava sve pastoralne i katehetske djelatnike jest da kod mnogih »raskorak između vjere koju ispovijedaju i svagdašnjeg života treba ubrojiti među teže zablude našega vremena«¹⁶⁴. Ta svakidašnjica je u širem smislu određena kultura odnosno način razmišljanja i življenja koji je sve raskršćeniji, odnosno na djelu je određeno *ispražnjenje duha*. Tako već papa bl. Pavao VI. kaže da »nema dvojbe da je rascjep između evanđelja i kulture drama našega vremena, kao što je to bio slučaj i u drugim razdobljima«¹⁶⁵. Ono što se događa uopće u javnome mnijenju i življenju ima svoj izvor u raznim kulturnim područjima od literature, filma, umjetnosti do glazbenoga stvaralaštva. Sve to opet ima snažan utjecaj na odgoj i obrazovanje, a time i na oblikovanje mentalnih sklopova mladoga čovjeka što često rezultira umanjivanjem zasluga Crkve u promicanju istinske kulture življenja.

¹⁶³ Benedikt XVI., *Homilija na euharistijskom slavlju povodom otvorenja Godine vjere*, Rim, 11. listopada 2012.

¹⁶⁴ GS, br. 43.

¹⁶⁵ EN, br. 20.

Očito je zadatak ove evangelizacijsko-katehetske skupine ne samo pokazati doprinos Crkve kroz povijest u svim područjima kulture i stvaralaštva, što se pretvaralo u kulturu življenja, nego i promicati nove oblike kulturnoga stvaralaštva, štoviše i same prisutnosti u *svijetu kulture* gdje god se nešto stvara ili događa za dobro čovjeka. Dok je kateheza dužna upoznavati bitne sastavnice današnje kulture, poštivati određene vrijednosti i vlastita bogatstva, kako je rekao papa bl. Pavao VI., evangelizacija, a time i kateheza, trebale bi smjerati prema unutrašnjoj promjeni.¹⁶⁶ Time Crkva na neki način širi svjetlo evanđelja na svim razinama i usmjeruje sve prema čovjekovu dobru. U tome smislu treba naći mjesta i na razini župne zajednice za neka kulturna događanja, tribine i priredbe, za što se pruža mogućnost u suradnji sa školom i drugim institucijama.

Zajednica u vidu odgoja za političko promišljanje i djelovanje

62 Danas se može primijetiti sve veće marginaliziranje Crkve i njezina mišljenja u javnome prostoru. Štoviše, izgleda kao da se već prihvatilo mišljenje da se Crkva ne može *miješati u politiku*, čak ni u izricanju nekih prosudba o pojedinim *politikama* koje odlučuju ne samo o ekonomskom odnosno materijalnom već i o duhovnom životu čovjeka. Dok je razumljivo nezadovoljstvo dijela vjernika s nekim *politikama* i zbog nekih negativnih činjenica, nije dobra pojava *otklona* od svakoga oblika sudjelovanja u političkome životu, a pogotovo nespремnosti da se promiču kršćanske vrijednosti.¹⁶⁷ Međutim, takav *politički indiferentizam* ne može biti odraz onoga što je opće mnijenje u Crkvi koja je pozvana evanđeljem prožimati tkivo ljudskoga društva, a time i politička promišljanja u službi općega dobra.

U tome smislu prijeko je potrebno poraditi na ostvarenju onih smjernica koje su odlučno naglašene na Drugome vatikanskom koncilu, posebice što se tiče odgoja i osposobljavanja, posebice mladih, za zahtjevno ali i *političko zvanje*.¹⁶⁸ Svakako valja upozoriti na određenu odsutnost odgoja za *politiku života* u odgoju vjere i u našim župnim zajednicama. To znači da ta pitanja moraju naći mjesto u katehezi mladih i raznim zajednicama, osobito u onima koje su

¹⁶⁶ To znači, »ako bi se to smjelo izraziti jednom riječi, Crkva naviješta evanđelje dok samom božanskom snagom Poruke koja se naviješta ide za tim da istodobno obrati osobnu i kolektivnu svijest ljudi, njihovo djelovanje, život i njihove stvarne životne sredine« (EN, br. 18). U tom pravcu valja svakako konzultirati, u radu s ljudima više kulture i znanosti, antologiju tekstova papinskog učiteljstva od Lava XIII. do Ivana Pavla II.; vidi: PAPINSKO VIJEĆE ZA LAIKE, *Vjera i kultura*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010.

¹⁶⁷ U tom smislu vrijedno je uzeti u obzir Izjavu povjerenstva francuskih biskupa za socijalne pitanja *Za rehabilitaciju politike*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 118, Zagreb, 1999.

¹⁶⁸ »Da bi svi građani bili sposobni izvršavati svoju ulogu u životu političke zajednice, treba posvetiti veliku brigu građanskom i političkom odgoju. Taj je odgoj veoma potreban danas, i to narodu, napose mladeži. Koji su sposobni ili bi se mogli osposobiti za političko zvanje, koje je teško ali i vrlo plemenito, neka se pripremaju za nj i neka se trude da ga revno obavljaju ne mareći za svoju osobnu korist ni za materijalne probitke. Neka besprijekorno i razborito nastupaju protiv nepravde i nasilja, protiv samovolje vlasti i netolerantnosti pojedinog čovjeka ili političke stranke; neka se iskreno i pravično, dapače, s ljubavlju i političkom hrabrošću, posvete dobru svih« (GS, br. 75.).

okrenute poslanjima *prema van*. Svaka istinska duhovnost ne *bježi od svijeta*, nego teži da on postaje čovječniji i božanskiji. U tom smislu ona utječe na život građana, posebice na one koji oblikuju društvena kretanja. To je tim potrebnije u situaciji kada agresivan sekularizam prerasta u potpuni laicizam po kojemu se vjeru isključuje iz života. Nema sumnje da su o tom stvaranju *novoga svijeta*, od veće kvalitete međuljudskih do širih društvenih odnosa, pojedini karizmatički pokreti i njihovi vođe pozvani dati svoj specifičan doprinos. Kršćansko promišljanje društvene stvarnosti i njihovo prožimanje duhom evanđelja zadatak je svih kategorija i skupina vjernika. Naime, dijakonija kao bitna dimenzija Crkve u služenju čovjeku, nije cjelovita ako je apolitična, jer se velikim dijelom za dobro čovjeka radi i putem političkoga angažmana. Postavlja se pitanje ne bi li neki politički zainteresiraniji i angažiraniji župljani, bez obzira na stranačku pripadnost, morali biti poučeni o stavu crkvenih dokumenata o raznim društvenim pitanjima, što je tim potrebnije u naglašenom sukobljavanju i samih vjernika na ideološkoj razini.

U tome smislu drži se uputnim novo pokretanje negdašnjih zborovanja ili savjetovanja vjernika laika i odgoj za javno djelovanje, također i kroz politiku, kako ističe dokument HBK o pastoralnim smjernicama za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj,¹⁶⁹ koji još nije dovoljno vrjednovan unutar pojedinih župnih zajednica. Naprotiv, on bi trebao biti svojevrstan *evanđelizacijsko-katehetski priručnik*, barem za one koji imaju više privrženosti i sposobnosti za djelovanje za opće dobro, i to ne samo u sklopu župne zajednice nego i što se tiče afirmativnog ostvarivanja njihove suodgovornosti na političkoj razini.¹⁷⁰ Dakako, u takve materijale zacijelo se ubrajaju i papinske enciklike o socijalnome nauku Crkve, koji je na našem području promican u organizaciji Centra za promicanje socijalnoga nauka Crkve.¹⁷¹ Plodovi njegova rada, u sklopu različitih okupljanja i izdanja, mogu poslužiti pojedinim katehetskim skupinama kao izvrstan vodič u radu za opće dobro, odnosno vodič za društveno djelovanje i to objedinjenije, a ne *rascjepkano*. U tom su smislu hvale vrijedni pokušaji u nekim biskupijama s obzirom na okupljanje političkih djelatnika svih profila.

Socijalno usmjerenje kateheze – odgoj za solidarnost i dragovoljnost

63 U svezi s iznesenim pitanjima, a s obzirom na misionarsko usmjerenje kateheze, bilo u poučnome dijelu i posebice u *katehetskim zadaćama* u nekim specifičnim *katehetskim zajednicama*, izravnu pozornost zaslužuju sve one teme koje se tiču općega zajedničkog dobra svakog čovjeka, a to znači promicanja života u punom poštivanju dostojanstva svake ljudske osobe. Ona su, kako je već naglašeno, sržni sadržaj socijalnoga nauka Crkve, izraženoga na poseban način u papinskim socijalnim enciklikama i ostalim dokumentima.

¹⁶⁹ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta*. Pastoralne smjernice za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj, Glas Koncila, Zagreb, 2012.

¹⁷⁰ *Isto*, br. 76-79.

¹⁷¹ Usp. PAPINSKO VIJEĆE »IUSTITIA ET PAX«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.

Pritom važno mjesto zauzima *preferencijalna opcija za siromašne*, koju je već sv. Ivan Pavao II. nazvao posebnim oblikom »primata pri vršenju kršćanske ljubavi«¹⁷², a što je izričito prisutno u riječima i postupcima pape Franje. Daka-ko, kateheza mora smjerati prema djelovanje koje nije samo neko ljudsko susjećanje, već ima sakramentalno nadahnuće, ispunjeno Kristovom ljubavlju. Na tome području učinjeni su veliki iskoraci i u životu Crkve u Hrvatskoj, ne samo u sklopu karitativnih ustanova. U svakome slučaju važno je putem svih oblika kateheze poticati *dobrovoljnost* (volonterstvo) izražavajući priznanje i brojnim mladima (u raznim udrugama i pokretima) za njihovo djelovanje iz vjere u korist svih koji su najpotrebniji. Upravo je pitanje promicanja solidarnosti jedno od ključnih u kršćanskoj dijakoniji, koja je izvrstan znak raspoznavanja onih koji u Krista vjeruju. Jer »moralno svjedočanstvo za koje priprema kateheza, mora znati pokazati društvene posljedice evandeoskih zahtjeva«¹⁷³.

Pritom, ipak, valja naglasiti da evangelizaciju u cjelini treba shvatiti kao *poruku oslobođenja* čovjeka kada naviješta njegovo spasenje u Isusu Kristu, njegovu otkupljenost nadolaskom Božjega kraljevstva.¹⁷⁴ To znači da se crkveno poslanje ne može nipošto svesti samo na socijalno odnosno humanitarno djelovanje. U tom se smislu događa da se često i po tom vidu procjenjuje djelovanje nekoga pastoralnog djelatnika pa i cijele župne zajednice, to jest koliko se zalaže za neka socijalna pitanja, dok se zaboravlja da je cjelokupno djelo Crkve u službi čovjekova dobra, ali cjelovito shvaćenoga. Stoga je u svezi s time pitanjem važno podsjetiti na stav pape Benedikta XVI. koji kaže: »Ponekad se, naime, nastoji ograničiti *ljubav* na solidarnost ili jednostavno pružanje humanitarne pomoći. Važno je, naprotiv, podsjetiti da je najveće djelo ljubavi upravo evangelizacija, odnosno *posluživanje riječi*. Nema većega dobročinstva, pa tako ni čina milosrđa, koji se može iskazati bližnjemu od lomljenja kruha Božje riječi, od toga da ga se učini dionikom Radosne vijesti evanđelja, da ga se uvede u odnos s Bogom: evangelizacija je najviša i najcjelovitija promocija osobe.«¹⁷⁵

Istinsko župno zajedništvo – temeljni preduvjet za kvalitetne katehetske pomake

64 S obzirom na presudnu važnost biskupijskoga i župnoga zajedništva, u prvome redu svima odgovornima za pojedine službe, sv. Ivan Pavao II. kaže: »Prije planiranja konkretnih inicijativa potrebno je *promicati duhovnost zajedništva* omogućujući da se ona pokaže kao odgojno načelo na svim mjestima gdje se izgrađuje čovjek i kršćanin, gdje se odgajaju službenici oltara,

¹⁷² IVAN PAVAO II., *Sollicitudo rei socialis*. Socijalna skrb Crkve – 1987. Enciklika o dvadesetoj obljetnici enciklike *Populorum progressio*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 89, Zagreb, 1988., br. 42.

¹⁷³ OKD, br. 85.

¹⁷⁴ To znači da se kršćanska poruka oslobođenja, kako je to izrazio već bl. Pavao VI., »ne može staviti unutar uskih gospodarskih, političkih, društvenih ili kulturalnih međa, nego mora voditi računa o čitavu čovjeku, u svim njegovim dimenzijama, uključujući njegovu otvorenost prema potpunosti, pa i prema posvemašnjosti Božjoj« (EN, br. 33).

¹⁷⁵ Poruka pape Benedikta XVI. za korizmu 2013.

posvećeni službenici, pastoralni djelatnici, gdje se grade obitelji i zajednice.«¹⁷⁶ Kako je opasnost razjedinjenosti *bolna rana* na općeljudskoj razini, tako je ona nažalost katkad prisutna i u kršćanskim zajednicama. Zato je Isus toliko inzistirao na tome jedinstvu i zajedništvu te za nj usrdno molio (usp. Iv 17,11-12).¹⁷⁷ Stoga je presudna uloga župnika tako usmjeravati sve katehetske zajednice odnosno skupine da se izbjegavaju, kako reče sv. Ivan Pavao II., opasnosti suparništva, karijerizma, nepovjerenja i ljubomore. U tom smislu naglašuje: »Nemojmo si umišljati: bez toga duhovnoga hoda malo bi služila izvanjska sredstva zajedništva. Postala bi naprave bez duše, krinke zajedništva, više nego li njegovi putovi izražavanja i rasta.«¹⁷⁸

Upravo taj problem, toliko naglašen i u apostolskoj pobudnici pape Franje *Evangelii gaudium* (*Radost evanđelja*), priječi da katkad i najbolji pastoralno-katehetski planovi budu prihvaćeni jer nedostaje istinske komunikacije između župnika i suradnika, posebice vjeroučitelja i kateheta te drugih suradnika. Naizgled, u takvoj župnoj zajednici *sve funkcionira*, a zapravo nema radosti evangelizacije.¹⁷⁹

65 Zaključni poticaji

a) Ključno je pitanje kako će se dogoditi tzv. reprogramiranje crkvene kateheze, a čega nema bez prijeko potrebne cijele eklezijalne inicijacije koja je temeljna karakteristika župne zajednice. To znači da je od posebne važnosti uključivanje cijele župne zajednice u inicijacijski katehetski proces, jer je župna zajednica subjekt i objekt kateheze, odnosno *živuća kateheza*, u protivnom ona danomice stagnira, a time i kateheza.

b) Težište valja staviti na katehezu odraslih, što je preduvjet za učinkovitost kateheze djece i mladih. Stoga, ne bi smjelo biti župne zajednice koja bi zanemarila određene oblike kateheze odraslih.

c) Jedna od specifičnih novosti u hrvatskoj katehezi jest nastojanje oko novih oblika okupljanja odraslih u *posebnim zajednicama* ili *živim vjerničkim krugovima* kao katehetskim skupinama, u kojima se vjera može kvalitetnije naviještati, učiti i slaviti. Upravo su ti manji *krugovi* veliki katehetski potenci-

¹⁷⁶ IVAN PAVAO II., *Novo millenio ineunte. Ullaskom u novo tisućljeće*. Apostolsko pismo na završetku Velikoga jubileja godine 2000. (6. siječanj 2001.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 127, Zagreb, br. 43.

¹⁷⁷ Sv. Ivan Pavao II. naglašuje da je duhovnost zajedništva i »sposobnost da se vidi poglavito ono što je pozitivno u drugome, da se to prihvati i vrednuje kao Božji dar: *dar za mene*, a ne samo bratu koji ga je izravno primio«. (*Isto*)

¹⁷⁸ *Isto*

¹⁷⁹ Papa Franjo upozorio je na opasnost »psihologije groba, koja malo-pomalo pretvara kršćane u mumije iz muzeja... Premda su pozvani unositi svjetlo i prenositi život, na kraju se daju očarati stvarima koje donose samo tamu i unutarnji umor i polako slabe sav apostolski žar. Zbog svega toga dopuštam si inzistirati: Ne dopustimo da nam se ukrade radost evangelizacije!« (EG, br. 83)

jal. Nema sumnje da je za novu katehezu u posebnim katehetskim skupinama potrebno izraditi glavne uzorke barem za *jaka liturgijska vremena*.

d) Sakramenti kršćanske inicijacije djece i mladih trebali bi postati prilikom za vidljivije i plodnije uključivanje obitelji. U tom se smislu osjeća potreba novih načina katehetskih okupljanja te izrade prigodnih nacрта zajedničkih katehetskih susreta djece i roditelja.

e) S obzirom na potrebu da cijela župna zajednica postane više *misionarskom*, okrenutom prema onima koje je zahvatila vjerska ravnodušnost ili su vjeru dobrim dijelom zapustili, kateheza mora tražiti nove načine i mjesta okupljanja. Sve to pretpostavlja pokretanje inicijativa u kojima se iskazuje *odgovorno kršćanstvo* u preobrazbi okoline.

f) Kateheza je pozvana pripremati takve kršćane koji svojim djelovanjem pokazuju da se od Boga obećana budućnost, odnosno *posljednja vremena* zapravo već sada zbivaju svaki put kada se iz odgovornosti i ljubavi prema Kristu opredjeljuju za humanizaciju svijeta, za pobjedu istine i pravde, čime pokazuju da Bog vodi povijest, što prijeko potrebno uključuje prihvaćanje *križevne dimenzije* života.

g) Stoga je potrebno uključivanje cijele župne zajednice u katehetski proces na crti stvaranja *novog lika vjernika* s produbljenom i djelatnom vjerom. Pritom, uzimajući u obzir neka dosadašnja iskustva, valja voditi računa o vrjednovanju evangelizacijskog planiranja na početku *pastoralno-katehetske godine* i putem posebne *Katehetske nedjelje* u čijem će programu više doći do izražaja svi uzrasti, odnosno kategorije vjernika, kao i animiranje vjernika za diferencirani *katehetski hod* u cijeloj godini, primjeren pojedinoj župnoj zajednici.

IV. DIO

Kako katehizirati? Temeljne metodološke postavke

I prolazeći uz Galilejsko more, ugleda Šimuna i Andriju, brata Šimunova, gdje ribare na moru; bijahu ribari. I reče im Isus: »Hajdete za mnom i učinit ću vas ribarima ljudi!« Oni odmah ostaviše mreže i pođoše za njim (Mk, 1,16-20).

Usporedba katehete-misionara s *ribarom* ima svoju *težinu* jer ribar znade da jučerašnji put do riba danas više ne mora vrijediti, nego valja razmišljati o novome smjeru. To znači da tko želi *zahvatiti ljude i uloviti ih u Isusovu mrežu* mora se opredijeliti za *pedagogiju kreativnosti i događanja*. Drugim riječima, valja se opredijeliti za novo promišljanje, susret, dijalog, događaj iskustva, jednom riječju za stvaralački pristup, što je od posebnoga značenja upravo u katehezi.

Odnos sadržaja i metode u evangelizaciji i katehezi – metodološke naznake

66 Ako je cilj kateheze posredovanje susreta s Bogom i učvršćivanje trajne veze zajedništva s njime,¹⁸⁰ onda je prijeko potrebno usredotočiti se na načine ovoga *posredništva* koje je od iznimnoga značenja. Stoga, premda je bilo toliko rasprava i pisanih dokumenata o tome da sadržaj (*što*) i metoda (*kako*) u evangelizaciji i katehezi predstavljaju jedinstvenu cjelinu, ipak još uvijek postoje određena teorijska i praktična nesnalaženja. Budući da je u novoj evangelizaciji, a time i katehezi, od posebne važnosti način, odnosno kako se odvija cjelovit odgoj u vjeri, potrebna je bolja formacija također i iz pastoralne teologije, katehetike, osobito psihologije, pedagogije i komunikologije. U tom se smislu, primjerice, ne može katehizirati u uvjerenju da je važan samo *sadržaj*, a da je *metoda* tek neko tehničko pitanje ostavljeno na volju intuiciji i snalžljivosti pojedinca. Tako netko može držati da je dovoljno posezati za pukim učenjem istina vjere, primjerice prakticirajući formalan tip učenja. Pritom se, naime, ne smije zaboraviti da to nije cjelovita kateheza, jer takav pristup nema pred očima važnost primjerenosti sadržaja i načina njegova prenošenja.

Stoga nema sumnje da će još više trebati imati pred očima *Božju pedagogiju*, kao model pedagogije vjere,¹⁸¹ to jest njegovo prilagođavanje ljudima, što se pokazuje u cijeloj povijesti spasenja, a na poseban način utjelovljenjem Sina Božjega. Prati li se pomnije Isusovo naviještanje, može se lako uočiti kako se

¹⁸⁰ Usp. ODK, br. 23.

¹⁸¹ ODK, br. 139-147; Usp. CT, 58; KKC 53, 122, 684, 708, 1145, 1609, 1950, 1964.

posebno značenje pridaje njegovu govoru u kojemu se očituje ne samo briga o *sjemenu* Božje riječi nego i o *tlu* u koje se ona sije (usp. Iv 4,3-20). Dakle, istodobno je potrebno naviještati u *vjernosti Bogu ali i čovjeku*, a to znači sadržaju i načinu navještaja, što će trajno ostati temeljan kriterij svake kateheze. I papa Franjo upozorava na važnost traženja načina »na koje ćemo onu neprolaznu istinu izraziti jezikom koji omogućuje prepoznati njezinu trajnu novost«¹⁸². Tu se poziva na sv. Ivana XXIII., koji je pokrenuo Drugi vatikanski koncil, govoreći da je u pologu kršćanskoga učenja jedno bît (...) a drugo način na koji se izražava.¹⁸³ Isti Koncil, govoreći o katehetskoj ulozi koju imaju biskupi, izričito je naglasio da se pri podučavanju »pazi na prikladnu rasporedbu i metodu koja odgovara ne samo materiji o kojoj je riječ nego i čudi, sposobnostima i dobi kao i prilikama u kojima slušatelji žive«¹⁸⁴. Zato je važno da se odgojitelji vjere »pouče o psihološkim zakonima i granama pedagogije«¹⁸⁵.

67 U katezezi, koja je na tragu ljudskoga posredovanja spasiteljskoga susreta Boga i čovjeka, nije dovoljno zaustaviti se samo na tvrdnji da je vjera Božji dar, ne vodeći toliko računa o nekom posebnom ljudskom naporu sa svrhom prilagođavanja u stvarnome rastu vjere. Naprotiv, kateheta mora biti svjestan da je već to, što svoje odgojno djelo izvodi po odgovarajućim pravilima koje poštuju čovjeka i njegove mogućnosti shvaćanja, odnosno ako se za to dobro priprema, istodobno i *milost* za razvoj vjere. Otud i zaključak da u odgoju u vjeri nije bitan samo *nauk*, nego i *način* kako se on posreduje. To otvara put traženju prikladnih modela, odnosno metodičkih postupaka, primjerenih pojedinoj dobi ili situaciji. Drugim riječima, valja istaknuti istinsku odgojnu narav katehetskog djelovanja, koje treba biti poticaj, pomoć, smišljeno posredovanje u pravcu osobnoga, slobodnoga i pounutarnjenoga rasta, u službi valjanoga egzistencijalnog projekta, otvorenoga za vrijednosti i sposobnoga za kritičko razlučivanje. Time se poštuje i načelo stalno potrebne istinske inkulturacije.

Što se tiče niza kompetencija i instrumenata kako bi se motiviralo ne samo djecu i mlade, već i odrasle, u opredjeljenju za vjeru, važno je voditi računa o spomenutoj pedagogiji vjere.¹⁸⁶ Ona predstavlja temeljno usmjerenje za sve kriterije prenošenja vjere. To znači da je u pogodovanju susreta Boga i čovjeka u Isusu Kristu, u isto vrijeme prijeko potrebno vrednovati cjelovit sadržaj kršćanske poruke, ali i iskazivati pozornost prema naslovniku, njegovim pitanjima i očekivanjima s ciljem da kršćanska poruka bude čovjeku što znakovitija i značajnija. Jer, kako je naglasio sv. Ivan Pavao II. u enciklici na početku svoje papinske službe, čovjek je »prvi i osnovni put Crkve«¹⁸⁷.

¹⁸² EG, br. 41.

¹⁸³ Usp. IVAN XIII, *Govor na svečanom otvorenju Drugoga vatikanskog koncila* (11. listopada 1962.), u: AAS 54 (1962.), 786.

¹⁸⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Christus Dominus*. Dekret o pastirskoj službi biskupa, (u daljnjem tekstu: CD), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 14.

¹⁸⁵ *Isto*

¹⁸⁶ Usp. ODK, br. 139-147.

¹⁸⁷ IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 56, Zagreb, 1997., 2. izdanje, br. 14.

U vidu što boljega pojašnjenja odnosa sadržaja i metode prevažno je, dakle, imati na umu vjerno prenošenje istinske *slike Boga*, kako se objavio u Isusu Kristu, ali istodobno i slike i shvaćanja čovjeka, njegova života i njegovih pitanja koja ulaze u sadržaje katehetskoga djelovanja.¹⁸⁸ Stoga ne katehizira pravo onaj koji i nesvjesno ima i širi *lošu sliku* o čovjeku, s prenaplašavanjem istočnoga i svakoga drugog grijeha, stavljajući u prvi plan uglavnom govor *o grijehu*, a ne o Božjoj ljubavi prema tomu čovjeku i radostima koje donosi Božje kraljevstvo. Već nam apostol Pavao (usp. Rim 5) daje, na neki način, do znanja da u prvi plan dolazi govor o Spasitelju te je stoga važnije navijestiti prvo radost za ono što nam je u Kristu darovano, koje nam je bogatstvo Božje ljubavi ponuđeno, pa će kasnije biti lakše shvatiti što se grijehom prvih ljudi izgubilo i danas trajno gubi. Iz toga slijedi čovjekova veličina u Božjim očima, jer mu se pruža ona vjera u Boga Isusa Krista koja nudi mogućnost izbavljenja iz njegove nedostatnosti i izgubljenosti. Zato kateheza mora donijeti upravo radost Kristove ljubavi svakome čovjeku, ponajprije grješniku koji dobiva mogućnost za svoje *dovršenje*. Tako dolazi do ispravne sinteze teološke i antropološke dimenzije u odgoju u vjeri.

Treba otvoreno reći da zanemarivanje čovjekovih pitanja i problema može dovesti do toga da mnogi odbace i samu vjeru u Boga.¹⁸⁹ Šteta je, stoga, što određen dio odgojitelja u vjeri teško shvaća važnost korelacije između kršćanske vjere i općeljudskoga iskustva kako bi se dogodio skladan susret vjere i života, Boga i čovjeka. U tome smislu, dok kateheza crpi istinu iz Božje riječi i vjerno prijanja uz njezin siguran izražaj, ipak se ona ne ograničuje na puko ponavljanje predanih formula, već nastoji da one budu predavane i shvaćene na nov i čovjeku primjereniji način, a to znači da dok se izražava istina valja se prilagođavati mentalitetu slušatelja.¹⁹⁰ U tome smislu valja imati na umu da »izražajni oblik istine može biti mnogoobličan. I obnova izražajnih oblika pokazuje se nužnom kako bi poruka evanđelja bila predana današnjem čovjeku u svom nepromjenjivom značenju.«¹⁹¹ To znači da se govor mora prilagoditi životnoj dobi, društvenoj sredini i kulturi držeći se vjernoga pologa vjere.

68 Uza sve nedoumice, ipak se može izraziti određeno zadovoljstvo što je u našoj Crkvi puno učinjeno u tome smjeru, a što se pokazalo i pri uvođenju vjeronauka u školi kada se, zahvaljujući i ranijim katehetskim školama, moglo računati na prilično razrađen sustav prikladne metodologije, na temelju iznesenoga načela o potrebi što *ispravnije slike o Bogu i čovjeku*. To je otvorilo put razradbi niza prikladnih modela, odnosno metodičkih pristupa koji se vremenom modificiraju. Govor vjere u cjelini, koristeći suvremene teološke spoznaje koje su Drugim vatikanskim koncilom dobile na snazi, te su-

¹⁸⁸ »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih onih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu« (GS, br. 1).

¹⁸⁹ *Isto*, br. 19

¹⁹⁰ Usp. OKD, br. 73.

¹⁹¹ IVAN PAVAO II., Enciklika *Ut unum sint* (25. svibnja 1995.), br. 19, u: AAS 87 (1995.), 993.

vremena didaktičko-metodička dostignuća i masovne medije komuniciranja, sve je bogatiji što se tiče stvaralačkoga izražavanja vjeroučitelja. To se počelo ostvarivati i u župnoj katehezi, posebice slijedeći i *načelo postupnosti* nasuprot onim uvjerenjima da već djeci, a osobito mladima, treba što prije *dati sve*,¹⁹² zanemarujući pritom prevažno didaktičko načelo *moгуće opteretivosti*. Riječ je, dakle, o tome da vjera pretpostavlja rast, a to znači da se odnosi na sve faze ljudskoga života, konkretno i u odrasloj i starijoj dobi. Upravo taj *put prema zrelosti* predstavlja i nove radosti u shvaćanju i življenju vjere.

Ipak, zbog nedovoljne teološko-katehetske pripreme ili ostataka navika iz prošlosti, zanemarivanja katehetskoga doškolovanja te sporosti s obzirom na prijeko potrebne promjene i mijenjanje nekih stereotipnih navika, može se dogoditi da neki pastoralni djelatnik svede katehezu na puko učenje molitava i formula. Nema sumnje da je *poučni dio* (učenje vjere) temelj kateheze, ali to nije dovoljno da se to može nazvati katehezom. Naime, današnja kateheza prijeko potrebno pretpostavlja susret i komunikaciju, a to znači oslušivanje *povratne informacije* na način da voditelj treba *vidjeti i osjetiti* kako njegovo predvođenje katehetskoga procesa (u navjestiteljskom i metodičkom vidu) *odjekuje*, odnosno zahvaća. To se ne može dogoditi bez osjetljivosti na pitanja i izražavanja iskustva sudionika, bez obzira na njihovu dob. Osim toga, kateheza pretpostavlja molitvu i šutnju, a sve to i uz korištenje određenih pomagala, za što nam danas tzv. digitalna tehnologija daje veće mogućnosti.

69 Premda su na djelu i poneki zastoji, konkretno određena zasićenja uzrokovana nedovoljnim uočavanjem dubine i radosti Božje riječi, ali prouzročena i određenim otporima sudionika, razumljivo je da u suvremenoj katehezi valja biti svjestan važnosti načina odnosno metoda. U tome smislu svaki će svećenik te ostali katehete morati posegnuti za spomenutim *Općim direktorijem za katehezu* koji donosi osnovne elemente katehetske metodologije, s naglaskom na spomenutom ispravnom suodnosu sadržaja i metode. Kateheta bi trebao znati »da za sadržaj kateheze nije svejedno kakva je metoda, već ona zahtjeva proces prenošenja primjerenog naravi poruke, njezinim izvorima i jezicima, konkretno prilikama crkvene zajednice, uvjetima pojedinih vjernika kojima se kateheza obraća«¹⁹³. Na tom tragu važno je imati na umu značenje pojedinih metoda, poput induktivne i deduktivne, a dakako i koje je značenje ljudskoga iskustva u katehezi te pamćenja sadržaja. Pritom, svakako, valja vrjednovati tradicionalne formule »kojima se ispovijeda vjera i koje se upotrebljavaju u molitvi kao što su Apostolsko vjerovanje, Gospodnja molitva, anđeoski pozdrav i druge slične formule«¹⁹⁴. Dakako, valja ići i prema onim formulama (molitvenim obrascima) koji danas nastaju na tragu postkoncilskoga razmišljanja u vidu jače inkulturacije vjere. U svakome slučaju, prijeko je potreban prijelaz od jednostrane tzv. pedagogije (pasivne) asimilacije predlo-

¹⁹² U tom smislu upitnog su značenja i brojna te (teološki) teška, gotovo sveobuhvatna pitanja koja se provlače u određenim materijalima prigodom slavlja sakramenta potvrde, a u vidu *ispita* s kojima se kandidate često obeshrabruje.

¹⁹³ ODK, br. 149.

¹⁹⁴ *Isto*, br. 73.

ženoga sadržaja prema pedagogiji (katehezi) stvaralaštva koja može potaknuti pravu suodgovornost, odnosno zauzetost iz vjere.

Potreba nove *apologetike* na tragu *kateheze inteligencije*

70 Činjenica jest da se katkad u vjeronauku (katehezi), ovisno o određenim okolnostima s obzirom na protivljenje vjeri, više naglašavalo one načine koji su smjerali dokazivanju Božje opstojnosti. Dakako, valja reći da je i danas potrebna određena *apologetika*, ali po mnogočemu nova, ne samo u vjeronauku u školi već i u raznim oblicima kateheze u župnoj zajednici. U prvome planu nije neki *spis novih dokaza* o Božjoj opstojnosti, već je od bitnoga značenja, bez polemiziranja, *dokazati* i još više *pokazati* svu značajnost vjere za čovjekov život. Isto tako nije dovoljno računati uglavnom na to da će iskustvo neke negativne situacije ili životnoga kraha prije ili kasnije *prisiliti* nekoga da se okrene Bogu. Danas se pokazuje svrsishodnijim inzistiranje na drugome putu, a to je na prikazivanju vjere kao pozitivnoga čina obraćenja i obnove života, što znači ljubavi i povjerenja prema Bogu koji nas je pozvao na život u punini (usp. Iv 10,10), omogućujući nam vječni uspjeh.

Upravo je *kategorija života* u prvome planu. Zanimljivo je da su kršćani prvih stoljeća gledali u kršćanstvu u prvom redu *vijest*, i to *dobru vijest* za čovjekov život koja se sastoji u tomu da je Isus Krist jamstvo da svi krahovi, pa i sama smrt, nemaju *zadnju riječ*, nego Božja spasiteljska ljubav. Isusovo poslanje pokazuje se u svjetlu te pozitivne usmjerenosti, odnosno da čovjek s njime može prijeći iz smrti u život (Iv 5,24), da može živjeti u *novosti života* (Rim 6,14). U svakom slučaju, od bitne je važnosti odgoj za *racionalnost*, ali takvu koja ne ide za *podjelom ljudske ličnosti*, nego onu koja ujedinjuje čovjekov um i srce, racionalnost i čuvstvenost, dajući puniji smisao njegovu životu.¹⁹⁵

Stoga ovdje valja istaknuti, osobito kada je riječ o mladima, važnost *pastoralne inteligencije*, što je posebno naglašavao papa Benedikt XVI.: »Vi, dragi svećenici i odgajatelji, ne oklijevajte promicati istinski i stvarni *pastoralne inteligencije*, a u širem smislu i pastoral osobe, pastoral koji će ozbiljno razmotriti pitanja mladih – bilo ona egzistencijalna bilo ona koja se rađaju iz sučeljavanja s oblicima danas raširene racionalnosti – kako biste im pomogli da pronađu valjane i prikladne kršćanske odgovore, te u konačnici usvoje onaj odlučujući odgovor koji je Krist Gospodin.«¹⁹⁶ Slijedom rečenoga, i kateheza na crti *inteligencije* pozvana je promicati uvjerenje da je kršćanski živjeti moguće i razumno, štoviše najrazumnije. A to znači da je, uz naglašavanje istina vjere, važno osjetiti značaj evanđelja kao Radosne vijesti.

U okolnostima kada postoji opasnost da se *živi na površini*, kateheza kao odgoj vjere mora u svoju metodologiju ugraditi sposobnost razumskog *ulaženja u sebe*. To drugim riječima znači učiti kako *znati šutjeti i oslušivati* ne samo vanjske nego i unutarnje glasove, kako bi čovjek što bolje upoznao samoga sebe, sa sobom se pomirio, u smislu suočavanja sa svojim stanjem, gra-

¹⁹⁵ Usp. ODK, br. 20.

¹⁹⁶ BENEDIKT XVI., *Govor sudionicima crkvenog susreta Rimske biskupije*, 5. lipnja 2006.

nicama i mogućnostima. Zbog toga u katehetskoj metodologiji očito dolazi do izražaja znati ne samo misliti već i diviti se, cijeniti sve što je dobro i lijepo, veliko i plemenito u samome čovjeku i njegovu okruženju, u svemu stvorenome, u umjetničkim djelima svake vrste, da se vidi darovanost toga, kao i tajni koje se u tome očituju, sve do susreta s Drugim (Bogom). Divljenje čudesnosti života u cjelini, cijenjenje kategorije *drugosti*, drugoga (čovjek, svijet, institucije, prošlost, sadašnjost i budućnost) od presudne je važnosti kako bi se izišlo iz mentalnih shema koje se usredotočuju samo na subjektivnost i sadašnjost, dok su *drugi i drugo*, pogotovo ako pripadaju prošlosti, samo objekt koji često treba odbaciti, ako smeta aktualnim kratkoročnim ciljevima. Naime, u svijetu u kojemu se duh i srce zaustavljaju gotovo isključivo na vidljivome i sadašnjem, valja upućivati na dublje značenje, pa je otud u *metodologiji susreta* važno učiti kako *pričati*, koje simboličke geste (čak i gestikulacije) i dramske izričaje, te simbolički i analogni govor upotrebljavati, a sve s ciljem ulaženja u *misterij života*. To najprije treba učiti kateheta/odgojitelj, premda treba reći da je to i poseban Božji dar.

Pomaci u načinima *katehetskog hoda* na tragu Isusove pedagogije

71 Više je puta s pravom naglašeno da katehetska okupljanja trebaju omogućiti *sudioništvo*, a to znači *dijeljenje znanja*, odnosno onoga što nekome Božja riječ govori, do čega se došlo promišljanjem ili čitanjem prikladne literature, zatim *dijeljenje iskustva vjere* unutar problema vlastitoga života. Otud je od velike važnosti da pojedinci, bez osobnih isticanja i nametanja, unose svoje darove u *hod skupine*, a time i cijele kršćanske zajednice. Skupina nam, naime, može dati potreban slobodan prostor da *unesemo sebe* kao osobe, u uvjerenju da se to čini unutar Božje obitelji, ispunjene razumijevanjem i praštanjem. Zato je od bitnoga značenja da voditelj (svećenik ili župni animator) bude spreman na slušanje (oslušivanje), ne *docirajući*, te bude pozvan staviti se u tzv. empatijski odnos, poput Isusa u susretu s učenicima iz Emausa (usp. Lk 24,13-33).

Naspram onih susreta u kojima se često naglašuje *moralizirajuća* dimenzija, što lako stvara zasićenje i odbijanje, i otud vrlo sporo, negdje i gotovo nikakvo, zaživljavanje kateheze odraslih i nastajanje *župnih skupina ili zajednica*, važno je usvojiti *Isusovu pedagogiju* prisutnosti, suputništva i oslušivanja čovjekovih pitanja kako bi mu se pomoglo shvatiti da je u njegovu životu sâm Bog na djelu. Slijedeći Isusov način naviještanja, zapravo Božju pedagogiju u susretu s čovjekom, kateheza promiče »dijalog koji Bog s ljubavlju priprema sa svakom osobom koja postaje njegovo nadahnuće i norma; kateheza postaje njegov neumorni *odjek*, trajno tražeći dijalog s osobama«¹⁹⁷. To znači da u katehetskoj metodologiji valja uvijek imati na umu temeljne čimbenike: slušanje, učenje, sudioništvo, zalaganje i svjedočenje.

¹⁹⁷ ODK, br. 144.

72 Premda je župnoj katehezi svojstvenija i određena fleksibilnost i prilagodljivost, ovisno o situaciji, ipak je potreban osnovan okvir kako se katehetski susreti ili slavlja ne bi oslanjali samo na intuiciju te pretvorili uglavnom u *druženja* bez programirane navjestiteljsko-odgojne okosnice, uz opasnost da brzo dosade i izgube svrhu. Zato je potrebno naglašavati važnost takvoga djelovanja u kojemu će do izražaja doći kreativnost sudionika, kako ističe *Opći direktorij za katehezu*: »Sami pojedinci, posebice kada je riječ o odraslima, mogu efikasnije pridonijeti razvoju kateheze učinkovitije pokazujući shvaćanja i izražavanja poruke, kao što je: *učiti radeći*, upotrebu istraživanja, dijaloga, izmjene i sučeljavanja stajališta.«¹⁹⁸

Stoga, kada je riječ o župnim katehetskim okupljanjima, posebice kada su posrijedi djeci i mladi, ona ne bi smjela biti neko *opterećenje* nego posebna novost koja se u školi ne može doživjeti. To pretpostavlja da katehetski susreti u župi, kako za djecu tako i odrasle, trebaju prerasti u svojevrsna *katehetska slavlja* u kojima ima mjesta za ono što pojedinoga sudionika zanima, sve do oduševljavanja da bude aktivan član Crkve u konkretnoj biskupiji, odnosno župnoj zajednici.

Dakako, ovdje je riječ o *okviru* koji se može obogaćivati, ovisno o potrebi skupine odnosno vjerničkoga *katehetskoga kruga* i situacije, a to znači drukčije u nekoj seoskoj odnosno gradskoj sredini. Ono što se nikako ne smije smetnuti s uma jest da je prijeko potrebno stvarati *obiteljsko ozračje*, odnosno izgrađivati stav da se sudionici osjećaju *kod kuće*, da to smatraju *nečim svojim*. Činjenica jest da su župni katehetski susreti nešto drukčije naravi, jer pretpostavljaju prisutnost onih koji su se, barem deklarativno, opredijelili za Krista u Crkvi, pa time očekuju i slavlje nekih sakramenata. Osim toga, župna zajednica omogućuje opuštenije, stvaralački fleksibilnije načine susretanja, a to znači i diferencirane pristupe u katehezi.

S obzirom na način funkcioniranja župne kateheze valja spomenuti da se u biskupskom katehetskom dokumentu (2000.) predviđa model prema kojem se ona ostvaruje u dobnim skupinama, a dakako na još specifičniji način u posebnim ili živim vjerničkim krugovima. Taj je model nazvan *katehetsko slavlje (celebratio catechetica)*, što je jedna od specifičnih novosti s obzirom na način odvijanja katehetskih susreta.¹⁹⁹ Ovdje je važno napomenuti da već *Opći direktorij za katehezu* upozorava na problem sporedne prisutnosti slavlja u katehetskim susretima.²⁰⁰ Potreban je, naime, takav katehetski susret koji će put odrastanja u vjeri svakoga pojedinca, ali i zajednice, oblikovati više na način slavlja s temeljnim naglaskom na *naviještanju i uzajamnoj komunikaciji* Božje Riječi. Time se u katehezi, u ciljanoj stupnjevitosti, ima na umu ne samo poučna već

¹⁹⁸ *Isto*, br. 157.

¹⁹⁹ Usp. ŽKOŽZ, br. 40. Taj dokument HBK donosi okviran metodički model odvijanja župne kateheze ili izgled jednoga katehetskoga susreta. Nema sumnje da taj model valja još detaljnije razraditi, uz prilagođavanje pojedinim *živim vjerničkim krugovima*. Za to postoje već pozitivna iskustva u određenim župnim zajednicama.

²⁰⁰ Usp. ODK, br. 30.

i molitvena, slavljenička, te svjedočka i proročka dimenzija. To može pomoći da svaka od navedenih dimenzija apostolata vjernika, od komunikacije vjere ili osobnoga svjedočanstva sve do aktivnoga sudjelovanja u životu Crkve, postaje očitovanjem onoga što preporučuje toliko važna dimenzija u rastu u vjeri, to jest mistagogija: trajno ulaženje u aktivan i dinamičan život Crkve, Tijela Kristova, ne samo u slavljenju otajstava vjere, nego i u njihovu življenju.

73 Pozivajući se na spomenuti biskupski dokument HBK (ŽKOŽZ), valja uvažavati temeljnu strukturu župnih katehetskih susreta:

a) *Molitveni početak* – molitva ili pjesma. Tu mogu biti od velike koristi elektronički mediji (*prezentacija*: foto-tekst-glazba), pomažući sudionicima da se u zahvaljivanju i slavljenju obraćaju Bogu, računajući na svjetlo njegova Duha koji je tu prisutan. Zato je potrebno *stvoriti* ozračje sabranosti.

b) Susret se odvija sa sviješću: *dijeliti život i uzajamno priopćavati Božju riječ*. Tomu pomaže *Kratak poticajan razgovor*. Voditelj otvara mogućnost da sudionici iznesu što ih se u posljednje vrijeme posebno *dojmilo*, koja ih lijepa misao *drži*, što je tko pročitao, uz mogućnost da se izrekne i *vlastita muka*, pitanje, sumnja, i sl.

c) *Poučan dio* – to je osnovna sastavnica susreta. Cilj jest Božju riječ (primjerice od nauka Crkve ili od tekstova iduće nedjelje – Dana Gospodnjega, i dr.) tako čuti da Božji glas postane čujan (da *odjekne*). Voditelj daje kratak uvod u predložen tekst tako da se *otvore* pitanja. Preporučuje se meditativno oslušivanje kako bi svatko pokušao *dokučiti* što upravo njemu Bog želi *reći* putem pročitana (odslušanoga) teksta (neke zadane teme, i sl.). Time se obogaćuje razgovor u vidu *dijeljenja života i Božje riječi*, a to znači iznošenja onoga što je posebno važno, ili čak nerazumljivo, dakako uz mogućnost da se slobodno može izraziti i kritički osvrt. Kada je posrijedi biblijski tekst, tada dolazi do izražaja priopćavanje onoga što nekomu tekst znači, kako ga je Božja riječ dotaknula, koja mu je poruka posebno važna. Dakako, pritom animator postavlja pitanja, na neki način *provocira* zapretna pitanja, tumači i daje svoj odgovor na njih.

U svakom slučaju, kada je riječ o *poučnome dijelu*, ne može se sve prepustiti proizvoljnosti, već treba postojati jasan prijedlog voditelja, dakako uz nadopune sudionika. Tako će, primjerice, *liturgijska skupina (krug)* staviti naglasak na *slovo i duh liturgije*, pri čemu će Misal, Red čitanja, obrednici i liturgijski dokumenti biti svojevrsan *katehetski vodič*, dok će *obiteljska skupina* (i na temelju *liturgijske čitanke*) staviti naglasak na obiteljske i odgojne teme prisutne u crkvenim dokumentima, a *duhovno-molitveni živi vjernički krug* na važnost ispravnoga provođenja molitvenoga života, itd. Upravo te molitvene zajednice, koje postoje u mnogim župnim zajednicama te na biskupijskoj i nacionalnoj razini, mogu biti od posebnoga značenja. Ipak treba reći da su duhovno bogatstvo, što ga stječu na izvanžupnim molitvenim susretima, pozvane unijeti u razna (katehetska) susretanja svoje župne zajednice, posebice tamo gdje je taj molitveni duh prilično ili dijelom zanemaren.

Ipak, govoreći o svim skupinama odnosno krugovima, valja naglasiti da jedan od temeljnih sadržaja predstavlja upravo *liturgijska čitanka*, odnosno misna čitanja u *liturgijskoj godini*, te *Katekizam Katoličke Crkve*, uz sadržaje

i smjernice koje donose papinski i biskupski dokumenti. U svakom slučaju, u središtu pozornosti je Božja riječ, liturgija, molitva i meditacija, Božansko milosrđe, Blažena Djevica Marija, primjeri poznatijih svetaca i dr., čega su odraz i pojedine pobožnosti, ali i potrebe crkvene odnosno župne zajednice. Svaka će skupina ili krug, ovisno o svome profiliranju, u katehetskome (poučnome) dijelu, uzimati više u obzir one sadržaje koji su njoj svojstveniji, uzimajući u obzir cjelovitost crkvenoga nauka.

d) *Katehetska zadaća*. Polazeći od Božje riječi (kršćanskoga nauka) i životne situacije, sudionike se potiče da izreknu ono što konkretna *poruka* teksta može značiti u životu, kako osobnom i obiteljskom tako i u župnoj zajednici. To znači da je to vrijeme uočavanja zadaća koje bi se mogle, štoviše i trebale, preuzeti (pojedinačno ili timski), te što bi bilo dobro čak istaknuti i u nedjeljnoj homiliji i vjerničkoj molitvi. U svakome slučaju, do izražaja mora doći svijest o djelovanju iz vjere. Svaka će katehetska skupina ili vjernički krug trebati prosuditi *što im je činiti*, već prema tome koja se nadahnuća steknu na određenome susretu, koje si ciljeve postavlja i dr. Zanimljivo je kada su posrijedi djeca i mladi, osobito u vrijeme pripreme za sakrament potvrde, KKC kaže da ona mora biti takva da bi sudionici »bolje mogli preuzeti apostolske odgovornosti kršćanskoga života«. ²⁰¹

e) Ovisno i o poruci o kojoj se razmišljalo, susret se obično završava prikladnim *meditativno-molitvenim tekstom* (spontanom ili napisanim) ili pjesmom; primjerice s otpjevnim misnim psalmom, ako su za polazište *Poučnoga dijela* služila biblijska čitanja sljedeće nedjelje i sl.

74 Kada je riječ o interakciji i povjerenju u funkcioniranju katehetske skupine, od posebnoga je značenja prijeka potreba da sudionici mogu izreći svoje iskustvo, svoje muke i pitanja. Očekuje se specifična komunikacijska osposobljenost animatora koji, uz ostalo, mora znati *ravnati konfliktima* koji se mogu dogoditi kako unutar samoga susreta tako i izvan zajednice. Naime, u situaciji kada se čovjek boji da se, ako želi biti iskren prema sebi i drugima, može dogoditi da ga drugi osude, valja naglasiti da nam upravo evanđelja svjedoče o tome da je Isus došao zbog grješnika i da su u otvorenome susretu s njime doživjeli ozdravljenje. Upravo takvo iskustvo *ozdravljenja* mogu omogućiti istinske manje vjerničke skupine te na taj način postati svojevrsna *životna vježbaonica* za izlaženje iz svoje zarobljenosti i vježbanje u tome kako živjeti i djelovati zajedno. Tako se na vidljiv način može osjetiti da je Crkva »mjesto besplatnoga milosrđa, gdje se svi mogu osjećati prihvaćenima i voljenima, da im je oprosteno i da su potaknuti živjeti prema dobrom životu evanđelja«. ²⁰² To znači da će u situaciji *etičke i vjerske praznine* dobiti povjerenje samo onaj koji bude znao *pričati* iskustvo vjere u obliku ponude dostojne istraživanja i prihvaćanja, što umnogome određuje nov profil vjeroučitelja, katehete i svećenika. ²⁰³

²⁰¹ KKC, br. 1309.

²⁰² EG, br. 114.

²⁰³ U tom kontekstu jasno je da je potrebno ozbiljnije voditi računa i o istraživanjima koja su u nas provedena, na društvenoj i crkvenoj razini, što se tiče mladih, njihova

75 Kako je već istaknuto, kateheza je bitno crkveni čin što jako naglašuju svi crkveni dokumenti. Slijedom toga, u katehetskome djelovanju važno je biti svjestan da je ona istodobno čin Crkve i prema tome bitno pridonosi njezinu životu i dinamizmu. U tom smislu prijeko je potrebno tzv. katehetsko jedinstvo u temeljnim postavkama kateheze u svim njezinim oblicima. To je potrebno naglasiti osobito zbog težnji individualističkog i intimističkog viđenja odnosa Boga i čovjeka bez potrebe institucije, konkretno i kršćanske odnosno župne zajednice.²⁰⁴ Ako se ranije govorilo da je kateheza previše *dirigirana* kad su posrijedi propisani sadržaji (osobito za sakrament potvrde), danas pak postoji opasnost od proizvoljnoga postavljanja kršćanske inicijacije te kasnije trajne kateheze, bilo glede sadržaja bilo glede metode. Neki se pozivaju na *svoje kateheze*, a da se pravo ne zna koji im je sadržaj i način odvijanja, koliko se drže temeljnoga katehetskog kriterija *vjernosti Bogu i čovjeku*, te prijeko potrebe uvođenja u kršćansku zajednicu, posebice u njezino nedjeljno euharistijsko slavlje.

U uvjerenju da neki *nagovori*, predavanja ili tribine ne mogu zamijeniti redovitu i prikladnu katehezu, valja podsjetiti na dužnost onih koji predvode pojedine zajednice da djeluju u bliskome dosluhu s biskupom odnosno župnikom, a to znači da brinu o temeljnim sadržajima i temeljnoj strukturi kateheze i njezinim novim modelima, te njezinoj osnovnoj dimenziji uključivanja poglavito u župnu zajednicu. U tom smislu valja istaći i potrebu da stariji i *noviji duhovni pokreti ili zajednice*, a ovdje mislimo na one koji predstavljaju posebno bogatstvo za Crkvu jer djeluju u pravcu nove evangelizacije i kateheze, trebaju još više voditi računa o usmjerenjima središnjih dokumenata Crkve, odnosno Hrvatske biskupske konferencije i pojedinih biskupa s obzirom na katehetsku dimenziju pojedinih susreta.²⁰⁵

U vidu snažnijega biskupijskog *katehetskog zajedništva* valja više vrednovati stvaralaštvo na biskupijskoj razini, što drugim riječima znači više uvažavati i koristiti prigodne kateheze. One s jedne strane mogu biti redovito vezane uz *jaka vremena* crkvene godine (došašće, korizma, vazmeno i duhovsko vrijeme), te s druge strane vezane uz planove i događanja u partikularnoj Crkvi u pojedinoj *pastoralnoj godini*. Time se, uz potrebno stvaralaštvo, potiče jačanje crkvenosti na biskupijskoj razini. To će isto vrijediti i za posebne prigode, to jest programe, na razini Hrvatske biskupske konferencije.

vrijednosnoga sustava, odnosno razloga i stupnja opredjeljivanja za određene ljudske i kršćanske vrijednosti.

²⁰⁴ IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis*. Apostolska pobudnica – 1992., Glas Koncila, Zagreb, 1992., br. 37.

²⁰⁵ Poznato je da postoje posebni vidovi kateheze u sklopu pojedinih zajednica ili pokreta čiji ishodi nisu nužno vezani uz uključivanje u konkretnu župnu zajednicu. Njihove, već u praksi institucionalizirane oblike, valja proučavati i vrednovati. Pretpostavlja se da bi neki od njihovih specifičnih elemenata mogli biti na izgradnju zrelije i odgovornije vjere u župnoj zajednici.

76 Sve rečeno govori u prilog potrebe svojevrsnoga metodološkog smjerkaza za misionarski pastoral, kojim mora biti nadahnuta i suvremena kateheza. To upućuje na važnost promicanja svijesti radosnoga svjedočenja, istinskoga zajedništva, odnosno zajednica koje rado druge prihvaćaju, s više proročke uloge i ljubavi te misionarske težnje. Otud promišljanje o načinima približavanja onima koji ne vjeruju ili ne prakticiraju vjeru, i na toj crti pokretanja središta za evangelizacijske inicijative kako bi se događalo ponovno kretanje od Boga kao ishodišta i mjerila svega istinitog i spasiteljskog, svjesnija slavlja liturgije koja će više privlačiti, i sl.

Isusova parabola koja naglašuje vrijednost i *jedne izgubljene ovce* (usp. Lk 15,4-7) podsjeća nas na nužnost hoda za svima koji su se negdje *zapleli*, čak i nestali. Otud presudan zadatak traženja mjesta i načina za evangelizaciju i za župnu katehezu s *misionarski duhom*. A to znači da nije dovoljno samo učenje i slavlje vjere s ciljem da samo nama *bude lijepo*, makar i malomu broju uglavnom istih župljana, već traženje načina, odnosno spremanje za misionare Božje ljubavi i njegova milosrđa prema svima. Otud prijeka potreba jače i stvaralačke vjere koja se ne miri s *postojećim stanjem* kada su mnogi *odsutni*.²⁰⁶ Uza sve to što valja posvetiti veliku pozornost primjerenijim načinima (metodama) što se tiče prenošenja vjere, ipak valja imati na umu riječi pape Franje »da nijedna motivacija neće biti dovoljna ako u srcu ne bude gorio planem Duha Svetoga«²⁰⁷.

Stoga bi svi morali razumjeti zašto se Crkva, od biskupa do njegovih katehetskih ureda i župnika, ne umara ponavljati da je od bitne važnosti duhovno-vjernički profil vjeroučitelja, koji je svjedok vjere a ne samo *nastavnik vjeronauka* kao svakoga drugog predmeta. Isto tako, s obzirom na to da je primarna zadaća župne zajednice pripremati svakoga kršćanina za svjedočku zadaću, to mora biti vidljivo već u radu s djecom i mladima, koje treba odgajati da budu svojevrsni misionari. U tome smislu, u govoru o ciljevima školskoga vjeronauka i župne kateheze valja paziti da posebno mjesto zauzima svjedočenje i širenje vjere. Stoga djeci i mladima valja otvoreno ponavljati da time što upisuju vjeronauk i nakon proslavljenih sakramenata, a pogotovo što imaju sreću da su već u obitelji čuli za Krista, imaju također poziv, odgovornost i čast da budu njegovi svjedoci pred svojim vršnjacima, izbjegavajući opasnost izjednačavanja vrijednosti kršćanstva i raznih drugih religioznih pristupa, zastupajući čak samo neki opći humanizam. Zbog toga više snage treba uložiti upravo u motiviranje mladih da budu misionari među svojim vršnjacima, ne mireći se s time da većine njih nema nakon sakramenta potvrde u crkvi.

Dakako, valja reći da ni najbolja katehetska metodologija neće imati uspjeha ako se kateheza bude odvijala u svojevrsnome *getu*, izdvojena iz života župne zajednice, odnosno ako ona ne pokazuje da je to i njezina briga. U tome

²⁰⁶ Prijeko je potrebno imati na umu upozorenje pape Franje: »No, ako dopustimo sumnjama i strahovima da uguše našu smjelost i odvažnost, može se dogoditi da, umjesto da budemo kreativni, jednostavno ostanemo uljuljkani u svoju udobnost i ne postizemo nikakav napredak. U tom slučaju nećemo imati udjela u povijesnim procesima, nego ćemo mirno promatrati kako Crkva sve više stagnira« (EG, br. 129).

²⁰⁷ *Isto*, br. 261.

smislu je važno naglasiti da je »katehetska pedagogija učinkovita u onoj mjeri u kojoj kršćanska zajednica postaje konkretnim i primjerenim uporištem za hod vjere pojedinaca. To se događa ako se zajednica predstavlja kao izvor, mjesto i cilj kateheze (...), pretvarajući se u životno i trajno okružje rasta vjere.«²⁰⁸

Mediji u službi komuniciranja vjere

77 Vjernost evanđelju pretpostavlja i trajno traženje novih putova za katehetsku pouku. To znači da je potrebno tražiti prilagođeniji način govora i korištenja novih sredstava. Budući da u katehezi valja njegovati pluralnost govora, važno je istaknuti da i digitalni mediji u dobrome dijelu utječu na stvaranje slike o Bogu i čovjeku. Stoga je od posebnoga značenja potreba odgoja za *medijsku pismenost* pa će i način njihova korištenja biti objektivniji i korisniji. O tome se u posljednje vrijeme sve više govori pa mnoge skupine, osobito mladih, postižu značajne rezultate.

Ipak se u svezi s tim pitanjem valja vratiti sv. Ivanu Pavlu koji upozorava na činjenicu da uporaba tih sredstva često ovisi o načinu njihova voditelja ili skupine, te svijesti kako se kršćanska poruka mora inkulturirati u novim situacijama.²⁰⁹ Upravo je digitalna tehnologija snažno pomagalo u evangelizaciji i katehezi. Stoga se može reći da, ako nema odgovarajuće pripreme, ako prevladava izvođenje kateheze bez stvaralačkoga pristupa u kojem sudjeluju svi sudionici, osobito kada je riječ o mladima, teško je govoriti o katehezi u punome smislu te riječi. Zato valja na svim razinama, posebice biskupijskim, poraditi na stručnijemu osposobljavanju već u vrijeme teološkoga studija, u vidu korištenja suvremenih medija uz kritički pristup u odnosu na određene zloporabe.

S druge strane važno je istaknuti da katehete, uz druge pastoralne i katehetske djelatnike, trebaju imati na umu da u katehetskome procesu nije samo riječ o učenju vjere, čak i putem *daljinske komunikacije*, nego o ciljanom okupljanju kojega nema bez susreta s *licem drugoga*. Stoga, dok je potrebno naglašavati blagodati suvremenih medija u odvijanju katehetskih i drugih susreta, ne samo za mlade već i starije skupine, prijeko je potrebno isticanje prioriteta osobnoga susreta i komuniciranja. To znači da, uza svu blagodat medija komuniciranja, ipak valja imati na umu misao pape Franje o važnosti susretanja, odnosno *mistike* zajedničkoga življenja i *putovanja* ovim svijetom.²¹⁰ To zacijelo

²⁰⁸ ODK, br. 158.

²⁰⁹ Sv. Ivan Pavao II. upozorava na problem ako se digitalni mediji »prepuštaju slobodnu nahodnju pojedinaca ili malih skupina te u pastoralnome planiranju zadobivanju drugotno mjesto. Uporabom priopćajnih sredstava navještaj se ipak ne želi samo proširiti: riječ je o dubljoj činjenici da o njihovu utjecaju ovisi većim dijelom sama evangelizacija. Nije dakle dovoljno upotrebljavati ih za širenje kršćanske poruke i crkvenoga Učiteljstva, nego samu poruku treba ugraditi u tu *novu kulturu* koju stvara suvremeno komuniciranje. To je složeno pitanje, jer se ta *nova kultura* rađa, prije negoli iz sadržaja, iz same činjenice da postoje novi načini priopćavanja s novim jezicima, novim tehnikama i novim psihološkim ponašanjima« (RM, 37).

²¹⁰ »Danas, kada su mreže i sredstva ljudske komunikacije dostigli neslućene razvoje, osjećamo izazov da otkrijemo i prenosimo *mistiku* zajedničkog življenja, miješanja i uzajamnog susretanja, da se zagrlimo i jedni druge podupiremo, da zakoračimo u

upućuje na traženje načina i za tzv. personalizirani pastoral odnosno katehezu u susretu s pojedinom osobom ili skupinom, što se događa i putem raznih *pouka*, posebice u povodu redovite ili izvanredne pripreme na sakramente, odnosno u susretu s onima koji traže osoban razgovor.

Primat milosti i molitve

78 Pri traženju raznih modela u evangelizacijsko-katehetskome djelu potrebno je imati na umu riječi sv. Ivana Pavla II.: »Postoji kušnja koja uvijek prijete svakome duhovnom putu i samom pastoralnom djelovanju da se misli kako rezultati ovise o našoj sposobnosti da nešto učinimo ili planiramo. Sigurno je da Bog od nas traži stvarnu suradnju s njegovom milošću te nas dakle poziva da u svojem služenju zbog Kraljevstva uložimo sve svoje zalihe uma i djelovanja. No teško nama ako zaboravimo da *bez Krista ne možemo ništa učiniti* (usp. Iv 15,5).«²¹¹ U naglašavanju *primata milosti* i molitve valja učiniti sve kako bi naše kršćanske zajednice postale »vjerodostojne škole molitve, gdje se susret s Kristom ne izriče samo u molitvi za pomoć, već također u zahvali, hvalospjevu, klanjanju, razmatranju, slušanju, žaru čuvstava, sve do istinskoga zanosa srca«²¹². Upravo takav zanos bit će od naročite važnosti u izboru najboljih načina katehizacije. Štoviše, župna zajednica prožeta molitvenim duhom, kako na osobnoj i pučkoj tako na poseban način na liturgijskoj razini, predstavljat će izvrstan put u katehizaciji. Istinska molitva donosi ohrabrenje za novo i hrabro svjedočenje, na što nas priprema upravo Duh Sveti.

79 Zaključni poticaji

a) Odgovor na pitanje kako katehizirati ne može se više tražiti u očekivanju nekih *receptata na kratku stazu*, što još uvijek očekuje znatan broj pastoralnih djelatnika, nego je potrebno više stvaralačkoga duha. To znači da, premda to traži veću zauzetost, u prvom redu svećenik ne može više pribjeći onim katekizamskim metodama koje se temelje isključivo na učenju (memoriranju), odnosno na metodi *pitanja i odgovora*. U tome smislu, makar se neki dosadašnji materijali i modeli mogu držati korisnima za određenu situaciju, ipak se drži potrebnim nadići stvarnost monološkoga pristupa katehezi te otvarati prostore za dijaloški način u kojemu su angažirani *učitelj i učenik* (kateheta i naslovnik), s ciljem da se stvori susret s Riječju Božjom, ali i sudionika međusobno.

b) Dok je u školskome vjeronauku došlo do znatnih pomaka glede metodičkih pristupa, u župnoj katehezi još uvijek postoji prilično nesnalaženje. Uza sve to što župna kateheza omogućuje više prostora za stvaralaštvo i fleksibil-

vode toga oceana koji se, premda kaotičan, može pretvoriti u pravo iskustvo bratstva, karavanu solidarnosti, u sveto putovanje. Na taj će se način najveće mogućnosti koje pružaju komunikacije pretvoriti uz velike mogućnosti za susret i za solidarnost među svima« (EG, 88).

²¹¹ NMI, br. 38.

²¹² *Isto*, br. 33.

nost, ne mogu se *preslikati* metodički pristupi iz školskoga vjeronauka, nego je prijeko potrebno biti svjestan osnovnih postavka u predvođenju katehetskih skupina, bilo prema dobi bilo u *živim vjerničkim krugovima*. Drugim riječima, način življenja i djelovanja župne zajednice bitno utječe i na model katehetskog okupljanja koji smjera prema uvođenju u njezin život i djelovanje iz vjere.

c) Nije dovoljna osobna intuicija već je potrebno dublje propitkivanje o svrsishodnijim načinima *približavanja* današnjemu čovjeku s ciljem stvaranja zajednice Isusovih učenika koja ima posebno poslanje.

d) Važno je promicati takve katehetske susrete koji će imati obilježja svojevrsnog slavlja i otud posebnost hrvatskog modela *katehetsko slavlje (celebratio catechetica)*, koji je otvoren daljnjem poboljšanju. Stoga je važno nastojanje da susreti imaju ne samo poučnu već i molitveno-slavljeničku dimenziju.

e) Zadatak je biskupijskih katehetskih ureda i vijeća, u suradnji s Nacionalnim katehetskim uredom HBK, da sustavno rade na pripremi *katehetskih vodiča* (katekizama) za pojedine dobne skupine i posebne *krugove*, koji će pomoći u predvođenju katehetskih susreta, uvažavajući pritom postojeće katehetske materijale (priručnike) koji se izrađuju u nekim biskupijama.

f) Dakako, zadatak je Nacionalnog katehetskog ureda HBK, u suradnji s ostalim uredima i stručnjacima više profila, procjenjivati *katehetsku kvalitetu* određenih pokušaja te usmjeravati izradbu takvih *vodiča* (katekizama), koji bi se mogli preporučiti na nacionalnoj razini.

g) U formiranju katehetskih skupina valja se voditi i po tzv. ambijentalnom načelu, ovisno o tome je li riječ o gradskoj ili seoskoj sredini, većim ili manjim župnim zajednicama, ali uz uvjet da katehetski procesi moraju biti takvi da postoju temeljni katehetski kriterij: vjernost Bogu i čovjeku. U protivnom, brzo se događa tzv. katehetsko zasićenje, čak i otklon od kateheze (vjeronauka).

h) Premda je vjera Božji dar i valja voditi računa o *primatu milosti* prijeko je potrebno razmišljati o načinima i sredstvima koja mogu pospešivati njezino buđenje i rast, u što se svakako ubrajaju i digitalni mediji, s ciljem da više do izražaja dođe stvaralački pristup sudionika, pri čemu će biti potrebno više pozornosti posvetiti toj temi i u pripremi svećeničkih kandidata. Ništa se ne može prepustiti samo dobroj volji ili nekoj intuiciji i proizvoljnosti.

i) U oblikovanju katehetskih itinerarija trebat će upozoravati pojedince i zajednice da nije dovoljno pasivno posjedovanje vjere na temelju naučenih formula koje nisu kadre promijeniti život, vjerom iz navike i običaja, već je prijeko potrebno ciljati prema posvješćivanju vjere koja je otvorena rastu i što vjerodostojnijem povjerenju Bogu Isusa Krista. Istodobno takva vjera raste u radosti da je se drugima može posvjedočiti, odnosno djelovati iz vjere.

j) Katehetski susreti ne mogu ispuniti svoju ulogu ako u njima ne odzvanja istinska kršćanska nada kao *radosna vijest* koju nam evanđelje donosi, a što mora još više doći do izražaja u svijetu ispunjenu beznađem.²¹³

²¹³ Stoga valja imati na umu riječi pape Benedikta XVI. da »evanđelje ne samo da obznanjuje stvari kojima čovjek obogaćuje svoje znanje već ono i djeluje na čovjeka i mijenja njegov život. Mračna vrata vremena i budućnosti širom su otvorena. Onaj koji ima nadu živi drukčije: dan mu je novi život.« (BENEDIKT XVI., *Spe salvi*. U nadi spašeni, enciklika, 30. studenoga 2007., Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 149, Zagreb, 2008., br. 2.).

V. DIO

Pomaci u organizaciji i usklađivanju navještaja i kateheze na svim crkvenim razinama

Vas sam nazvao prijateljima jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga. Ne izabrate vi mene, nego ja izabrah vas i postavih vas da idete i rod donosite i rod vaš da ostane te vam Otac dadne što god ga zaištete u moje ime... A kada dođe Branitelj koga ću vam poslati od Oca – Duh istine koji od Oca izlazi – on će svjedočiti za mene. I vi ćete svjedočiti jer ste od početka sa mnom (Iv 15,15-16.26-27).

Uloga biskupa i svećenika u evangelizacijsko-katehetskom poslanju u novim okolnostima

80 Isusov izbor učenika, navjestitelja-katehete, kao velik izraz povjerenja, pretpostavlja s jedne strane njihovu zahvalnost, a s druge strane odgovornost za povjereno im poslanje. Ostanu li vjerni, imat će u snazi Duha Svetoga njegovu stalnu potporu. U današnjim promijenjenim i izrazito složenim prilikama na poseban je način postalo još očitijim da bez jačanja zajedničke odgovornosti svih članova Božjega naroda ni najkvalitetniji pothvati pastira Crkve u cjelini neće imati posebnoga uspjeha. Stoga će se morati više poraditi na tzv. umreženoj i učinkovitijoj suodgovornosti, pod vodstvom biskupa, kako bi se u pojedinoj partikularnoj Crkvi još više ostvarila tvrdnja *Općega katehetskog direktorija* da je »kateheza temeljna evangelizacijska djelatnost svake partikularne Crkve«²¹⁴. Upravo on treba »zajamčiti stvarni prioritet aktivne i učinkovite kateheze«²¹⁵, a to će se očitovati u pravoj organizaciji, odnosno utvrđivanju globalnoga plana kateheze, koji mora biti artikuliran i koherentan u osiguranju osoba, a to znači prikladno pripremljenih kateheta i sredstava, pri čemu je od presudne važnosti buđenje i podržavanje pravoga *katehetskog žara*.²¹⁶

Još ranije, a posebice po uvođenju vjeronauka u školski sustav, u pojedinim biskupijama biskupi su nastojali oformiti katehetske urede koji bi im trajno pomagali u organizaciji evangelizacijsko-katehetskoga zadatka. Oni djeluju u

²¹⁴ ODK, br. 218.

²¹⁵ ODK, br. 223.

²¹⁶ Usp. CT, br. 63d

uskoj suradnji s Nacionalnim katehetskim uredom HBK.²¹⁷ Međutim, može se primijetiti da se češće događa raskorak između smjernica i dokumenata HBK kao i pojedinih biskupa s jedne strane, te njihove primjene u redovitoj evangelizaciji i katehezi s druge strane. Često je tome uzrok sve sekulariziranija situacija koja pogoduje otporima raznim pothvatima ili pak nesnalaženje dijela svećenika, pomanjkanje njihova odgovarajućega do/školovanja i prebacivanja glavnine odgovornosti na vjeroučitelje u školi. Pritom kršćanski laici, osobito oni teološki educirani, uza sve dobre primjere angažmana, u dobrom dijelu sredina nisu našli pravo mjesto i zbog ostataka starih podjela *vrh-baza, kler-laici*, odnosno klerikalizma koji ne pogoduje podjeli odgovornosti. Zato papa Franjo naglašuje da za laike u nekim »partikularnim Crkvama ne postoji prostor gdje bi mogli govoriti i djelovati, zbog pretjeranoga klerikalizma koji ih drže podalje od mjesta na kojima se donose odluke«²¹⁸. U tome smislu očito je da će projekt *nove evangelizacije*, a time i kateheze, zahtijevati reviziju nekih dosadašnjih stilova ponašanja, posebice kada je riječ o vrednovanju vjernika laika na temelju njihova krsnoga ili općeg svećeništva o kojem govori Drugi vatikanski koncil.²¹⁹ Važno je naime naglasiti da oni, bilo kao vjeroučitelji u školi bilo kao katehete u župnoj zajednici, trebaju imati prilike očitovati svoje proročko, svećeničko i kraljevsko dostojanstvo i poslanje.²²⁰ Sve to naime pripada u ljepotu, radost i bogatstvo kršćanskoga života.

81 Uza sve što postoje neke nedoumice pa i nesnalaženja te pomanjkanje žara, ipak valja izraziti priznanje većini svećenika koji vjeronauk u školi shvaćaju kao velik pastoralni izazov, jer je njime obuhvaćeno mnogo djece i mladih koji se možda nikada ne bi susreli s izravnim Kristovim prijedlogom života. Isto tako i njihovi se roditelji ne bi barem najmanje imali prilike približiti župnoj zajednici. Valja istaknuti da mnogi župnici i njihovi suradnici nastoje imati korektnu i vrlo dobru suradnju sa školom, čime se ostvaruju dobri kontakti, osobito s prosvjetnim djelatnicima, od kojih je jedan dio uključen i u župnu zajednicu. U isto se vrijeme valja suočiti i sa zabrinjavajućom pojavom slabljenja žara kod onih koji ne pridaju dovoljnu pozornost vjeronauku u školi i katehezi. Zato su hrvatski biskupi u više navrata smatrali prijeko potrebnim upozoriti, barem svećenike srednje i mlađe dobi, na važnost i njihove barem djelomične prisutnosti u školskome sustavu, posebice u nekim većim centrima.²²¹ Valja se prisjetiti onih vremena, tridesetih i četrdesetih godina

²¹⁷ Nacionalni katehetski ured HBK osnovan je početkom devedesetih godina 20. stoljeća, a zadatak mu je koordinirati na nacionalnoj razini sva pitanja, posebice glede vrlo zahtjevnih zadataka s obzirom na što adekvatnije usustavljenje vjeronauka u školi do izrade udžbenika i permanentnog doškovanja vjeroučiteljskog kadra, izdavanja *Katehetskog glasnika* koji informira i animira vjeroučitelje i svećenike o svim najvažnijim pitanjima, i dr.

²¹⁸ EG, br. 102.

²¹⁹ Usp. LG, br. 10.

²²⁰ Usp. 1 Pt 2,9.

²²¹ U tome su smislu u dokumentu Na svetost pozvani jasno rekli: »Župnici i njihovi suradnici-svećenici ne bi smjeli školski vjeronauk prepustiti samo vjeroučiteljima-laici-

prošloga stoljeća kada je vjeronauk još bio u školi, da su neki svećenici bili samo katehete u određenoj školi i ta se služba katehete jako cijnila u svim krugovima. Ne bi li, iako negdje nema dovoljno svećenika za redovitu pastvu, ipak trebalo razmisliti da se poneki od njih posvete samo toj službi koju treba najviše vrednovati. S druge strane, dijelom zabrinjava i to što se možebitnim isključivanjem iz vjeronauka u školi često u očekivanoj mjeri ne događa značajnije posvećivanje župnoj katezezi.

Ako se pravo shvati nova evangelizacija, za svećenike to znači da nisu samo predvoditelji liturgijskih slavlja nego i navjestitelji. Oni su odgojitelji Božjega naroda u vjeri²²², a to se ne čini samo liturgijom, već u prvome redu katehezom. Zato opravdano *Opći direktorij za katehezu* od svećenika očekuje da vode brigu »o temeljenoj impostaciji kateheze i njezinom prikladnom programiranju, oslanjajući se na aktivno sudjelovanje samih kateheta i pazeći da bude dobro sastavljena i dobro usmjerena«²²³, te da trebaju znati uključiti katehetsko djelovanje »u projekt evangelizacije zajednice«, kako bi se ostvarila prava veza »između kateheze, sakramenata i liturgije«. To ne znači da oni sami trebaju sve činiti već, kako naglašava spomenuti *Direktorij*, trebaju buditi smisao »za zajedničku odgovornost prema katezezi kao zadaći koja zahvaća sve«²²⁴.

U tom je smislu važno i pitanje teološko-katehetskoga studija koji u svojoj programe treba stavljati veći naglasak na osposobljavanje za evangelizacijsko-katehetsko djelovanje. A s druge strane, u partikularnim će Crkvama trebati voditi još veću brigu o permanentnom obrazovanju. Otud i potreba osnivanja prikladnih pastoralno-katehetskih institucija, ali ne samo *kabinetskoga tipa*, koje bi bile na pomoć svećenicima u njihovoj tako prevažnoj ulozi, posebice u pružanju što prikladnijih uputa i katehetskih materijala. Dakako, vodeći računa o složenosti pastoralno-katehetskog djelovanja, prijeko je potrebno tim pitanjima posvetiti daleko veću pozornost i u sjemenišnoj formaciji, odnosno u odgoju budućih svećenika. Shvaćanje pastoralno-katehetske službe kao sakramentalnoga identiteta svećeničkog poziva prijeko je potrebno stjecati i u Sjemeništu.

ma. Jer ako istovremeno zanemaruju župnu katehezu, sve se više udaljavaju od djece i mladih, gubeći tako ponegdje svaki kontakt s njima. Potrebno je, stoga, da župnici i njihovi svećenički suradnici, uz redovito održavanje župne kateheze, s nekoliko sati budu prisutni kao vjeroučitelji u školi, koliko radi kontakta s djecom i mladima, toliko i radi veze s upravom škole i s nastavnim osobljem.« (NSP, br. 25).

²²² U tome smislu koncilski dekret o službi i životu svećenika kaže: »Zato na svećenike kao odgojitelje u vjeri spada da se sami ili preko drugih brinu da pojedini vjernici budu u Duhu Svetom dovedeni do toga da razvijaju vlastit poziv po evanđelju, do iskrene djelotvorne ljubavi i do slobode kojom nas je Krist oslobodio. Mala će korist biti od ceremonija, makar i lijepih, ili od udruženja pa bila i cvatuća, ne bude li sve to služilo odgajanju ljudi da postignu kršćansku zrelost« (PO, br. 6).

²²³ ODK, br. 225.

²²⁴ *Isto*, br. 225. Od kolike je važnosti uloga svećenika u katezezi posebno govore izlaganja na Međunarodnom simpoziju održanom u organizaciji Tajništva Talijanske biskupske konferencije u Rimu, u svibnju 2003. godine, na kojem su sudjelovali predsjednici katehetskih vijeća pojedinih biskupskih konferencija i nacionalnih katehetskih ureda, odgovornih za katehezu. Preporučuje se svećenicima da razmotre izlaganja koja bi mogla pomoći u shvaćanju važnosti kateheze i njezine koordinacije, objavljena u *Katehetskom glasniku*, VI (2009.) 3, str. 21-126.

Realnija prosudba vjeroučiteljske službe

82 Ulaskom vjeronauka u školu gotovo sve oči bile su uprte u vjeroučitelje – svećenike, redovnike i redovnice, a posebice u laike koji su s vremenom postali najbrojniji. Svima treba iskazati veliko priznanje. Dakako, razumljivo je da biskupi i župnici povremeno izražavaju i sve veća potrebna očekivanja od odgajatelja u vjeri u javnim predškolskim ustanovama i vjeroučitelja u školi do kateheta u župnoj zajednici. To se odnosi na njihov profil, pripremu i svjedočko opredjeljenje. Riječ je, naime, o njihovom zadatku koji ima odjeka u dubini bića mladoga čovjeka, u njegovu temeljnom životnom opredjeljenju za što nije dovoljno samo prenošenje znanja već i iskustvo vjere.

Ipak, kada se uzme u obzir cjelokupna situacija, Crkva – imajući na umu neke nedostatke i propuste – s određenim realističnim ponosom može reći da je s najvećim dijelom vjeroučitelja u školi ispunila i ispunjava svoje navjestiteljsko-dijakonijsko poslanje, te da su mnoga djeca i mladi imali priliku izravno i kvalitetno čuti za Kristov navještaj spasenja. Osim toga, zahvaljujući NKU HBK i biskupijskim katehetskim uredima, razvijena je dobra mreža njihova trajnog usavršavanja pomoću katehetskih škola, stručnih vijeća vjeroučitelja na biskupijskoj razini, štoviše i onih u suradnji s državnim odgojno-obrazovnim institucijama (agencijama) na županijskoj razini. Time se vjeroučiteljima omogućuje rast u specifičnim kompetencijama kao što su: religiozna, odgojna, promotivna, duhovna, eklezijalna, komunikacijska i druge.

Kada je posrijedi vjeroučiteljska služba, od presudne je važnosti njihova eklezijalna dimenzija s izrazitijom i njima svojstvenijom kršćanskom duhovnošću. Međutim, problem nastaje kada neki vjeroučitelj nije dovoljno svjestan primjedaba i sugestija župnika i katehetskoga ureda. Naime, kanonski mandat koji je dobio od Crkve poziva ga na usku suradnju s biskupom koji mu je dodijelio mandat, s njegovim nadležnim uredima te s konkretnom župnom zajednicom. U prvome redu on je pozvan na trajno produbljenje svojega vjerničkog života, svjestan da djeluje *u ime Crkve*. Otud je od presudnoga značenja njegov duhovno-vjernički profil i svjedočka usmjerenost. Nije svejedno hoće li biti samo neki *profesionalac* ili onaj koji je uvjeren da će pobuditi zanimanje kod učenika, jer tek ako vide da živi kao onaj čiji se život bez izrazitoga opredjeljenja za Isusa ne može protumačiti, te ako, u tome smislu, o kršćanstvu uglavnom ne govori kao o nekom *zakoniku* sa zabranama i propisima, nego kao o radosti Isusovih blaženstava. On se ne može pozivati na neka *svoja gledanja* ili čak na neku duhovnost, već se mora opredijeliti za trajnu izgradnju, uz *čitanje* pitanja i problema svojih vjeroučenika. U tome se smislu neće osjećati toliko *osamostaljenim* da ga, za razliku od drugih nastavnika, župnik i župna zajednica ne mogu pitati ni o *njegovoj vjeri* niti o sakramentalnome životu u župnoj zajednici.

83 S druge strane, treba reći da katkad postoje pretjerana očekivanja od župne zajednice i župnika, uz ostalo da je vjeroučitelju gotovo prva dužnost *dovesti* svu djecu i mlade u crkvu, te ponekad preuzeti i svu župnu katehezu. U isto vrijeme, problem je ako ta zajednica ima *uska gledanja* o evangelizacijskom poslanju, kako bi zahvatila mlade naraštaje, jer joj je samo važno da djeca dođu na nedjeljnu misu i da *obave* slavlja prve pričesti i svete potvrde.

Očito će se na te tri razine u odnosu na vjeronauk u školi, to jest od obitelji do župne zajednice i župnika, morati dogoditi značajnije i kvalitetnije promjene, glede novoga profiliranja cijele zajednice i njezinih službenika. Kako, uz ostalo, ne voditi računa o blagodati da se neko povjerenstvo župne zajednice posveti primjerenoj suradnji sa školom, i u vidu potpore vjeroučitelju, s obzirom na događanja prigodom početka i završetka školske godine (misa zaziva Duha Svetoga i misa zahvalnica), suradnju u prigodnim proslavama u povodu većih blagdana, i sl. Jer upravo s vjeronaukom u školi župna zajednica ima priliku za *evangelizacijske zahvate* u javnome prostoru, štoviše za specifičan *pastoral škole*, o čemu je riječ i u spomenutom dokumentu HBK (2000.)²²⁵. Stoga valja otvoreno reći da župna zajednica puno gubi ako zanemaruje zanimanje za različita područja odgoja u vjeri koja se događaju izvan župne zajednice.

Da bi se ostvarila što bolja suradnja, potrebno je da se župnici i župno pastoralno vijeće izravnije upoznaju s vjeronaučnim planovima i programima te s udžbenicima, odnosno sadržajima vjeronauka u školi. Tada će im biti lakše raditi i na planiranju župne kateheze. Stoga je, rekli su hrvatski biskupi »od posebne važnosti usklađivanje svih odgojnih, odnosno katehetskih čimbenika, tj. obitelji, zajednice i škole, kao i školovanje osposobljenoga kadra koji će provoditi katehezu u novim i uvelike promijenjenim prilikama«²²⁶. To znači da će župnik, kao prvi koordinator, trebati posvetiti veću pozornost tzv. *odgojnom savezu* između roditelja, vjeroučitelja u školi i župnoga katehete, sve s ciljem da se što kvalitetnije odvija odgoj i rast u vjeri. Jer, upravo kada je riječ o roditeljima, osjeća se potreba njihova drukčijega *zahvaćanja*, tim više što su katkad i ravnodušni ili distancirani.

Župnikov je zadatak promicati komunikacijsku osposobljenost pojedinih suradnika koji će znati zahvaćati druge, kako bi se suradnički mentalitet proširio na cijelu župnu zajednicu, bez obzira na dob ili naobrazbu, jer u župi nema mjesta suparništvu i izdvajanju. Jednako tako župe ne trebaju *aktiviste-menadžere* koji *sve znaju* i *sve sami mogu*, nego istinske vjernike suradnički raspoložene. Zato je od presudne važnosti njegovanje istinske duhovnosti, sakramentalnoga života i *duhovnosti zajedništva*, jer je Crkva u konkretnoj župnoj zajednici »dom i škola zajedništva«²²⁷. I stoga je pohvalna inicijativa da župnik povremeno organizira duhovne obnove (gdjegdje i vježbe) za sve suradnike.

Ključno pitanje župnih kateheta – redovnica i laika

84 Slabljenju župne kateheze pridonijelo je zacijelo i nedovoljno profiliranje lika i mjesta katehete u župnoj zajednici. Očekivalo se da će se i tome zadatku posvetiti školski vjeroučitelji ili barem većim dijelom pomagati, ali to nije bilo dovoljno, čak je ponegdje došlo i do znatnih nesuglasica. To se dogodilo najviše zato što se dio svećenika nije ispravno snašao u promišljanju župne kateheze u novim okolnostima, odnosno nije dovoljno uočio potrebu njezine drukčije postavke otkako je vjeronauk u školi, svakako ne usredotoče-

²²⁵ Usp. ŽKOŽZ, br. 100-102.

²²⁶ NSP, br. 21.

²²⁷ NMI, br. 43-45.

ne samo na djecu i eventualno mlade, već na cijelu zajednicu. Negdje je izgledalo kao da su pitanje odgoja u vjeri izmjestili iz središta svoje pastoralne zauzetosti. Takva se situacija ponegdje i danas može primijetiti.

U tome kontekstu prijeko je potrebno ponovno se podsjetiti na *Poruku hrvatskih biskupa* (1991.), kao i na onu u početku 2000. godine, da »školski vjeronauk ne može zamijeniti i učiniti suvišnom župnu katehezu. Ta dva oblika vjerskoga odgoja nisu istovjetna, nego se nadopunjuju. Zbog toga se svim silama moramo suprotstavljati pokušajima zanemarivanja župne kateheze na račun školskoga vjeronauka.«²²⁸ Naime, župa je bila i ostaje »najznačajnije mjesto u kojem se oblikuje i očituje kršćanska zajednica. Ona je pozvana biti bratska i ugodna obiteljska kuća gdje kršćani postaju svjesni da su narod Božji«²²⁹ i prema tome, da bi zahvatila djecu i mlade, kao i sve one koji se žele približiti Bogu u Crkvi, dužna je prihvatiti obnovu »kao jedan od najprečih zadataka«²³⁰.

Međutim, dogodilo se da se u cijelom tom procesu, i na biskupijskoj razini, još nije pravo profilirao lik i status župnoga katehete koji bi se uglavnom posvetio župnoj katehezi u raznim oblicima. Razumljivo je da se opravdano očekuje da vjeroučitelj u školi, kao i svaki svjesniji vjernik, dio vremena posveti svojoj župnoj zajednici, a to znači da dobrovoljno treba biti spreman na predvođenje nekoliko župnih katehetskih susreta. Ipak, zbog prevelike zauzetosti u školi, uz obitelj, očito nije moguće očekivati, osobito u većim župnim zajednicama, da preuzme predvođenje više ili čak svih katehetskih skupina. Osim toga, ne misli se dovoljno na problem kada vjeroučitelj u školi ostaje sklon župne katehetske susrete pretvoriti u *školski sat*, odnosno gotovo u ponavljanje onoga što radi u školi. To ipak nije narav i zadaća župne kateheze.

85 Sve rečeno govori u prilog primjerenijega trajnog obrazovanja za župnu katehezu, i to za svećenike, vjeroučitelje u školi, a dakako i za posebne katehete u župnoj zajednici. Stoga se primjećuje da nedostaju zajednički susreti koji bi pomogli što prikladnijemu župnomu katehetskom procesu. Taj se posao ne može prepustiti proizvoljnoj kreativnosti, pa makar i sposobnijih djelatnika, a pogotovo se ne može apstrahirati od onoga što se putem studija i stručne literature, posebice u crkvenim dokumentima, govori o župnoj katehezi.²³¹ Stoga je opravdano postaviti pitanje: koliko se jača svijest o potrebi stvaranja *novoga lica* župne zajednice koja ima ulogu drukčije potpore cjelokupnoj katehizaciji, danas u kontekstu nove evangelizacije?

Na temelju rečenoga, u gotovo novim okolnostima, osjeća se goruća *potreba definiranja lika župnoga katehete* ili župnoga pastoralnog asistenta koji bi uglavnom obavljao samo tu službu, bilo da je riječ o redovnicama bilo o

²²⁸ NSP, br. 25.

²²⁹ ODK, br. 257.

²³⁰ NSP, br. 28.

²³¹ Sve više se osjeća potreba da pojedini svećenici, pa čak i educiraniji vjernici laici, bolje prouče barem temeljne dokumente kao što su oni vatikanski *Catechesi tradendae*, *Opći direktorij za katehezu*, te oni od strane Hrvatske biskupske konferencije *Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program* i *Na svetost pozvani*, te dr.

laicima. Naime, uza sve to što svaki osvjedocheniji vjernik može i mora raditi na prenošenju i odgoju vjere, ipak svatko ne može biti službeni župni kateheta. U tome smislu treba više brige posvetiti tomu katehetskom poslanju, a to znači i školovanju na posebnim institutima ili školama, makar i nisu na razini teoloških učilišta (fakulteta), ali uključuju dostatnu teološko-katehetsku naobrazbu, o čemu govore i svi crkveni dokumenti,²³² premda nije uvijek lako ostvariti sva njihova očekivanja.²³³ Ti su seminari prijeko potrebni radi stjecanja temeljnih karakteristika: *biti, znati, znati činiti i djelovati zajedno*. Riječ je o ljudskom i kršćanskom sazrijevanju katehete, bilo da je posrijedi teološko znanje bilo metodološka osposobljenost za prenošenje vjere. Riječ je, dakle, o istinskom sazrijevanju kršćanskoga identiteta koji je utemeljen na kristocentričnoj duhovnosti.

Očito će trebati više poraditi na profiliranju poslanja i *službenog postavljanja* župnoga katehete. Oni moraju steći uvjerenje da ih Crkva zaista treba, kako ističu i crkveni dokumenti, koji upućuju na važnost *primanja službenoga poslanja* od Crkve.²³⁴ U tome smislu valja misliti i o javnome, štoviše i *obrednome postavljanju* katehete u službu. Jer, ako se vjeroučiteljima u školi, u vrijeme mise ili posebne Službe riječi, podjeljuje kanonski mandat, očito nešto sličnoga valja činiti i s obzirom na službu župnoga katehete. To bi zacijelo više senzibiliziralo župljane da u danim okolnostima, posebice u većim pastoralnim centrima, na različite načine, uključujući, ako za to postoji mogućnost, i financijsku podršku, vrednuju tu službu. Činjenica je da velik broj teološki educiranih laika nema afiniteta za vjeronauk u školi, a za mnoge uostalom i nema *radnoga mjesta*, a mogli bi se angažirati u župnoj zajednici kao pastoralni asistenti i katehete. Dok valja stimulirati dobrovoljni rad, ipak će trebati nešto više osjetljivosti i domišljatosti i za *ulaganje u ljude*, konkretno u stručnjake, voditelje katehetskih centara i katehete,²³⁵ pa čak i na uštrb nekih drugih župnih izdataka.

²³² Dokument HBK ŽKOŽŽ posvećuje znatnu pozornost upravo pitanju: tko bi mogao biti župni kateheta-animator; koja je formacija potrebna. Štoviše, donosi se i program škole za župne katehete na međubiskupijskoj ili biskupijskoj razini, br. 96-99.

²³³ Usp. ODK, br. 217-285.

²³⁴ *Opći direktorij za katehezu* u tom kontekstu doslovce kaže: »Osjećati se pozvanim biti kateheta i primiti od Crkve poslanje za to doista može dovesti do različitih stupnjeva posvećivanja, prema karakteristikama svakog pojedinca. Ponekad kateheta može surađivati u katehetskoj službi kroz određeno razdoblje svojega života ili također jednostavno na prigodni način. No, ta služba i suradnja uvijek ostaju dragocjene. Ipak, važnost katehetske službe preporuča da u biskupiji bude određen broj redovnika i vjernika laika koji su javno priznati te se trajno i velikodušno posvećuju katehezi, i u zajedništvu sa svećenicima i biskupom pridonose crkvenom oblikovanju kateheze koja je vlastita toj biskupijskoj zadaći.« (ODK, br. 231)

²³⁵ Govoreći o prijekoj potrebi da Crkva treba obnoviti povjerenje u katehetsko djelovanje kao prvenstvenu zadaću, sv. Ivan Pavao II., naglašuje da je ona »pozvana da katehezi posveti svoje najbolje ljudske zalihe i snage ne štedeći trud, napore, umore i materijalna sredstva da je što bolje organizira i da obrazuje sposobno osoblje. To nije jednostavan ljudski račun nego stav vjere. A stav vjere odnosi se uvijek na vjernost Bogu koji nikada ne uskraćuje odgovora« (CT, br. 15).

86 Dok se pridaje važnost stručnoj pripremi i doškolovanju župnih kateheta, ipak se može reći da mnogi vjernici laici, osobito oni educiraniji i osvijeđeniji u vjeri, mogu biti pomoćnici u župnoj katehezi raznih oblika. Tu se misli na one, od mladih do odraslih, koji su prošli neke prikladne seminare, koji prate i neku teološku i katehetsku literaturu, katolički tisak te sudjeluju u nekim značajnijim duhovnim pokretima. Oni mogu biti dragocjena pomoć u pripremi djece za prvu pričest ili krizmu, u radu s roditeljima i djecom predškolske dobi te s osobama s teškoćama u razvoju, negdje i kao pomoćnici, a u nekim manjim sredinama gdje svećenik rjeđe može doći, čak i kao voditelji. Zanimljivo je da u nekim zemljama postoji veliki broj roditelja, osobito žena i majki, koje obnašaju i katehetsku službu. Zar takvi vjernici nisu prijeko potrebni u animiranju i nekih *živih vjerskih zajednica ili krugova*, kao *prva ruka* u pomaganju župniku ili službenim katehetama, a katkad da ih čak i zamijene? U svakom slučaju, valja iskoristiti veliki potencijal, odnosno karizme koje se kriju u brojnim vjernicima laicima, bez kojih ne može biti ni cjelovite župne kateheze, a da se i ne govori o promjeni *lica* župne zajednice. Za takve osobe, kao dragocjene suradnike, valja razmišljati o posebnim oblicima trajnoga usavršavanja, gdje je uloga župnika od pogravitve važnosti.

Specijalizacija stručnjaka kateheta

87 Ako imamo na umu da je evangelizacija u cjelini i u sklopu nje kateheza temeljno poslanje Crkve, onda tomu zadatku valja pristupiti sa svom ozbiljnošću i odlučnošću i što se tiče školovanja znanstvenoga i stručnoga kadra. Slijedeći, naime, *duh i slovo* crkvenih dokumenata, posebice *Općeg direktorija za katehezu*, možemo vidjeti od kolike je važnosti školovanje stručnoga kadra za evangelizacijsko-katehetski zadatak. Taj je studij, odnosno specijalizacija, sve zahtjevniji jer pretpostavlja osposobljenost s teološkoga i psihopedagoškoga stajališta te stalno usavršavanje za komunikacijske i druge mjerodavnosti. Zato je taj studij i zbog svoje interdisciplinarnosti poznat po prilično širokim zahtjevnostima. Premda je zadatak svih teologa riječju i djelom utjecati na pomake u redovitom pastoralu, odnosno katehezi, to se na poseban način očekuje od pastoralnih teologa i kateheta kojih bi u Hrvatskoj ipak trebalo biti više, posebice ako se imaju na umu toliki zadaci koji se nalaze pred Crkvom. Naime, za izravno promišljanje i djelovanje u evangelizacijsko-katehetskome zadatku traži se više ljudi, i to onih koji neće biti samo stručnjaci s akademskim titulama, već i osposobljeni za animiranje, organizaciju i timski rad. Uz njih će trebati formirati i ostale stručnjake za katehezu na više razina koji će pomoći u pripremi tzv. bazičnih župnih kateheta i odgovornih za katehezu na biskupijskoj i nacionalnoj razini.

Dok valja pozdraviti porast broja redovnica i vjernika laika koji se posvećuju specijalizaciji u pastoralno-katehetskoj grani, valja voditi brigu i o određenom ravnovjesju muških i ženskih osoba. Isto tako tu svećenici ne bi smjeli uzmanjkati. Naime, ta je struka specifična i po tome što je posrijedi potreba konkretnije pomoći župnicima u promicanju odgoja u vjeri u svim područjima, a tu su upravo potrebni svećenici kao stručnjaci u pastoralnoj teologiji i kateheta. Razumljivo je da će župnicima često više moći pomoći upravo svećenici kao pastoralno-katehetski stručnjaci, jer imaju mogućnost ne samo

održati predavanja, odnosno seminare ili kateheze, već predvoditi i liturgijska slavlja, čime mogu dati veći doprinos u cjelokupnome animiranju župnih zajednica. Zato valja više misliti i na specijalizaciju svećenika, kako dijecezanskih tako i redovničkih, za katehetske stručnjake, kako za rad na crkvenim učilištima tako i za predvođenje pastoralno-katehetskih ureda i povjerenstava na nacionalnoj i biskupijskoj razini.

U svezi s rečenim, a u vidu nove evangelizacije i kateheze, velika je uloga crkvenih učilišta (fakulteta) upravo u stimuliraju evangelizacijsko-katehetske specijalizacije. Pritom bi cjelokupni studij, uz sjemenišni odgoj, trebao doživjeti određen preustroj, kako bi studente više pripremao za evangelizatore. To znači da će, i u izbornim predmetima, trebati pružiti mogućnost veće pripreme za promicanje nove evangelizacije i kateheze, barem za one za koje se sigurno pretpostavlja da će izravno djelovati u pastoralu. To je danas istaknuta potreba Crkve koja se očituje i osnivanjem *Papinskoga vijeća za promicanje nove evangelizacije*. Temeljem toga, očekuje se da studenti neće moći biti samo vrsni poznavatelji teologije a da u isto vrijeme neće biti primjereno osposobljavani da budu graditelji kraljevstva Božjega. Za to se traži ne samo znanje već i vježbanje u *čitanju znakova vremena* te traženju svrsishodnijih odgovora Crkve u naviještanju u novim okolnostima, što pretpostavlja i vježbanje u *prericanju* evanđelja i novoj komunikaciji. Otud neprihvatljiva činjenica da se katkad čak i mladi svećenici nedostatno trude da steknu *katehetski afinitet*, nerado prihvaćajući čak i predvođenje vjeronauka u školi.

Veća uloga stručnjaka u promjeni pastoralno-katehetske prakse

88 Na tragu rečenoga, valja istaknuti da novoj evangelizaciji i katehezi ne ide u prilog pojava rascjepkanosti pojedinih struka, odnosno specijalizacija. Naprotiv, svi bi trebali više djelovati *timski*, a sve s ciljem jačanja evangelizacijskog procesa, u kojemu su potrebne sve teološke discipline, svjesni kako mogu utjecati na promjene, u situaciji rastućega sekularizma i praktičnoga ateizma. Premda su se vremena umnogome promijenila, valja se prisjetiti blagodati timskog suradništva teologa svih profila, dijecezanskih i redovničkih, na katehetskim školama sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća, za što danas postoje daleko veće mogućnosti. S druge strane, svećenici i katehete iz konkretne pastoralne prakse pozvani su više se koristiti inicijativama katehetskih ustanova kao i promišljanjem struke, posebice na teološko-pastoralnim tjednima, školama i seminarima. Naime, postoji opasnost da se u Crkvi stvori dojam da su stručnjaci potrebni samo za fakultete i stručne radove, a ne za mijenjanje konkretne prakse, sve dotle da se zanemaruje njihov doprinos, tim više ako danas netko hoće nešto više saznati, drži da mu je dovoljno *poći na internet* te da mu ne treba konzultacija sa stručnjacima. Tako se osiromašuje evangelizacija.

Novosti u uvjerenju i djelovanju ne može biti bez istinskoga zajedništva, bez obzira na različitosti u pojedinim pristupima. Biti *zajedno u Kristu* temeljni je preduvjet za ostvarivanje Božjega kraljevstva. Ako je najveće djelo ljubavi prema čovječanstvu upravo *posluživanje Riječi*, a to znači Božjega nauma spasenja u Kristu, snagom Duha Svetoga, onda se Crkva mora više založiti u onim segmen-

tima svoga djelovanja koji smjeraju buđenju i odgoju zrelije i svjedočke vjere. Zato su svi odgovorni pozvani na veće zajedništvo te *umreženije* djelovanje u svim pothvatima. Od osobitoga je značenja suradnja u izradi smjernica i praktičnih materijala koji bi u tome mogli pomoći. U protivnome se može dogoditi podvojenost čak i u nekim važnim postavkama, pogotovo ako se ne uvažavaju teološko-pastoralna promišljanja u najnovijim crkvenim dokumentima. Pritom je prijeko potrebno svratiti pozornost na stav *Općega direktorija za katehezu*: »Na nekim područjima šire se katekizmi i tekstovi posebnih inicijativa sa selektivnim težnjama i toliko različitim naglascima da jednostavno štete potrebnoj usklađenosti u jedinstvu vjere.«²³⁶ Tomu pitanju valja posvetiti iznimnu brigu, imajući na umu i neke temeljne kriterije za sastavljanje katehetskih materijala i katekizama s obzirom na pravo shvaćanje kateheze u župnoj zajednici.²³⁷

89 Dok valja izraziti priznanje teološkim stručnjacima svih profila za zalaganje u školovanju svećenika, redovnika, redovnica i vjernika laika za njima svojstvene službe u Crkvi, potrebno je iznova naglasiti i njihovu presudnu ulogu u stalnoj potpori s obzirom na pospješivanje teološke i evangelizacijsko-katehetske budnosti. Kad ne bi bilo takve podrške, otvarala bi se mogućnost onome pastoralno-katehetskom djelovanju koje bi se često ostvarivalo u *stereotipnim shemama* što se tiče teološkoga razmišljanja i prakse. U tome smislu očekivat će se potpora i onima koji se stručnije posvećuju pastoralno-katehetskomu planiranju i programiranju u pojedinim biskupijama. Štoviše, dobra suradnička odgovornost svih sudionika u suvremenom teološkom i pastoralno-katehetskom promišljanju urodit će potrebom formiranja *pastoralno-katehetskih laboratorija*, to jest mjesta gdje će svećenici i ostali katehete moći naći prikladnu pomoć, uz materijale, za svoje djelovanje, primjereno njihovim sredinama.

Činjenica jest, naime, da se nova evangelizacija, a time i kateheza, neće pravom *dogadati*, ako se ne budu stvarali *stručni timovi* svih profila, od stručnjaka teoretičara do onih koji rade u konkretnoj praksi, to jest svećenika do redovnika, redovnica i educiranih vjernika laika. U tome kontekstu potrebno je istaknuti važnost još sustavnijega promišljanja o oblicima djelotvornije suradnje crkvenih učilišta i različitih tijela HBK te pojedinih biskupija s obzirom na što kvalitetnije usustavljenje nove evangelizacije i kateheze, posebice s obzirom na trajno usavršavanje svećenika, vjeroučitelja, odgojiteljica u vjeri i kateheta. Zato je potrebno, u sklopu pojedinih instituta ili centara, osposobljavati mlade ljude, bilo svećenike bilo redovnike, redovnice ili laike, da u zajedničkome hti-jenju u promišljanju i djelovanju znaju promicati koncilsku viziju Crkve i unositi nov duhovni dinamizam u sva crkvena zvanja, štoviše među sve vjernike. Međutim, pritom se valja čuvati individualizma koji se očituje i u zatvaranju u uske specijalizacije i krugove, vođenih i nekim duhovnim afinitetima koji po sebi mogu biti dobri, ali ako nisu dobro usklađeni sa cjelinom djelovanja Crkve završavaju u posvećivanju pozornosti samo nekoj tzv. duhovnoj eliti.

²³⁶ ODK, br. 30.

²³⁷ Usp. Opći i posebni kriteriji u pisanju priručnika – katekizama za župnu katehezu, u: *Katehetski glasnik*, III (2000.) 1, str. 87-93.

Dakako na biskupima, kao prvim odgovornim promicateljima novoga *lica Crkve*, velika je odgovornost da se što bolje događa to *gibanje*, pri čemu trebaju imati raspoložive suradničke snage za nove iskorake. Otud i potreba spomenutoga *ulaganja u ljude*, u njihovo okupljanje i hrabrenje da ustraju u *zajedničkome hodu*. Jer, svi odgovorni u biskupijama i župnim zajednicama moraju se stalno osjećati pozvanima za novo djelo evangelizacije i kateheze, a to znači oslušivati odjek onih riječi upućenih učenicima: »Izvezi na pučinu i bacite mreže za lov.« (Lk 5,4); uz upozorenje: »Novo vino neka se ulijeva u nove mješine!« (Lk 5,38).

90 Zaključni poticaji

a) Premda je cijela Crkva odgovorna za katehezu, ipak je činjenica da ponekim njezinim članovima pripada posebna odgovornost, od roditelja, svećenika, vjeroučitelja i kateheta raznih profila, pod vodstvom dijecezanskoga biskupa, koji ima najveću odgovornost, posebice s obzirom na formaciju *poslužitelja evanđelja* u evangelizacijsko-katehetskome poslanju Crkve, te njihovo što usklađeniije djelovanje.

b) Danas se pod svaku cijenu valja čuvati raspršujućega i fragmentarnoga pastoralno-katehetskog djelovanja, u kojemu bi se pojedinac *izdvajao*, tako da *radi na svoju ruku*, odnosno *kako mu se sviđa*. Naprotiv, prijeko je potrebno da više dođe do izražaja tzv. umrežena odgovornost, a to znači i istinska suradnja između svih odgojnih čimbenika, posebice roditelja, župnika, vjeroučitelja u školi, kateheta u župnim zajednicama, te župnoga pastoralnog vijeća.

c) Uviđa se da svećenikova prisutnost u katehezi češće trpi kada »svoje djelovanje rasprši u tisuće zadataka i aktivnosti«²³⁸, te makar i nesvjesno zaboravlja da mu je kateheza prvenstvena zadaća, pripremljena i primjerena pojedinim skupinama, a ne da mu to bude nešto usputnoga i prigodnoga.

d) Zahtjevnost pothvata nove evangelizacije i kateheze pretpostavlja veći i složniji doprinos stručnjaka raznih profila, posebice pastoralnih teologa i kateheta. U tome smislu očekuje se trajno pridavanje važnosti kateheta kao sustavnome i kritičkome promišljanju o katehezi, što će pomoći stvarnomu priznanju izvornosti i žurnosti kateheze i njezine odgojne zadaće. Uz redovnice i svećenike potreban je dostatan broj svećenika (dijecezanskih i redovničkih) kao stručnjaka kateheta.

e) Posebnu pozornost valja posvetiti formaciji župnih kateheta – redovnika, redovnica i laika, ali i njihovu što kvalitetnijemu vrjednovanju, uključivanju u strukturu planiranja i odlučivanja u katehetskom procesu. Dakako, osjeća se potreba još većeg zauzimanja oko njihove ljudske, biblijsko-teološke, duhovne, crkvene i metodološke osposobljenosti.

²³⁸ IVAN PAVAO II., Zadaća prezbitera u katehezi u Europi – promicana od Vijeća Europskih biskupskih konferencija, u: *Katehetski glasnik*, VII (2009.) 3, str. 105.

f) Bilo da je riječ o vjeroučiteljima u školi bilo katehetama u župnoj zajednici, dužni su voditi računa o tomu da je odgoj u vjeri bitno crkveni čin te da imaju poslanje od Crkve, što znači da su pred njom za nj odgovorni.

g) Teolozi svih profila pozvani su dati svoj značajniji doprinos u evangelizacijsko-katehetskome djelovanju, kako bi ono doživjelo potrebnu obnovu na sadržajnome i metodičkome planu. Budući da su na djelu sve veći kulturalni scenariji i izazovi, potreban je daleko jači *timski, odnosno ekipni rad na nacionalnoj i biskupijskoj razini*. Valja odati priznanje svima koji se u tom pravcu zdušno zalažu u raznim tijelima na razini Hrvatske biskupske konferencije, te pojedinih biskupija i redovničkih zajednica.

ZAKLJUČAK

Evangelizacijsko-katehetski prioriteti – u obliku osnovnih teza

91 U otvorenosti Duhu Svetomu i njegovim nadahnućima, Crkva u Hrvatskoj svjesna novih kulturalnih i svjetonazorskih te gospodarskih i političkih previranja, na tragu dosad zadnjih Biskupskih sinoda i papinskih dokumenata, te smjernica i dokumenata Hrvatske biskupske konferencije, ovim se Dokumentom još snažnije opredjeljuje za novu evangelizaciju i katehezu, što drži svojom glavnom zadaćom. Pritom je prijeko potrebno imati na umu one pastoralne prioritete koje je isticao sv. Ivan Pavao II., a to su: svetost, molitva, nedjeljna euharistija, sakrament pomirenja, primat milosti, slušanje i navještaj Riječi.²³⁹ U tome smislu u cjelokupno evangelizacijsko-katehetsko djelovanje valja, uz već izrečene upute u *zaključnim poticajima* nakon pojedinih dijelova ovoga Dokumenta, uvrstiti sljedeće prioritete:

A. Ne zatvarati se u *vlastite sigurnosti* onih razmišljanja i modela rada koji se pokazuju neodgovarajućima u promijenjenim okolnostima, nego se opredijeliti za novo *evanđeosko razlučivanje* u vidu kvalitetnijih odgovora u službi rasta Božjega kraljevstva.

B. Odlučnije se opredijeliti za novu evangelizaciju i katehezu, novu u izražajima, novu u načinima i novu u žaru (usp. sv. Ivan Pavao II.), što je temeljna zadaća Crkve, s naglaskom na nekim novim poimanjima župne zajednice, s težištem na katehezi odraslih u sklopu novih *posebnih zajednica ili vjerničkih krugova*.

C. Podržavati sve inicijative u vidu što kvalitetnijega vjeronauka u školi i vjerskoga odgoja u vrtićima, te župne kateheze, sudjelujući u izradi planova, programa i udžbenika, uz suradnju više čimbenika. U tome smislu valja pojačati brigu o specijalizaciji teologa pastoralista i kateheta, koji će se zajedno s ostalim teološkim stručnjacima uključivati u razne ovdje navedene i druge pothvate.

D. Jačati svijest svećeničkih pripravnika, u sjemeništima i na crkvenim učilištima, o potrebi novih evangelizacijsko-katehetskih pothvata, s naglaskom da budu nositelji pomaka u duhu Drugoga vatikanskog koncila te usmjerenosti novih crkvenih dokumenata, na tragu *nove evangelizacije* i kateheze u raznim oblicima. Jednom riječju, prijeko je potrebno gajiti misionarski duh.

²³⁹ Usp. IVAN PAVAO II., NMI, br. 29.

E. Promišljati načine okupljanja educiranih vjernika laika, teologa i ostalih, u vidu senzibiliziranja za uključivanje u kvalitetne evangelizacijske i katehetske programe na svim razinama, biskupijskim i župnim.

F. Za cjelovitije promišljanje nove evangelizacije i kateheze potrebno je više proučavati mjerodavne crkvene dokumente, kao i dokumente i smjernice Hrvatske biskupske konferencije, odnosno pojedinih dijecezanskih biskupa te njihovih pastoralnih i katehetskih institucija.

92 Gledajući u Blaženoj Djevici Mariji *zvijezdu nove evangelizacije i kateheze*, drži se prijeko potrebnim završiti ova promišljanja riječima pape Franje: »Molimo Majku živog evanđelja da izmoli da taj poziv na novu evangelizaciju prihvati čitava crkvena zajednica. Ona je žena vjere, koja kroči u vjeri i *njezin izvanredan put vjere* predstavlja stalnu usporednicu za Crkvu. Marija je dopustila da je Duh vodi jednim putem vjere prema služenju i plodnosti. Mi upiremo svoj pogled u nju, da nam pomogne naviještati svima poruku spase-nja i da novi učenici i sami postanu djelotvorni blagovjesnici.«²⁴⁰

U vremenu kada su mnogi, čak katkad i sami predvoditelji, u opasnosti da se pokolebaju zbog raznih kušnji i zbog pomanjkanja očekivanih rezultata, valja trajno imati na umu primjer Blažene Djevice Marije: »Za cijeloga njezina života, pa i u posljednjoj kušnji, kad joj je Sin Isus umro na križu, njezina se vjera nije nikad pokolebala. Marija nije prestala vjerovati *da će se ispuniti* Božja Riječ. Zato u Mariji Crkva štuje najčistije ostvarenje vjere.«²⁴¹

Naša Crkva, ujedinjena u molitvi i djelovanju u vidu što kvalitetnije nove evangelizacije i kateheze, ima trajno na umu riječi svojega Učitelja: *Ovime se proslavlja Otac moj da donosite mnogo roda i da budete moji učenici (...). To sam vam govorio da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna* (Iv, 15,8.11). Upravo je crkvena kateheza, u situaciji kada je mnogima na horizontu njihova života poljuljana nada, pozvana više isticati radosno svjedočenje da je Kristovim uskrsnućem zajamčena sigurnost života u punini. Zato je potrebno svakoga dana obnavljati susret s Bogom, napajajući se na izvoru objavljene Riječi, u euharistiji i drugim sakramentima te ustrajnoj molitvi.

93 Temeljeći se na svemu iznesenome, osobito na *zaključnim poticajima i evangelizacijsko-katehetskim prioritetima*, valja odlučno naglasiti da su oni koji u Crkvi imaju posebnu službu i poslanje pozvani na zauzetije zajedništvo i timsko djelovanje u svim pothvatima. Svjesni zahtjeva nove evangelizacije i kateheze u novom poimanju župne zajednice, od posebnoga je značenja da Vijeće HBK za katehizaciju i novu evangelizaciju uz koordinaciju Nacionalnog katehetskog ureda HBK, u suglasju sa smjernicama crkvenih dokumenata, posebice dosad zadnjih Biskupskih sinoda, te u suradnji s biskupijskim katehetskim uredima i pastoralnim povjerenstvima, a vodeći se *slovom i duhom* ovoga Dokumenta, u međuvremenu započne *na izradbi sljedećih*

²⁴⁰ EG, br. 287.

²⁴¹ KKC, br. 149.

priručnika i smjernica, tematski i metodološki danas primjerenijima, kao što su:

- 1. Priručnik za župnu katehezu višeobličnoga karaktera (dobna kateheza i kateheza živih vjerničkih krugova), imajući na umu pojedine sredine te njihove mogućnosti;*
- 2. Novi priručnik za katekumenat te ugrađivanje katekumenske dimenzije u katehezi kršćanske inicijacije;*
- 3. Smjernice za što bolje vrjednovanje školskoga vjeronauka te njegova suodnosa sa župnom zajednicom, odnosno župnom katehezom;*
- 4. Smjernice (vodič) za obiteljsku katehezu, s naglaskom na pomoći roditeljima da budu prvi prenositelji vjere u gajenju i jačanju obiteljskih vrijednosti, na vjeri utemeljenih;*
- 5. Smjernice za kvalitetnije usklađivanje i usmjeravanje djelovanja raznih duhovnih pokreta odnosno molitvenih zajednica i župne zajednice, s naglaskom na teološkoj i eklezijalnoj jasnoći pojedinih usmjerenja;*
- 6. Smjernice za posebne oblike nove evangelizacije u javnom prostoru (kultura, mediji, politika, i drugo).*

Očito je riječ o zahtjevnom zadatku u koji valja uložiti mnoge snage. Valja sabrati i objediniti već postojeća pozitivna iskustva i pothvate u pojedinim biskupijama, kao i ona u sklopu Nacionalnoga katehetskog ureda HBK, posebice ona s Pastoralno-katehetskih kolokvija za svećenike.

Na sve koji se budu zalagali u provedbi smjernica ovoga Dokumenta, kao i u izradi novih katehetskih priručnika, zazivamo Božji blagoslov.

KAZALO

Predgovor	3
UVODNE NAPOMENE.	6
I. DIO • Katehetske zadaće Crkve u promijenjenim okolnostima	
Buđenje, rast i jačanje vjere u središtu crkvenoga djelovanja	9
Ostvarivanje evangelizacije u javnom odgojno-obrazovnom prostoru	10
Evandeosko razlučivanje novih kulturalnih izazova	12
Više evandeoske hrabrosti i nade	13
Zaključni poticaji	15
II. DIO • Evangelizacija i kateheza u službi spasenjskoga susreta s Kristom	
Prema cjelovitijem shvaćanju svrhe i cilja evangelizacije	17
Zašto <i>nova</i> evangelizacija i kateheza?	19
Narav i zadaća kateheze kao temeljnog vida evangelizacije	21
Kateheza kao programirani odgoj u vjeri	22
Radosna vijest: temeljna okosnica u sadržaju nove evangelizacije i kateheze	23
Veća otvorenost nadahnućima Duhu Svetom u ostvarenju evangelizacijsko-katehetskog poslanja	26
Nekoliko nezaobilaznih katehetskih kriterija i sadržajni naglasci	27
Župna zajednica u trajnom katehetskom procesu	29
Novo vrjednovanje katekumenata i katekumenske dimenzije u katehezi	31
Problem pomanjkanja mistagoške dimenzije u katehezi	33
Kateheza i liturgija: trajna uzajamna usmjerenost i prožetost	34
Vjera Crkve bitno je euharistijska s posebnim vrjednovanjem Dana Gospodnjega	36
Kateheza i pučke pobožnosti	37
Zaključni poticaji	38
III. DIO • Komu je namijenjena kateheza? Od odraslih do djece i mladih	
Težište na katehezi odraslih	40
Potreba novih modela kateheze župne zajednice	42
Župa – Božja obitelj s duhom jedinstva i zajedništva	43
Manje zajednice – <i>vjernički krugovi</i> kao katehetski potencijal	45
Kateheza djece i mladih – pred novim izazovima	48
Veće suglasje školskoga vjeronauka i župne kateheze u kršćanskoj inicijaciji	49
Vjerski odgoj djece rane i predškolske dobi	52
Vjerski odgoj osoba s teškoćama u razvoju	54
Obitelj i obiteljska kateheza u prvome planu	55
Prema novim oblicima kateheze djece i roditelja	56
Katehetski susreti mladih i njihova uloga u obnovi župne zajednice	57

Misionarsko usmjerenje župne kateheze – susret s <i>licem drugoga</i>	59
Evangelizacijsko-katehetska zajednica u službi <i>predvorja naroda</i>	63
Katehetska zajednica <i>kulture duha</i>	65
Zajednica u vidu odgoja za političko promišljanje i djelovanje	66
Socijalno usmjerenje kateheze – odgoj za solidarnost i dragovoljnost	67
Istinsko župno zajedništvo – temeljni preduvjet za kvalitetne katehetske pomake	68
Zaključni poticaji	69

IV. DIO ♦ Kako katehizirati? Temeljne metodološke postavke

Odnos sadržaja i metode u evangelizaciji i katehezi – metodološke naznake	71
Potreba nove <i>apologetike</i> na tragu <i>kateheze inteligencije</i>	75
Pomaci u načinima <i>katehetskog hoda</i> na tragu Isusove pedagogije	76
Katehetsko slavlje – <i>celebratio catechetica</i> – model župne kateheze	77
Svjedočka dimenzija – temeljno usmjerenje u odvijanju vjeronauka i kateheze	81
Mediji u službi komuniciranja vjere	82
Primat milosti i molitve	83
Zaključni poticaji	83

V. DIO ♦ Pomaci u organizaciji i usklađivanju navještaja i kateheze na svim crkvenim razinama

Uloga biskupa i svećenika u evangelizacijsko-katehetskom poslanju u novim okolnostima	85
Realnija prosudba vjeroučiteljske službe	88
Ključno pitanje župnih kateheta – redovnica i laika	89
Specijalizacija stručnjaka katehetičara	92
Veća uloga stručnjaka u promjeni pastoralno-katehetske prakse	93
Zaključni poticaji	95

ZAKLJUČAK

Evangelizacijsko-katehetski prioriteti – u obliku osnovnih teza	97

